

BOTAŞ SÖZLÜK

BOTAŞ

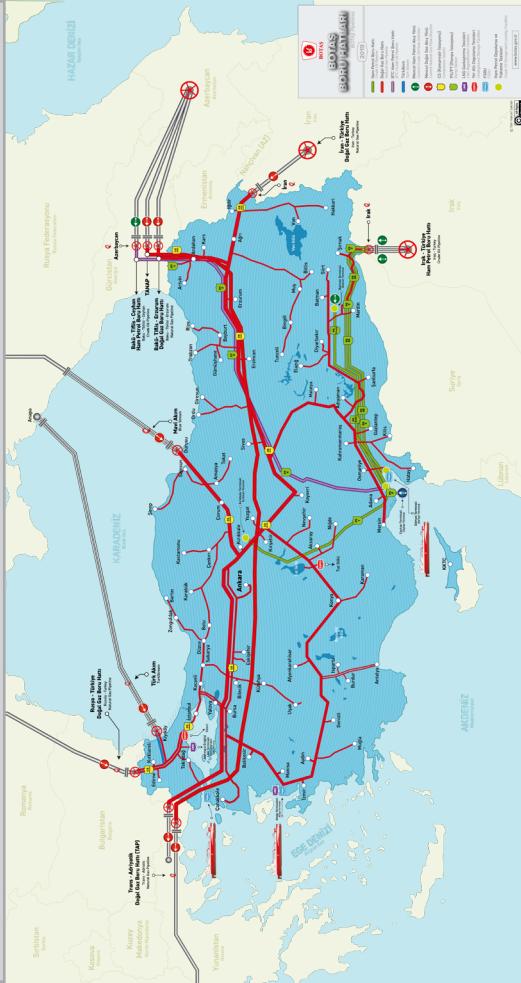
**İHBAR
HATTI**
Ücretsiz

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: _____

Unvanı: _____

Birimi: _____

TAKDİM

Ülkemizin enerji talebini karşılamak için; mevcut teknolojilerin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması büyük önem arz etmektedir. Diğer taraftan, enerji arz güvenliği temel bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. BOTAŞ olarak; ülkemizin bir enerji merkezi haline gelmesi, artan enerji talebini dikkate alarak ulusal ve uluslararası alanda kaynak ve güzergâh çeşitliliğinin sağlanması amacıyla projeler geliştirmekte ve anahtar rol üstlenmektedir. İşbirliği fırsatlarını değerlendirmekte, doğal gazın iletimi ve ticareti, boru hatları projelerinin etüt, mühendislik ve yapımı ile ham petrol taşımacılığı 44 yıldır sektörde öncü, güçlü ve güvenilir ve deneyimli bir Kuruluş olarak faaliyetlerimizi sürdürmekteyiz.

Kuruluşumuzun faaliyet alanları itibarıyla kullanımda olan teknik terimlerin; uluslararası standartlar ile ilgili mevzuat, yerli, yabancı kitap dergi, makale ve bilimsel tebliğlerden yararlanılarak sektörde ortak bir dil geliştirilmesi gayesiyle derlenmiş olmasından duyduğum memnuniyeti belirtmek isterim. Çalışma arkadaşlarımızın hazırladığı Teknik Terimler Sözlüğünün her kademede BOTAŞ ve Sektör çalışanları başta olmak üzere, araştırmacı, akademisyen ve öğrencilere faydalı bir kaynak teşkil edeceğini temenni ediyorum ve emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Burhan ÖZCAN

Yönetim Kurulu Başkanı
Genel Müdür

ÖNSÖZ

Ülkemizin güzide, köklü ve gelenek sahibi kuruluşlarından biri olan BOTAŞ ve onun değerli çalışanlarının; gerek mühendis, gerek yatırımcı veyahut da müteşebbis ve bir bütün olarak tüm paydaşlarının ortak bir dil kullanma hassasiyeti son derece önem ve bir o kadar da zaruret arz etmektedir.

Titiz, yoğun ve özverili bir çalışmanın verimli bir ürün olarak istifadelerinize sunulan bu eser, öncelikle bu gayeyi gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Eserin hazırlanmasında hem yurtiçi (TSE, vd.) hem de yurtdışı kaynaklı (ASME, API, EN, ISO, vb.) standartları düzenleyici ve belirleyici kuruluşlardan azami surette yararlanılmıştır. Diğer yandan yazılı ve başucu niteliğindeki kaynaklar olarak da yerli ve/veya yabancı birçok kitap, dergi, makale, tez, akademik çalışmalar ve bilimsel tebliğlerden yararlanılmıştır.

“Sözlük”, bu sektörde ortaya konan ve bilinen ilk çalışma olması sebebiyle, uzmanların olumlu, olumsuz tüm tenkitlerine peşinen açık olunduğunun da bilincinde bulunmaktayız. Bu bilinç, ilk nüve şeklinde adlandırılan bu kaynak çalışmanın daha da geliştirilmesine ve güçlendirilmesine imkân sağlayacaktır. Buradan hareketle “Sözlük”ün gelişimi ve güçlendirilmesi için katkı sağlayan - sağlayacak herkese şimdiden teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Nihayet, “Sözlük” eserimizin hazırlanmasın da emeği olan emekli ve çalışan mesai arkadaşlarımıza da en derin şükranlarımızı sunuyoruz.

M.Talha PAMUKÇU

Yönetim Kurulu Üyesi
Genel Müdür Yardımcısı

BOTAŞ

KATKI VERENLER

Mehmet TECİMEN

M.Gazi DÜLGER

Ömerül Faruk DURMUŞ

Yılmaz DEMİR

Ahmet ULUTAŞ

Yavuz AKILLI

Enes CANDAN

İsmail ERDAL

CEYHAN PETROL İŞLETMELERİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ

HANAK DOĞAL GAZ KOMPRESÖR İSTASYONU

A TİPİ BÖLGE REGÜLATÖRÜ:

25 bar'a kadar olan anma giriş basıncını 4 bar'lık sabit anma çıkış basıncına otomatik olarak ayarlayan regülatördür.

A TİPİ İSTASYON: 75 bar'lık iletim hattı gaz basıncını 19 bar ile 40 bar arasında dağıtım hattı basıncına düşüren regülatör, filtre, ısıtıcı, sayaç, harmanlama ünitesi ve diğer ekipmanlarla donatılmış, müstakil bir sahada konuşlandırılmış doğal gaz ünitesidir.

ABONE TÜKETİM MİKTARI: Bir abone tarafından bir saatte tüketilebileceği kabul edilen en yüksek gaz tüketim miktarıdır.

ACİL DURUM: 1) İletim Şebekesinde doğal gaz kaçışıdır.

2) Taşıyıcıya göre:

- a)** İletim Şebekesi güvenliğinin belirgin bir şekilde risk altında olması,
- b)** Doğal Gazın İletim Şebekesinde güvenli olarak taşınmasının belirgin bir şekilde risk altında olması,
- c)** İletim Şebekesinde taşınan Doğal Gazın, teslim edildiği takdirde can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturmaya neden olabilecek basınç veya kalitede olmasıdır.

ACİL DURUMDA DEVRE DIŞI

(EMERGENCY SHUT DOWN - ESD):

Herhangi bir acil tesisin durdurulmasıdır.

ACİL DURUM PLANI: Acil tedbirlerin alınması gerektiği hallerde uygulamaya konulmak üzere Gaz İşletmesi tarafından boru hattı ve donanımı projeleri ile işletme şartlarına uygun olarak hazırlanan tedbir ve işlemlerin tümüdür.

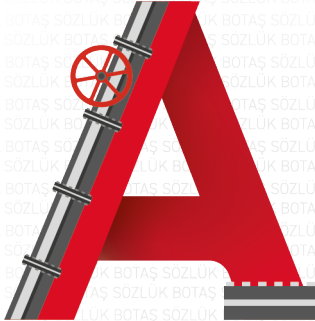
ACİL DURUM TEDBİRLERİ: Acil Durumu engellemek, oluşma olasılığını azaltmak, üstesinden gelmek veya kontrol altına alabilmek, yol açtığı zararları yok etmek veya azaltmak, İletim Şebekesinde doğal gaz akışını ve normal işleyişi eski haline getirebilmek için gerekli tedbirlerdir.

ACİL MÜDAHALE: Boru hatlarında veya diğer gaz sistemlerindeki herhangi bir arızanın değerlendirilmesi ya da muhtemel bir hasarın önlenmesi veya azaltılması amacıyla ihtisas sahibi personelin arıza mahalline acele olarak sevk edilmesidir.

A.C.Q. (ANNUAL CONTRACT QUANTITY): Yıllık Kontrat Miktarıdır.

ACİSAL ESNEK BAĞLANTI

PARÇASI: Gaz boru hattı ve

tesisatlarında, açılmal hareketleri karşılama yarayan esnek bağlantı elemandır.

ADAPTÖR: Farklı çap ve şekildeki boru parçalarını birbirine bağlamaya yarayan boru bağlantı elemandır.

AIR BLOCK: Boru hatlarının tepe noktalarda oluşması muhtemel hava birikmesinin, boru kesitini daraltıp, akışı zorlaştırdığı durumdur.

AKIM KÖPRÜSÜ: Borunun ek ve bağlantı yerlerinde oluşan dirençlerin etkisini ortadan kaldırarak koruma akımının iletilmesini sağlayan metalik bağlantıdır. (İlgi: Katodik Koruma)

AKIM YOĞUNLUĞU: Birim yüzeye düşen akım şiddetidir. (Birimi; A/m²'dir.)

AKIŞ BİLGİSAYARI: Teslim edilen doğal gaz akış miktarını belirlemek üzere Ölçüm Hatlarında teçhiz edilen ve bu hatlarda tespit edilen basınç, fark basınç, debi, sıcaklık ve gaz analiz verilerini kullanarak, akış miktarını belirleyen ekipmanlardır.

AKIŞ BORUSU: Sirkülasyonlu bir su sisteminde suyu, bu devre içinde yer alan bir ısı kaynağından

taşıyan borudur.

AKIŞ DÜZELTİCİ: Ölçüm hattı öncesi akışı laminar hale getiren boru içi düzeneştir.

AKIŞ DÜZENLEYİCİ: Akışmetre üzerinden geçen akışın homojen dağılımını sağlamak amacıyla kulanılan delikli boru teçhizatıdır.

AKIŞ MİKTARI: Anlık doğal gaz akış miktarıdır.

AKİFER: İçinde yer altı suyu bulunduran ve bunları kolaylıkla iletebilen katmanlardır.

AKMA SINIRI: Malzemenin, belirli bir gerilme kuvveti uygulanmasıyla sınırlı ve kalıcı deformasyona uğraması veya belirlenen toplam uzamaya maruz kalması durumundaki mukavemetidir. Kalıcı deformasyon, genellikle kopma durumundaki toplam uzama miktarının % 0,2'si kadar kabul edilir.

AKS: Boru hattı birleşme noktalarıdır.

ALAŞIMLI ÇELİK BORU: Alaşımli çelik malzemeden imal edilmiş borudur. Alaşımli çelikler bileşimlerinde sade karbonlu çeliklerde belirtilen oranları aşan ve/veya özel maksatla bünyesine diğer alaşım elementlerinden bir

veya birden çoğu katılan çeliklerdir. Bileşimdeki alaşım elementlerinin toplamı % 5 i geçmeyen çelikler az alaşımli, % 5 i aşanlar yüksek alaşımli çelikler olarak adlandırılırlar. (İlgi: Sade Karbonlu Çelik Boru)

ALIN ERİTMELİ PE BAĞLANTI: PE (Polietilen) boruların birbirleri ile veya bağlantı elemanları ile birleştirilmesi amacıyla, birleştirilecek ağız kısımlarının ergime noktasına kadar ısıtılarak kaynağa hazır hale getirilmesi ve basınç altında birbirlerine doğru bastırılarak kaynatılması işlemidir.

ALT ISIL DEĞER: Yanma sonucu açığa çıkan etkin ısı değeri tanımlar. (İlgi: Üst Isıl Değer)

ALT PATLAMA SINIRI (APS): Gazın hava ile karışmasıyla patlama meydana getirecek en düşük gaz karışım oranıdır. Doğal gaz için bu oran (kompozisyonuna bağlı olarak) % 4.5'dir. Alt Patlama Sınırı, doğal gaz kaçak ölçüm cihazlarında Low Explosion Limit LEL, olarak gösterilir. % 0 gaz var ise LEL = 0 , % 4,5 gaz var ise LEL = %100'dür. (İlgi: Üst Patlama Sınırı)

ALT YAPI: Yerleşim bölgelerinde temel ihtiyaçların temini için caddeler veya sokaklarda yer altına tesis edilen kanalizasyon, su, elektrik,

telefon vb. yatırımların tümüne verilen isimdir. Doğal gaz hatları da bu tanım kapsamındadır.

ANA ÇIKIŞ NOKTASI: Ana İletim Şebekesine doğrudan bağlanmış olup, basınç düşürme ve ölçüm işlevlerinin gerçekleştirildiği Doğal Gaz İstasyonlarının mülkiyeti ve işletimi Taşıyıcıya ait olanlar için istasyon çıkış vanası, Taşıyıcıya ait olmayanlar için ise istasyon giriş vanasının giriş tarafındaki izole flanşının İhracat Çıkış Noktasıdır.

ANA İLETİM ŞEBEKESİ: İletim Şebekesindeki, 75 bar ve üzerindeki maksimum işletme basıncına sahip boru hatlarıdır.

ANA KAPAMA VANASI: Konut olarak kullanılan çok katlı veya müstakil binalar ile hastane okul gibi sanayi dışı binalarda kullanılan gazı, herhangi bir acil durumda veya tamirat için, tamamen kesmeye yarayan, bina girişine ve bina bağlantı hattı sonuna konulan doğal gaz vanasıdır.

ANA MEMBRAN: Değişken giriş basınçlarında, sabit çıkış basıncı elde etmek için, klapenin kapatma ve açma yönündeki hareketini sağlayan gaz regülatörünün bir parçasıdır. (İlgi:Regülatör)

ANA MUSLUK: Delik veya yivli bir tapanın dönmesiyle çalışan, ana besleme akışını durdurmak için kullanılan ve normalde açık pozisyonunda bırakılan musluktur.

ANA ÖLÇÜM İSTASYONU (A.Ö.İ.): Doğal gazın ölçümünün yapılarak teslim alındığı istasyonlardır.

ANA ŞEBEKE HATTI: Doğal gazı, şehir-giriş istasyonlarının çıkışından alıp, Bölge Regülatörünün girişine kadar taşıyan ve işletme basıncı en fazla 25 bar olan çeşitli çaplardaki çelik hatlardır.

ANİ BASINÇ VENTİLİ: Regülatörde meydana gelen ani basınç dalgalanmalarını dış atmosfere veya tahliye hattına boşaltarak ana membranın yırtılmasını ya da regülatörün devre dışı kalmasını önleyen tertibattır. (İlgi:Regülatör)

ANMA BASINCI: Boru hattı veya boru hattı donanımlarını, basınçlarına göre sınıflandırmada kullanım kolaylığı sağlayan, hatların veya donanımlarının taşıyabileceği ya da dayanabileceği yaklaşık, yuvarlatılmış basınçtır.

ANMA ÇAPI: Boruları çaplarına göre sınıflandırırken kullanım kolaylığı sağlamak amacı ile bo-

runun dış çapına yakın bir sayısal değere yuvarlatılmış değeridir.

ANMA ET KALINLIĞI: Boru hatlarının projelendirilmesinde kullanılan veya hesaplanan boru cidar kalınlığının kullanım kolaylığı sağlanması amacıyla yuvarlatılmış değeridir.

ANMA YÜKÜ: Bir gaz cihazının, anma basıncında, bir saatte sağlıklı bir şekilde üretebileceği kcal/h veya kwh cinsinden faydalı enerji miktarıdır. Bknz... Yük

ANOT: Yükseltgenme reaksiyonlarının meydana geldiği elektrottur. Anotta metal atomları elektronlarını elektrolitik ortama bırakarak iyon haline döner. Bir başka deyişle oksidasyon reaksiyonunun oluştuğu elektrottur. (İlgi: Katodik Koruma)

ANOT AKIM KAPASİTESİ: Bir kilogram anot metalinin verebildiği akım miktarıdır. Amper*saat olarak ifade edilir. Teorik akım kapasitesi Faraday kanununa göre hesaplanır. (İlgi:Katodik Koruma)

ANOT YATAĞI DOLGU MALZEMESİ: Gömülü anodun elektrik direncini azaltmak için anot çevresine yerleştirilen iletken (grafit, kömür tozu vb.) malzemedir. (İlgi:Katodik

Koruma)

ANSI: Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsüdür.

ANTI-SURGE SİSTEMİ: Surge, doğal gaz kompresörlerindeki anlık ters akış olayıdır. Güç kaybı, düşük akış miktarı, kompresörün çalışma şartlarından farklılık göstermesi ve performans kaybına neden olur. Sistem proses gazının geri dönüşünü sağlayarak basınç dalgalanmasını engelleyen ve kompresördeki hasarların oluşmasını önleyen sistemdir.

ANTREPO (ARDİYE, DEPO): Gümrüklere gelen ticari eşyanın konulduğu, korunduğu yerdir.

API (AMERICAN PETROLEUM INSTITUTE): Amerikan Petrol Enstitüsüdür.

API-650: Parlayıcı-Yanıcı sıvı ve gaz Ürünlerinin depolanması ve bu tanklarla ilgili teknik bilgileri içeren dokümandır.

API GRAVİTE: Uluslararası anlaşmalara göre API gravitesi kullanılır. Yoğunluğu 1 gr/cc olan suyun API değeri 10 olarak kabul edilip, API=(141,5/SG) - 131,5 şeklinde formüle edilmiştir.

ARBİTRASYON (TAHKİM): İş

uyuşmazlıklarında hakemlik, arabuluculuk yapmaktır.

ARK İZLERİ: Kaynakçının kaynak işlemine başlarken bilinçli veya bilinçsiz olarak elektrotu ana malzeme üzerinde tutuşturması neticesinde malzeme yüzeyinde meydana gelen izlerdir. Bu izler özellikle kritik metallerde çatlak başlangıç noktaları olabilir.

ARZ KAYNAĞI: Doğal gazın temin edildiği, çıkarıldığı piyasaya sunulduğu yerdir.

ASAL GAZ (SOY GAZ): Kararlı elektron düzenine sahip oldukları için elektron alışverişi yapmayan ve başka elementlerle birleşme eğilimi göstermeyen elementlerdir.

ASGARİ SAATLİK ÇEKİŞ MİKTARI (Omin): Ölçüm istasyonunda teçhiz edilmiş olan ölçüm ekipmanlarının standartlar dâhilinde hata toleransını aşmadan ölçüm yapabildiği en düşük saatlik miktarı ifade eder.

ASGARİ TESLİM BASINCI: Her bir çıkış noktası için Taşıyıcının sağlamalara yükümlü olduğu ve STS'de belirtilen asgari doğal gaz basıncıdır. (STS: Standart Taşıma Sözleşmesi).

ASİT İLE TEMİZLEME: Çelik boruların yüzeylerinde oluşan kir ve

pas gibi maddelerin kimyasal yolla temizlenmesi işlemidir. Temizlik için genellikle sülfürik asit H₂SO₄, hidroklorik asit HCl, fosforik asit H₃PO₄ kullanılır.

ASTAR: Soğuk sargı bandı uygulamasında, çıplak boruya birinci sargı bandının yapışmasını sağlamak amacıyla boru yüzeyine sürülen ve primer adı verilen yapıştırıcı malzemedir.

AŞIRI BASINÇ ÖNLEME TERTİBATI: Basıncı bir kap, boru hattı veya dağıtım sistemindeki gaz basıncının önceden belirlenen bir değerin üzerine çıkmasını önlemek amacıyla monte edilen cihaz veya donanımdır.

ATIK GAZ: Atık gaz, yakıtın yakılması sonucu meydana gelen ve faydalı ısısından yararlanıldıktan sonra atılan gaz halindeki yanma ürünleridir.

ATIK GAZ AKIŞ SİGORTASI: Atık gaz borusuna/kanalına monte edilen ve bacada meydana gelen kuvvetli çekiş ve geri tepme durumlarında gazı kesen emniyet tertibatıdır.

ATIK GAZ BACA ASTARLAMASI: Baca yapı elemanlarını baca gazının yoğunlaşmasına karşı korumak amacıyla baca iç yüzeyini veya baca

gazı borusunun iç yüzeyine yapılan kaplamadır. Paslanmaz çelik veya alüminyumdan imal edilen baca gazı borularında bu tür koruyucu astarlamaya gerek yoktur.

ATIK GAZ BACA BLOKU GİRİŞİ: Önceden baca bloku içine yerleştirilebilecek şekilde hazırlanan ve diğer baca blokları ile birlikte bacanın kendisini oluşturan bloktur.

ATIK GAZ BACASI: Gaz tüketim cihazlarında yanma sonucu oluşan atık gazların atmosfere atılmasını sağlayan bacadır.

ATIK GAZ ÇIKIŞ BORUSU (DUMAN KANALI): Gaz tüketim cihazı ile baca arasındaki irtibatı sağlayan daire, kare veya dikdörtgen kesitli baca bağlantı kanallarıdır.

ATIL KAPASİTE: Taşıyıcının kapasite satışlarından sonra geriye kalan kullanılabilir kapasitedir.

ATMOSFERİK BASINÇ: Atmosferi oluşturan gazların birim yüzeye uyguladığı basınca "Atmosferik Basınç" denir. Deniz seviyesinde ve 0 °C'de 760 mm civa sütunu basıncına eşittir. Barometre ile ölçülür.

AY: Herhangi bir takvim ayının birinci günü saat 08.00'de başlayarak

bir sonraki takvim ayının birinci günü saat 08.00'de sona eren dönemdir.

AYKOME: 3030 Sayılı yasa ile Büyükşehir Belediye yapılanmasının olduğu yerlerde Alt Yapı Kuruluşları arasında koordinasyon sağlanması amacıyla kurulmuş Merkezin kısıtlanmış adıdır.

AYRIM HATTI: Tüketim hattı ile cihaz bağlantı hattı arasında kalan iç tesisatın bir bölümüdür.

AZAMİ İŞLETME BASINCI: Gaz sisteminin emniyetle işletilebileceği, müsaade edilen en yüksek gaz basıncıdır. Azami işletme basıncı; proje, tasarım ve malzeme özelliklerine bağlıdır.

AZAMİ SAATLİK ÇEKİŞ MİKTARI (Q_{max}): Ölçüm İstasyonunda teçhiz edilmiş olan ölçüm ekipmanlarının standartlar dâhilinde hata toleransını aşmadan ölçüm yapabildiği en fazla saatlik miktardır. Azami Saatlik Çekiş Miktarı, Taşıtanların Standart Taşıma Sözleşmelerinde o istasyon için belirlenmiş olan (Kapasite Tescil Belgelerinde) toplam azami saatlik çekiş değerinden küçük olamaz.

AZAMİ SAATLİK MİKTAR (ASM): Taşıtanın bir Çıkış Noktasındaki

Rezerve Kapasitesine uygun olarak belirlenen ve STS'de (Standart Taşıma Sözleşmesi) belirtilen, Taşıtan tarafından gün içinde herhangi bir anda o Çıkış Noktasında teslim alınacak azami doğal gaz miktarıdır.

AZOT CEKETİ: Boru hattının basıncı normal çalışma basıncının üzerine çıktığında sistemin emniyetini sağlamak amacıyla azot basıncıyla çalışan sistemdir.

B HATTI: Tanklar arası sirkülasyon çıkış boru hattıdır.

B TİPİ BÖLGE REGÜLATÖRÜ:

4 bar'a kadar olan anma giriş basıncını 0,1 bar'lık sabit anma çıkış basıncına ayarlayan regülatördür.

B TİPİ İSTASYON:

20 bar'lık bağlantı hattı gaz basıncını 2 bar ile 4 bar arasında dâhili hat basıncına düşüren regülatör, filtre ve diğer aksesuarlarla donatılmış müstakil bir kabin halindeki doğal gaz ünitesidir.

BACA: Baca gazı kanalından iletilen yanma ürünlerinin dış atmosfere atılmasını sağlayan, düşey veya eğimli konumdaki duman kanalidir.

BACA GAZI SENSÖRÜ: Baca gazı kanalına veya atmosferik brülörlü cihazlarda baca gazı akış sigortasına yerleştirilen ve bacada meydana gelen yığılma, tıkanma ve geri tepme gibi durumlarda yakma sisteminin gazını otomatik olarak kesen tertibattır.

BAĞIL YOĞUNLUK: Mutlak yoğunluğun referans alınan bir diğer maddeye göre yoğunluğudur. Bağıl yoğunluk kavramı ile bilinen bir maddeye göre, daha az bilinen bir maddenin yoğunluk mertebesi daha kolay anlaşılır. Örneğin havanın mutlak yoğunluğu 1,293 kg/m³,

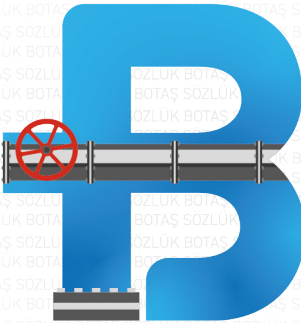
doğal gazın mutlak yoğunluğu (kompozisyonuna göre değişiklik göstermekle beraber konunun izahı yönünden) 0.78 kg/m³ kabul edilebilir. Hava'nın yine havaya göre bağıl yoğunluğunun $(1,293 / 1,293 = 1)$ olacağından doğal gazın havaya göre bağıl yoğunluğu; $0,78 / 1,2930 = 0,6$ olur.

BAĞLAMA KANCALARI: Geminin halatlarının bağlandığı, dorinlerin üzerinde bulunan kancalardır.

BAĞLANAN SİSTEM: İthal veya ihraç edilen doğal gazın giriş veya çıkış noktalarında, İletim Şebekesine bağlanan yurt dışı iletim sistemleri, İletim Şebekesine Türkiye içinde bağlanan ve bir İletim Şirketi tarafından işletilen iletim sistemleri ile bir Üretim Şirketi tarafından işletilen toplama hatları ve Depolama Şirketine işletilen Depolama Tesisleridir.

BAĞLANTI ANLAŞMASI: Taşıyıcı ile İletim Şebekesine bağlanmak isteyenler arasında yapılan anlaşmadır.

BAĞLANTI HATTI: Doğal gazı, tüketim bölgesinde bulunan CA tipi istasyon çıkışından alıp, sanayi tesisinin sahası içerisinde bulunan B tipi regülatörün girişine kadar taşıyan ve işletme basıncı en fazla 20 bar olan çelik hatlardır.

BAĞLANTI SÖZLEŞMESİ: Taşıyıcı ile Depolama Şirketi veya İletim Şirketi arasındaki Bağlantı Anlaşmasını ifade eder.

BAĞLANTILI SİSTEM TESLİM SÖZLEŞMESİ: ŞİD'de tariflendiği gibi, BOTAŞ ile Depolama Şirketi arasında doğal gazın devir teslimi için yapılan sözleşmedir.

BAĞLI MUAMELE: Takas, ihraç veya ithal edilen mal, hizmet veya teknoloji transferleri bedelinin, kısım ya da bütünüyle mal, hizmet, teknoloji transferi veya kısmen döviz ile karşılandığı satışır.

BAKIM: İletim Şebekesinin herhangi bir kısmındaki bakım, onarım, kontrol, bağlantı veya yenilemenin yanı sıra bunlar için gereken hazırlık veya bunlar sonrasında İletim Şebekesinin herhangi bir kısmının tekrar hizmete alınması için gerek duyulan tüm çalışmalardır.

BAKIM GÜNLERİ: Taşıyıcının Programlı Bakım nedeniyle, İletim Şebekesinin Bakıma konu olabilecek kısmında teslim aldığı ve teslim ettiği doğal gaz miktarlarını azaltabileceği (gerektiğinde sıfıra kadar) günlerdir.

BAKIM PROGRAMI: Taşıyıcının her Gaz Yılı için hazırladığı Bakım

Programıdır.

BAKIR SÜLFAT REFERANS ELEKTRODU: Doymuş bakır sülfat çözeltisi içerisine saf bakır metal daldırılarak yapılan elektrottur. (İlgi: Katodik Koruma)

BALAST HATTI: Stop-surge tanklarının ve gemilerin kirliliği balastlarını sahildeki tanklara taşıyan hattır.

BAR: 100 kPascal'a eşit basınç birimidir.

BASINÇ: Birim alana etki eden kuvvettir. Yaygın olarak kullanılan birimler: MPa (Mega Pascal), Bar, At (teknik atmosfer)'dir. (1 Mpa = 10 bar, 1 bar = 1,02at, 1 at = 735,5 mm Hg)

BASINÇ DÜŞÜRME İSTASYONU: Yüksek basınçtaki gazı, istenilen basınca düşürerek değişken debilerde dahi çıkış basıncını sabit tutan regülatör ve aksesuarları ile diğer emniyet cihazlarının bulunduğu testistir.

BASINÇ KONTROL VANASI (PCV): Doğal gaz veya ham petrolün yüklemeye iletim operasyonu esnasında, hattın azami işletme basıncını ayarlayan vanadır.

BASINÇ ÖLÇME NOKTASI: Bir

basınç ölçüm cihazının bağlantısı için yerleştirilmiş bağlantı elemanıdır.

BASKIN VANA: Baskın vanasının üstündeki algılama hattı basınçlı hava veya su ile doludur ve bu vananın kapalı konumda kalmasını sağlar. Algılama hattı pnömatrik ise bu hatta basınçlı hava hazırlama sistemi bağlıdır. Hidrolik ise, bu hatta baskın vanası altından su beslenir. Hatta algılama elemanları termostatik algılama ve boşaltma elemanı veya kapalı tip sprinkler olabilir. Bir yangın riski durumunda ortam sıcaklığının sprinkler algılama elemanının (cam tüp veya ergiyen metal) patlama (veya ergime) sıcaklığına ulaşması ile sprinkler açılır veya termostatik algılama elemanı ısı artış hızının belli bir değerden (15 °F/dak) yüksek olduğunu hissederse ise açılır, algılama hattı basıncı düşer ve baskın vanası açılır.

BAŞABAŞ DEĞER: Kıymetli evrakın yahut diğer kıymetlerin üzerinde yazılı yani nominal değeri ile aynı olan fiyattır.

BAŞABAŞ NOKTASI: Kâr ve zararın bulunmadığı nokta.

BAŞVURU SAHİBİ: Depolama Şirketinden hizmet alımı konusunda başvuruda bulunan İthalat Lisansı

ve/veya Toptan Satış Lisansı sahibi tüzel kişilerdir.

BBL (VARİL): Ham petrolün dünyada ticaretini kolayca sağlamak için, uluslararası antlaşmaya göre, hacim ölçüsü olarak American Standard Oil Company blue barrel (mavi varil) birimi kullanılır. Blue barrel (1 bbl) hacim olarak 159 litreye (42 gallona) eşittir.

BDÖ (RMS) İSTASYONU: Basınç düşürme ve ölçüm işlemlerinin yapıldığı istasyondur.

BEDEL-İ FERA: Devir bedeli anlamında bir hukuki terimdir.

BERTH: Gemilerin demirleme-yaslanma yeridir.

BEYAZ CİRO: Bir kambiyo senedinin arkasına ve alonjuna atılan imzada lehine ciro yapılan kişi veya kuruluş belirtilmemişse yapılan ciro beyaz cirodur.

BİL: (BOTAŞ International Ltd. Şti.) Türkiye'nin petrol, doğal gaz ve LNG ihtiyacının karşılanmasını sağlamak, bu konular ile ilgili hususlarda uluslararası faaliyetlerde bulunmak, yurtdışı petrol ve doğal gaz ticareti ve ameliyeleri yürütmek, gerektiğinde bu konu ile ilgili şirket kurmak, kurulmuş olan şirketlere iştirak etmek ve benzeri

faaliyetleri yürütmek üzere 1996 tarihinde kurulmuş olan şirkettir.

BİLA ÜCRET: Ücretsiz, bedava anlamına gelmektedir.

BİNA BAĞLANTI HATTI: Servis regülatörü veya servis hattı sonundaki metal plastik bağlantı elemanı (alçak basınç şebekesi) ile bina girişindeki Ana Kapama Vanası arasında kalan hattır.

BİNA GAZ TESİSATI: Yapı girişindeki servis kutusundan, ab-onenin gaz cihazlarına kadar olan tüm gaz boruları ile atık (yanmış) gaz çıkışı borusu, havalandırma sistemleri, gaz emniyet cihazları ve bacaların tümüdür.

BİRİKİM (SUMP): Kavernalarda yürütülen çözeltme işlemi sırasında, çözünen kayanın içinde bulunan çözünemeyen materyallerin kavernanın alt kısmında oluşturduğu birikintidir.

BİRİNCİ SINIF MAHAL (A): Boru hattı güzergâhı üzerinde 1 km uzunlukta ve boru hattı ekseninden geçiş soltu 200'er metre genişlikteki saha içerisinde en çok altı adet bina bulunan, çoğunlukla çöl, dağ, otlak, deniz bölgesi gibi yerleşimin çok seyrek olduğu yerlerdir. (İlgi: Mahal Sınıfı)

BİRİNCİ SINIF SIZINTI: Şahıslara ve çevreye zarar veren veya zarar vermesi muhtemel olan sızıntıdır. Bu sızıntılar acilen giderilmeli veya zarar vermeyecek duruma getirilmelidir. (İlgi: Gaz Sızıntı Sınıfı)

BİRİNCİL RADYASYON: Doğrudan radyasyon kaynağından (source) yayılan radyasyona verilen isimdir.

BİRLEŞİK GAZ: Petrol rezervuarlarında ham petrolün yanı sıra erimiş halde ve / veya katmanlar halinde bulunan gazdır.

BİYOGAZ: Organik atıklardan üretilen kullanılabilir gazdır.

BLUE STREAM: Mavi Akım anlamına gelmekte olup, Rus gazının Karadeniz üzerinden Samsun giriş noktasından Türkiye'ye gelen boru hattının projesinin adıdır.

BORU: Doğal gaz ve petrolün taşınmasında kullanılan çelik veya polietilen malzemeden imal edilen içi boş silindirik biçimli elemanlardır. BORU AKIMI: Katodik koruma yapılmış bir boru metalinden geçen doğru akımdır. (İlgi: Katodik Koruma)

BORU GAZI: İletim ve dağıtım şebekesi içinde belli bir basınçta bulunan gazdır.

BORU HATTI: İçerisinden ham petrol veya doğal gazın taşındığı denizaltına veya yer altına döşenmiş çelik borudur.

BORU HATTI KAPASİTESİ: Bir boru hattının tam dolu olarak içerisinde bulundurabildiği petrol veya gaz miktarıdır. Diğer bir deyişle, bir boru hattından belirli bir zaman içerisinde geçebilen petrol veya gaz miktarıdır.

BORU KAPLAMASI: Boru iç ve dış yüzeylerinin, çevrenin kimyasal ve elektro- kimyasal etkilerine karşı yalıtılmasını sağlayan bir örtüdür. (İlgi: Katodik Koruma)

BORU KILIFI: Gaz boru hatlarının döşeme ve duvar geçişlerinde korozyona karşı kullanılan boru veya malzemelerdir.

BORU POTANSİYELİ: Aynı zemin içerisine gömülü olan iki boru arasında ölçülen potansiyel farktır. (İlgi: Katodik Koruma)

BORU TEMİZLİĞİ: Kaplama yapılmadan önce boru dış yüzeylerinin yabancı maddelerden temizlenmesi işlemidir. Bu temizlik için; tel fırça ve taşıma taşı, metal veya silis kumu ile kumlama, asitlerle kimyasal olarak temizlik metotlarından biri uygulanır. (İlgi: Kum Püskürtme, Asit ile

Temizleme)

BORU - ZEMİN POTANSİYEL

FARKI: Yer altına gömülmüş borunun, doymuş bakır-bakır sülfat referans elektrotuna karşı ölçülen potansiyelidir. Boruya dış akım uygulanmadan ölçülen değere açık devre boru-zemin potansiyeli, dış akım uygulanarak ölçülen değere açık devre boru - zemin potansiyeli, dış akım uygulanarak ölçülen değere kapalı devre boru - zemin potansiyeli denir. (İlgi: Katodik Koruma)

BOŞALTMA: Akışkanla dolu boru ve ekipmanların bakım, onarım, ilave bağlantı veya diğer nedenlerle boşaltılması işlemidir.

BOTAŞ: Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.'dir.

BOTAŞ İLETİM VE SEVKİYAT

KONTROL TARİFESİ: "Doğal Gaz Piyasası Tarifeler Yönetmeliği"ne göre belirlenen ve BOTAŞ'ın doğal gazın iletimi ile buna dair hizmetlere ilişkin fiyat, hüküm ve şartları içeren düzenlemelerdir.

BOYUNA DİKİŞLİ BORU: Boru imalatında levhaların eksenel yönde düz çizgi şeklinde kaynak dikişi ile birleştirilmesi ile elde edilen borudur. (İlgi: Dikişli boru)

BOZULMA: Polietilen borularda (PE), borunun iç kısmına uygulanan basınçlı akışkan sonucu, boruda meydana gelen parlama, çatlama, yırtılma, delinme, sızıntı veya terleme gibi durumlardır.

BÖLGE REGÜLATÖRÜ: Bir bölgenin veya bir mahallenin gaz ihtiyacını karşılamak amacıyla tesis edilmiş ve emniyet tertibatları ile donatılmış, kabin veya oda içerisinde şasi üzerine kurulu basınç düşürme istasyonudur.

BRANŞ HATTI: Bknz... Ayrım Hattı

BRANŞMAN: Bağlantı koludur.

BRÜLÖR: Üzerinde veya bazı durumlarda içerisinde tutuşturma alevinin devam ettirildiği cihazdır.

BRÜT BETON: Çıplak, düzgün yüzeyli betondur.

BUCURGAT: Gemi halatlarının dubalara alınması esnasında kullanılan çıkıncı benzeri elektrik motorlarıdır.

BURÇ: İçine ve dışına boru dişi açılmış boru bağlantı elemanıdır.

BUŞON: Bir orifisin çapını daraltmak üzere tasarlanmış giriş parçasıdır.

BÜKME DENEYİ: Bknz... Eğme Deneyi

BÜTAN (C₄H₁₀): Molekülünde dört karbon atomu bulunan alkan grubundan bir hidrokarbondur. Bütan renksizdir, normal basınç ve sıcaklıkta yanabilen nemli bir gazdır. Ayrıca basınç altında kolaylıkla sıvılaştırılabilir ve taşınabilir. Normal bütan; -1 °C'de ve ISO - Bütan ise -2 °C ' de (atmosferik basınçta) sıvılaştırılabilir.

BY-PASS (ATLATMA HATTI - YAN GEÇİŞ): Kumandanın fonksiyonundan bağımsız olabilmek için, gaz akışını kumandanın üst akış bölgesinden alt akış bölgesine sevk eden geçittir.

CA TİPİ İSTASYON: 40 bar'lık dağıtım hattı gaz basıncını 15 bar ile 20 bar arasında bağlantı hattı basıncına, ana şebeke hattı basıncına veya yüksek basınçlı gaz kullanan büyük tesisleri besleyen hatların basıncına düşüren regülatör, filtre, ısıtıcı, sayaç, harmanlama ünitesi ve diğer aksesuarlarla donatılmış, müstakil bir sahada konuşlandırılmış doğal gaz ünitesidir.

CIHAZLARIN TÜRÜ: Cihazların, yakıt olarak kullanılan gaz veya gazlara göre gruplandırılmalarıdır.

CMH (CUBIC METERS PER HOUR): Metreküp / Saat

CNG (COMPRESS NATURAL GAS): Sıkıştırılmış doğal gazdır.

CANLI BAĞLANTI: İçerisinde gaz bulunan boru hattından kaynak yapmak suretiyle branşman almak veya bu hatta başka bir donanım bağlantısı yapma işlemidir.

CARİ HESAP: İki kimsenin para, mal, hizmet ve diğer hususlardan dolayı birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip, bunları kalem kalem zimmet ve matlup şekline çevirerek hesabın kesilmesinden çıkacak bakiyeyi isteyebileceklerine dair yapılan sözleşmedir.

CIHAZ BAĞLANTI HATTI: Ayırım hatlarını cihazlara bağlayan esnek veya rijit hatlardır.

CIHAZ TİPİ: Cihazların, yanma ürünlerini atma metodlarına göre sınıflandırılmalarıdır.

ÇALIŞMA BASINCI: Regülatörün düzenli çalışabildiği basınç aralığıdır.

ÇALIŞMA GAZI: Yastık Gazından ayrı olarak, yılın belirli dönemlerinde yer altı gaz deposuna enjekte edilerek ihtiyaç olduğu dönemde tekrar üretilerek kullanıma sunulabilen doğal gazdır.

ÇATLAK: Çelik boru yüzeyinde meydana gelen et kalınlığının tamamını veya bir kısmını kapsayan kılcal açıklıktır.

ÇEKİŞ MİKTARI: Son Kullanıcı'nın çektiği ve Ölçüm Hattı'nda kaydedilen doğal gaz miktarıdır.

ÇEKVALF VANA: Gaz akışına sadece bir yönde izin veren vanalardır.

ÇELİK BORU KODLAMASI: Çelik borulara ait imalat metodunun ve mekanik özelliklerin kısa sembollerle gösterilmesidir. Kodlama işleminde kullanılan semboller ve kapsadığı ifadeler şu şekildedir:

İmalat yöntemi;

Dikişsiz boru	S
Dikişli boru	E
Altın kaynaklı boru	F
Spiral kaynaklı boru	SW

Çelik Tipi;

Elektrik ark ocağı	E
Durgun çelik	R

Isıt İşlem;

Normalize	HN
Gerilme giderilmiş	HS
Sertleştirilmiş	HA
Tavllanmış	HQ

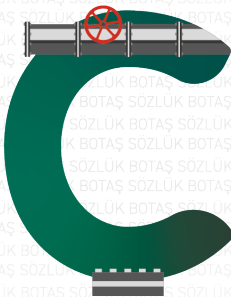
Akma Sınırı;

25.000 psi	A25
30.000 psi	A
35.000 psi	B
42.000 psi	X42
52.000 psi	X52
60.000 psi	X60
70.000 psi	X70
80.000 psi	X80

ÇEVRE GERİLMESİ: Boru içerisinde bulunan akışkan basıncının boru gövdesinde eksene dik düzlem üzerinde ve boru çevresi doğrultusunda meydana getirdiği gerilmedir. Bu gerilme Bar-low formülü ile ifade edilir.

Çevre gerilmesi (Mpa)	S
Gaz basıncı (Mpa)	P
Boru çapı (mm)	D
Boru et kalınlığı (mm)	t

$$S = (P \cdot D) / (2 t)$$

ÇEVRE SICAKLIĞI: Kapalı bir sistemin ortalama dâhili ısıma (t_{ie}) ve ortalama dâhili hava sıcaklığı (t_{ai}) ile aşağıdaki formül vasıtasıyla açıklanan kuramsal sıcaklığıdır.

$$t_{ie} = 2/3 t_{ri} + 1/3 t_{ai}$$

ÇIKIŞ REFERANS BASINCI: Çıkış basıncının önceden tespit edilen değeridir.

ÇIKIŞ TOLERANSI: Belirli bir değere ayarlanmış regülatör çıkış basıncının, bu değerden müsaade edilen sapma oranlarıdır. (Çıkış Toleransı ÇT 10 ise ayarlanan çıkış basıncında $\pm$ %10 sapmaya müsaade ediliyor demektir.) (İlg: Regülatör)

ÇİFT KAYNAK DİKİŞLİ BORU: Toz altı ark kaynak veya gaz metal ark kaynak metodu ile aralarında yaklaşık 180o açıklık bulunan iki sıra kaynak dikişi yapılarak imal edilen borulardır ve 36" den büyük borulara uygulanır.

ÇİĞLENME: Doğal gaz veya hava içerisinde bulunan su buharının basınç ve sıcaklığa bağlı olarak yoğunlaşmasıdır.

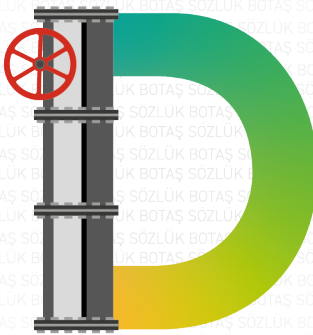
CK: Ceyhan Kırıkkale Ham Petrol Boru Hattıdır.

ÇOKLU ÇIKIŞ NOKTASI: Birden fazla Taşıtan için kapasite tahsisi yapılan Çıkış Noktasıdır.

ÇOKLU GİRİŞ NOKTASI: Birden fazla Taşıtan için kapasite tahsisi yapılan Giriş Noktasıdır.

ÇÖZME / ÇÖZELTME (LEACHING): Kaverna oluşturmak veya mineral çıkartmak amacıyla suda çözünabilen kayaçların eritilmesi işlemidir.

ÇÖZÜNMEYEN MADDELER (INSOLUBLE): Suda çözünabilen kayaların içerisinde az miktarda bulunan materyallerdir.

DAĞITIM HATTI: Doğal gazı, şehirlerin, çevrim santrallerinin ve sanayi bölgelerinin girişinde bulunan A tipi istasyonların çıkışından alıp, tüketim bölgelerinde bulunan CA tipi istasyonların girişine kadar taşıyan ve işletme basıncı en fazla 40 bar olan çelik hatlardır.

DAĞITIM ŞEBEKESİ: Doğal gazı, Bölge Regülatörü çıkışından alıp tüketicilerin bulunduğu cadde ve sokaklara kadar taşıyan ve işletme basıncı en fazla 4 bar veya 100 mbar olan çeşitli çaplardaki çelik ve polietilen boru ağıdır.

DAĞITIM ŞİRKETİ: Belirlenen bir şehirde doğal gazın dağıtımı ve mahalli gaz boru hattı şebekesi ile nakli faaliyetlerini yapmaya yetkili kılınan tüzel kişiyi ifade eder.

DAĞITIM VANASI: İşletme basıncı en fazla 4 bar olan dağıtım şebekesi üzerinde ve yer altında bulunan çelik veya PE vanalardır.

DÂHİLİ HAT: Doğal gazı, sanayi tesislerinde bulunan B tipi istasyonun çıkışından tüketim noktasına kadar taşıyan ve basıncı en fazla 4 bar olan çelik hatlardır.

DÂHİLİ KULLANIM GAZI: Taşıyıcı Kullanım Gazı, İletim Şebekesi Stoğu ve Hesaba Katılamayan Gazı kapsamaktadır.

DÂHİLİ KULLANIM GAZI MALİYETİ: Taşıyıcının, Dâhili Kullanım Gazı'nın satın alınmasıyla ilgili, taşıma masrafları da dâhil, tüm masraflardır.

DÂHİLİ KULLANIM GAZI SÖZLEŞMELERİ: Taşıyıcının Dâhili Kullanım Gazı temin etmek amacıyla imzaladığı sözleşmedir.

DÂHİLİ TÜKETİM: Kompresörlerde ve ekipmanlarda yakılan gaz, büro ve misafirhanelerin ısınmasında kullanılan gaz miktarının toplamını ifade eder.

DAMGA VERGİSİ: Damga Vergisi Kanunundan önce, kanunda yazılı bulunan ve ihtiyaç için ibraz olunabilecek olan evrak ve senedat ile ilanata mahsus olarak alınan vergidir.

DARBE AYARI: Darbe, kısa süreli elektrik ya da akustik dalga dizisidir. Darbe Ayarı; gönderilen darbenin frekans tayfını ayarlamak suretiyle, prob ve irtibat kablosu ile vericiye iletilen sinyalin en uygun hale getirilmesi için kullanılan bir kontroldür. (İlgi: Ultrasonik Muayene)

DARBE YANKI TEKNİĞİ: Bir malzemedeki süreksizlik (hata) mevcudiyetinin darbelerin süreksizlikten yansıması yoluyla tespit edildiği bir tekniktir. (İlgi: Ultrasonik Muayene)

DARBEYE KARŞI DAYANIKLI-LİK: Çelik borulardaki polietilen kaplama malzemesinin dayanımını kontrol etmek için belirli bir yükse-likten çelik bilyeler düşürülerek yapılan dayanım testidir. (TS 5139)

DATA CENTER: Büyük bilgilerin tutulduğu ve müşterilere data center çözümlerin sağlandığı veri alanlarıdır.

D.C.Q (DAILY CONTRACT QUANTI-TY): Günlük Kontrat Miktarıdır.

DEBİ: Belli bir kesitten (noktadan) birim zamanda geçen sıvı hacmidir. (Q ile gösterilir, birimi genellikle m³/h ile belirtilir.)

DEBİ ARTTIRMA İSTASYONU: Bir doğal gaz boru hattının (özellikle denizaltı doğal gaz hattı gibi) bir bölümü üzerine kurulan ve gazın akış hızını arttırmak amacıyla dizayn edilen bir platformdur.

DEBİ KATSAYISI: Bknz... Regülatör

DEĞER OKUMA: Gaz detek-töründen okunan ve alt patlama sınırı biriminden ifade edilen ve mükerrek olarak alınan gaz kontrol ve/veya gaz konsantrasyon değerleridir.

DEMURAJ: Deniz taşımacılığında malları getiren firma veya şahsın

gemi sahibiyle anlaştığı süre içe-risinde (geminin denizde geçirdiği günler ve tatiller dâhil olmamak üzere) yükleme boşaltma işlemler-iini bitirememesi durumunda söz konusu firma veya şahıs tarafından geminin ekstradan harcadığı süre kadar yapılan ödemidir.

DENEME ÇUKURU: Doğal gaz hatları yapılırken güzergâh seçimi amacıyla ve diğer alt yapıların da tespiti maksadıyla doğal gaz hattı üzerinde ve kanal kazılmadan önce belirli mesafelerde ve genellikle yolun enine doğru açılan çukur-lardır. İşletmeye alınan doğal gaz hatlarında ise gaz kaçağı (sızıntı) ölçüm ve kontrolü için doğal gaz hattı üzerinde açılan çukurlar da deneme çukuru olarak adlandırılırlar.

DENETİM GÖREVLİSİ: Denetim birimlerinde, başkan ve başkan yardımcısı kadrolarında bulunanlar da dâhil olmak üzere denetim, teftiş, soruşturma, kontrol, ön inceleme, inceleme ve araştırma görevini yapmak üzere değişik ad ve unvanlar altında istihdam edilen veya görevlendirilenleri ifade eder.

DENGELEME GAZI: İletim Şe-bekesinin emniyetli ve verimli bir şekilde işletilebilmesi amacıyla, sis-tem dengesinin sağlanabilmesine yönelik olarak, Taşıyıcı tarafından

Taşıtan Tedarikçilere verilecek talimatlarla veya Dengeleme Gazı Anlaşması hükümlerine göre, İletim Şebekesine verilen doğal gazdır.

DENGELEME GAZI ANLAŞMASI: Taşıyıcı ile herhangi bir Tedar-ikçi arasında, Dengeleme Gazı satın alınması amacıyla yapılan anlaşmadır.

DENGELEME GAZI FİYATI: Günlük Dengesizlik Ücretlerinin hesaplan-masında kullanılan fiyattır.

DENİZ BORU HATTI PLATFORMU: Doğal gaz boru hatlarının deniz geçişlerinde, hattı taşımak veya askıya almak gayesiyle, deniz üze-rine sabit veya geçici olarak tesis edilen veya demirlenen yapıdır.

DENİZ GEÇİŞİ: Gaz boru hattının, kıyı şeridinden belli bir mesafede ve derinlikte deniz altında kalan kısmıdır.

DENİZ PLATFORMU: Deniz üze-rinde sabit veya hareketli olarak inşa edilen veya demirlenen, petrol veya gaz araştırma / işletme amacıyla kullanılan bir tesisdir.

DENSİTİMETRE: Ham petrolün yoğunluğunu ölçmeye yarayan alettir.

DEPLASE: Ham petrol boru hattının

ve doğal gaz boru hattının yerinin değiştirilmesidir.

DEPO AMAÇLI HAT: Doğal gaz boru hattı içerisindeki gazın basıncını emniyetli sınır içerisinde kalmak şartıyla normal sistem basıncının üzerinde basınç uygulayarak aynı hacimde daha fazla miktarda gazın tutulmasıdır. Bu hat, gazın pik durumlarda veya günün yoğun saatlerinde kullanılmak üzere hazır tutulan bir depo konumundadır.

DEPOLAMA: Günlük ve mevsimlik değişiklikleri karşılamak ve doğal gaz temininin azalması veya dur-ması ile meydana gelen doğal gaz açığını gidermek amacıyla doğal gazın depolanmasıdır.

DEPOLAMA FAALİYETİ: Doğal gazın gaz olarak rezervuara enjekte edilmesi, rezervuarlarda bulundurulması ve rezervuar-lardan geri üretilmesidir.

DEPOLAMA HİZMET SÖZLEŞMESİ (Kısaca DHS): Standart Hizmet verilmesi konusunda Depolama Şirketi ile Hizmet Alan arasında yapılan sözleşmedir.

DEPOLAMA KAPASİTESİ: Depo-lama Şirketi'nin bir Depolama Yılı öncesinde, ilgili Depolama Yılı'na ait Depolama Tesisi'nin kullanımı için ilan ettiği kapasitedir.

DEPOLAMA ŞİRKETİ: Doğal gazın depolama faaliyetini gerçekleştirmek üzere yetkilendirilen tüzel kişidir.

DEPOLAMA TARİFESİ: Depolama Faaliyeti ile buna dair hizmetlere ilişkin fiyat, hüküm ve şartları içeren düzenlemelerdir.

DEPOLAMA TESİSİ: Üretimde yararlanılan tesisler hariç olmak üzere, bir tüzel kişinin mülkiyet veya işletmesinde bulunan ve doğal gazı, LNG veya gaz olarak depolamaya mahsus tesisi veya ham petrolün tanklarda depolanmasına dair tesisler.

DEPOLAMA YILI: Her Enjeksiyon Dönemi'nin ilk Gün'ü başlayan ve bir sonraki Enjeksiyon Hazırlık Dönemi sonuna sona eren bir-birini takip eden her 12 aylık süre anlamına gelir. Şüpheye mahal bırakmamak için, Depolama Yılı, 1 Nisan - 31 Mart tarihleri arasındaki dönemdir.

DEPREM VANASI: Deprem anında harekete geçen ve boru tesisindeki gaz akışını kesen mekanik, elektronik veya elektro-mekanik cihazlardır.

DERE GEÇİŞİ: Ham petrol boru hattının, belli bir mesafede ve derinlikte dere altında kalan kısmıdır.

DESİBEL (dB): Bir ultrasonik sinyalin genliğindeki bir değişimin büyüklüğünü ifade etmek için kullanılan birimdir. (İlgi: Ultrasonik Muayene)

DESTEKLEME: Acil veya pik durumlarda ihtiyaç duyulan gaz miktarının temini amacıyla diğer kaynaklardan (stoklardan) gaz çekerek işletmenin sürdürülmesi işlemidir.

DEVRE GERİLİMİ: Açık devre boru / zemin potansiyeli ile açık devre anot / zemin potansiyeli arasındaki farktır. (İlgi: Katodik Koruma)

DIŞ AKIM: Katodik koruma devresine bir dış akım kaynağından verilen doğru akımdır.

DIŞ AKIM KAYNAĞI İLE KATODİK KORUMA: Bir dış doğru akım kaynağının negatif ucu boruya, pozitif ucu yardımcı anot veya anotlara bağlanarak borunun katot haline getirilmesidir.

DIŞ SIZDIRMAZLIK: Regülatör veya vana gibi içinden gaz geçen veya içinde gaz bulunan cihazların, normalde gaz taşıyan hacimlerinden, dış ortama gaz sızdırmazlığının sağlanmasına dış sızdırmazlık denir.

DİKİŞLİ BORU: Çelik levhaların

boru formunda kıvrılarak özel kaynak metotları ile birleştirilmesi sonucunda elde edilen borulardır. (İlgi: Boyuna dikişli boru Spiral dikişli boru)

DİKİŞSİZ BORU: Yumuşak (dövme) çelikten kaynak işlemi yapılmadan, sıcak veya soğuk çekme metoduyla veya sıcak presleme metoduyla imal edilen borudur.

DİNAMİK BASINÇ: Boru içerisinde hareket eden akışkanın hareketi yönünde yaptığı basınçtır.

DİNAMİK BİLANÇO: Muhasebedeki hesapların karşılaştırılması ve işletmeye girmiş ve kullanılmış gerçek değerlerin hesaplanması ile meydana getirilen bilançodur.

DİNAMİK GAZ BASINCI: Gazın hareket halindeki (gaz akışının devam ettiği) basınçtır.

DİRSEK: Boru hattının yön değiştirmesi için kullanılan "bükme borudan" daha küçük çaplı boru bağlantı elemanıdır.

DISPATCHER: Gaz akışını kontrol ve kumanda eden personeldir.

DISPLACEMENT: Boru hattında bulunan akışkanın hacminin, yine aynı hacimde ve başka özellikte bir akışkanla yer değiştirmesi

işlemidir.

DMS (DAĞITIM YÖNETİM SİSTEMİ): Elektrik ve elektronik şebekelerini matematiksel olarak modelleyen bir yazılımdır. Sistemlerin meydana getirebileceği sorunları öngörüp çözümler üretebilir. DMS sahip olduğu birçok özellikle enerji verimliliğine katkıda bulunur. Şebekeler DMS üzerinden gerçek zamanlı olarak izlenebilir, analiz, kontrol ve optimizasyon işlemleri yapılabilir.

DMS ALARM PANOSU: Sistemde oluşan arızaların kullanıcı tarafından takip edildiği panolardır.

DOĞAL GAZ: Doğal gaz, metan (CH₄), etan (C₂H₆), propan (C₃H₈) gibi hafif moleküler ağırlıklı hidrokarbonlardan oluşan bir karışımdır. Yeraltında yalnız başına veya petrol ile birlikte bulunabilir. Petrol gibi doğal gaz da kayaçların mikroskopik gözeneklerinde bulunur ve kayaç içerisinde akarak üretim kuyularına ulaşır. Doğal gaz, yüzeyde ayrıştırılarak içerisinde bulunan ağır hidrokarbonlar (büten, pentan vb) uzaklaştırılır.

DOĞAL GAZ BORU HATTI: Doğal gazı kaynağından alıp tüketim noktasına kadar taşıyan çeşitli çap ve basınçlardaki çelik döküm veya polietilen hatlardır.

DOĞAL GAZ PİYASASI

KANUNU:18/04/2001 tarihli ve 4466 sayılı kanundur.

DOLGU KALINLIĞI: Gömülü durumdaki doğal gaz boru hatlarında, boru üst kotu ile tabii zemin arasındaki düşey mesafedir.

DOLGU TELİ: Özellikle erimeyen elektrotla yapılan kaynak metodlarında, gerektiğinde el ile veya mekanize olarak ark bölgesine gönderilen çubuk veya kangal halindeki tellerdir. Dolgu teli, ana malzeme ile aynı ya da benzer kimyasal özelliklere sahip olmalıdır.

DOUBLE JOINT: Bknz...
Ön Birleştirme

DOMESTİK REGÜLATÖR: Gaz teslim noktası ile gaz yakın cihazlar arasında bulunan boru hattındaki mevcut basıncın, gaz yakma basıncından yüksek olduğu durumlarda tesis edilen regülatördür.

DOWNSTREAM (GAZIN ANA ULAŞIM NOKTASI): Gazın, menbağından alınıp boru hattı ile taşınarak kullanıcı durumundaki ülke / şehir ' girişindeki istasyona ulaştırıldığı noktaya verilen isimdir.

DOZİMETRE: Gamma veya X

radyasyonunun miktarını ölçen cihazdır. (İlgi: Radyografik Muayene)

DÖNER PİSTONLU SAYAÇ: İçinden geçen gaz tarafından döndürülen döner pistonun taşıdığı gaz hacminin kaydedilmesi prensibine göre çalışan hacimsel gaz ölçme cihazıdır. (İlgi: Sayaç)

DÖNGÜ (CYCLE): Bir depolama döngüsü, deponun tam doldurulup boşaltılmasını ifade eden teorik bir zamandır. Genellikle yıllık bazda ifade edilir.

DÖRDÜNCÜ SINIF MAHAL(D): Boru hattı güzergâhı üzerinde 1 km uzunlukta ve boru hattı ekseninden sağlı sollu 200'er metre genişlikteki saha içerisinde çok katlı binaların bulunduğu trafik yoğunluğu ve nüfus dağılımının yüksek olduğu yerleşim sahaları kastedilir. (İlgi: Mahal Sınıfı)

DREYN: Ham petrolün tanklarda dinlendirildikten sonra sudan ayrıştırılması işlemidir.

DREYN TANKI: Yükleme bittikten sonra, yükleme kollarında bulunan petrolün, bir sonraki gemiye vermek için tutulduğu tanklardır.

DUBA (DORFİN): Gemilerin halatlarının bağlandığı bloklardır.

DUMAN DEDEKTÖRÜ: Yangının bir göstergesi olan dumanı algılayan cihazdır.

DUP: (Dengesizliklerin Uzlaştırılması Protokolü) Taşıtan, Taşıyıcı ve Piyasa İşletmecisi arasında üçlü olarak imza altına alınan, dengesizliklerin uzlaştırılması, dengesizliklere ilişkin teminatların yönetimi, dengesizliklerin uzlaştırılmasına ilişkin ödemelerin yapılması ve takibiyle ilgili hususlar ile diğer mali hususları kapsayan protokoldür.

DÜŞÜK BASINÇ DAĞITIM ŞEBEKESİ: İşletme basıncı en fazla 100 mbar olan doğal gaz dağıtım şebekesine düşük basınç dağıtım şebekesi denir.

DÜŞÜK YOĞUNLUKLUK PE: Yoğunluğu 0,910 - 0,925 gr/cm³ arasında olan polietilen boru malzemesidir. (İlgi: Orta Yoğunluklu PE, Yüksek Yoğunluklu PE)

DÜZ VANA: Giriş ve çıkış delik merkezleri aynı eksen üzerinde olan vanadır.

DÜZELTİLMEMİŞ DEĞER (m³): Çalışma şartlarındaki gazın, yalnızca sayaç üzerindeki numaratoründen, belli zaman aralıklarında okunan miktarıdır.

DÜZELTİLMİŞ DEĞER (Std^m): Sayaçtan gelen düzeltilmemiş değer veya orifismetreden gelen dP değeri ile sahada ölçülen basınç, sıcaklık değeri ve varsa gaz kromatograftan gelen değerler, akış bilgisayarının hafızasındaki değerlerle referans şartlarda (15 OC, 1.01325 bar) hesaplanan Std^m3 cinsinden gaz miktarıdır.

DÜZENLEME ÜCRETLERİ: Taşıtanın ödeyeceği ücrettir.

EKSENEL ESNEK BAĞLANTI

PARÇASI: Gaz boru hattı ve tesisatlarında, eksenel yöndeki hareketleri karşılamaya yarayan esnek bağlantı elemanıdır.

EKŞİ GAZ: Bileşiminde önemli miktarda hidrojen sülfür (H₂S) bulunan doğal gazdır. (İlgi: Doğal gaz)

EX QUAY: Uluslararası ticaretle kullanılan sevk ve teslim şeklidir. Rihtımda teslim anlamında kullanılır.

EX SHIP: Uluslararası ticaretle kullanılan sevk ve teslim şeklidir. Gemide teslim anlamında kullanılır.

EX WORKS: Uluslararası ticaretle kullanılan sevk ve teslim şeklidir. Ticari işletmede teslim anlamında kullanılır.

ELASTİKLİK SINIRI: Malzemenin elastik özelliğinin sona erdiği sınırdır. Malzemeye elastik sınırının üzerinde ilave yük uygulanırsa kalıcı deformasyon görülür.

ELASTOMER MALZEME: Kauçuğa benzer özellikler gösteren ve genellikle sentetik olarak imal edilen malzemedir. (İlgi: Esnek Conta)

ELEKTRİK ARK KAYNAĞI: Elektrik enerjisi ve bir elektrot yardımı ile

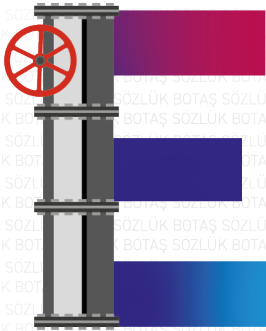
elde edilen arkın oluşturduğu ısı enerjisiyle yapılan kaynak işlem-lerine verilen isimdir. Bu metotta, basınç veya dolgu teli (erimeyen elektrotla yapılan uygulamalarda) gerektiğinde kullanılmaktadır.

ELEKTRİK YALITIM ÖZELLİĞİ: Çelik boru yüzeyine yapılan yalıtkan kaplamanın, yüksek gerilimli elektrik akımı deneyinde olumlu sonuç vermesidir. (İlgi: Kaplama Kalınlığı)

ELEKTROLİT: Elektrik akımını ileten iyonları ihtiva eden çözelti, toprak, su veya rutubetli malzemelere verilen isimdir. (İlgi: Katodik Koruma)

ELEKTRONİK BÜLTEN TABLOSU (EBT) : Doğal gaz piyasasında faaliyet gösteren tarafların piyasa hareketlerini takip edebilmeleri için kurulmuş olan ve Taşyıcı tarafından işletilen elektronik duyuru panosudur.

ELEKTROT ÇUBUĞU: Elektrik ark kaynağı metodunda; Kaynak işlemi için kaynak arkını, kaynak metalini ve koruyucu cürufu oluşturan çeşitli çap ve boylarda çubuk veya kangal halinde imal edilen sarf malzemesidir. Eriyen ve erimeyen olmak üzere başlıca iki tip elektrot vardır. Eriyen elektrotlar ya çıplak tel (kangal halinde) ya da üzeri özel kimyasal bir terkiple (örtü ile)

kaplanmış çubuk şeklinde imal edilirler. Erimeyen elektrotlar ise, sadece arkı oluşturmak için kullanılan karbon veya tungsten türü elektrotlar olup kaynak işlemi sırasında gerektiğinde dolgu tel (ilave metal) kullanılır.

ELEKTROT ÖRTÜSÜ: Elektrot çubuğu (çekirdek) üzerine kaplanan arkın başlatılmasını kolaylaştıran ve kararlılığını sağlayan ayrıca kaynak metalini (dikiş) üzerinde cüruf tabakası ve duman meydana getirerek kaynak metalini atmosfere tesirinden koruyan ve gerektiğinde çeşitli alaşım elementlerini de kaynak metaline katan özel kimyasal maddelerden (silikatlar, flüorürler, oksitler vb.) oluşan bir tertiptir. (İlgi: Örtülü Elektrot)

ELEKTROT POTANSİYELİ: Bir referans elektroda karşı ölçülen potansiyeldir. (İlgi: Katodik Koruma)

EMNİYET BASINCI: Doğal gaz şebeke ve tesisatlarında müsaade edilen en yüksek basınç olup aynı zamanda bu basıncın aşılması durumunda emniyet ventillerinin devreye girip gaz hattının kapandığı veya gazın kısıldığı veya gaz tahliyesinin yapıldığı basınçtır.

EMNİYET KAPAMA SİSTEMİ:

Vanalarla ilgili kontrol devrelerinin bir kombinasyonudur.

EMNİYET TEPKİ SÜRESİ: Doğal gaz şebeke ve tesisatlarında, emniyet basıncına ulaşıldığı andan itibaren, emniyet ventillerinin devreye girmesine kadar geçen süreye emniyet tepki süresi denir.

EMNİYET TOLERANSI: Emniyet basıncı teorik değeri üzerinden yüzde olarak verilen sapma miktarıdır.

EMNİYET VANASI: Regülatörde meydana gelen ani basınç dalgalanmalarını dış atmosfere veya tahliye hattına boşaltarak ana membranın yırtılmasını veya regülatörün devre dışı kalmasını önleyen tertibattır.

EMNİYET VENTİLİ: Basınç düşürme istasyonu çıkışındaki doğal gaz şebeke veya tesisatlarında meydana gelen ve müsaade edilen emniyet basınçlarının dışına çıkan basınç değişimlerine karşı sistemi korumak için kullanılan cihazlardır. (İlgi: Basınç Düşürme İstasyonu, Tahliye Emniyet Ventili, Kapama Emniyet Ventili)

EN BÜYÜK GAZ DEBİSİ:

Regülatörün kontrol edebileceği en büyük anma çıkış debisidir. (İlgi: Regülatör Debisi)

EN KÜÇÜK GAZ DEBİSİ:

Regülatörün kontrol edebileceği

en küçük anma çıkış debisidir. (İlgi: Regülatör Debisi)

EN YÜKSEK GERÇEK İŞLETME BASINCI:

Doğal gaz boru hatlarının bir yıllık normal işletme döneminde karşılaşılan azami gaz basıncıdır.

ENJEKSİYON: Tüketim miktarının azaldığı dönemde doğal gaz depolarına gaz basma olayına enjeksiyon denir.

ENJEKSİYON BEDELİ: Doğal gaz enjeksiyon miktarı üzerinden alınacak bedeldir.

ENJEKSİYON DÖNEMİ: 1 Nisan – 16 Ekim Günleri arasındaki dönemdir.

ENJEKSİYON HAZIRLIK DÖNEMİ: 25 Mart – 31 Mart Günleri arasındaki dönemdir.

ENJEKTÖR: İçerisinde brülörün jet kısmından gelen gazın yanması için gereken havanın bir kısmı veya tamamıyla karıştığı brülör elemanıdır.

ENJEKTÖR JETİ: Enjektörün bir parçasını teşkil eden sökülebilir, ayarlanabilir bir elemanıdır.

ENVANTER: Depolama Şirketi tarafından Hizmet Alan'ın hesabına

depolama tesisinde tutulan çalışır gaz miktarıdır.

EPDK: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'dur.

ESD (ENERGY SHUT DOWN): Sistemin enerjisini keserek kendini korumaya almasıdır.

ESNEK BAĞLANTI PARÇASI: Boru hattı ve tesisatında meydana gelen genleşme, büzülme, titreşim, eğilme ve benzeri hareketleri karşılayarak esas sistemi bu hareketlerin etkisinden koruyan bağlantı elemanıdır. (İlgi: Açılabilir Esnek Bağlantı Parçası, Eksenel Esnek Bağlantı Parçası, Körük, Üniversal Esnek Bağlantı Parçası, Yanal Esnek Bağlantı Parçası)

ESNEK CONTA: Sızdırmazlık sağlamak amacı ile kullanılan ve elastomer malzemeden yapılan sızdırmazlık elemanıdır. (İlgi: Conta)

EŞANJÖR: İçerisinden ısıtıcı akışkanın geçtiği bobin şeklinde sarılmış borular vasıtasıyla ısıtma yapan bir su ısıtma ünitesidir. Isı bobin şeklindeki ısıtıcı boruları çevreleyen soğuk suya transfer olur. Sıcak su ile ısıtılacak su birbirlerine karışmazlar. Bu ünite sıcak su deposu olarak kullanılmaz.

ETAN (C₂H₆): Etan metanın yanı sıra doğal gazı meydana getiren belli başlı elementlerden biridir. Kaynama noktası -84.4 °C'dir. Normal ortam sıcaklığında kuru, renksiz ve kokusuz bir gazdır. Etilenin üretiminde hammadde (girdi) olarak kullanılır.

ETİLEN: Renksiz bir gaz olup ayrıştırma metodu ile elde edilir. -103.7 °C'de kaynar. Birçok petrokimyasal ürünün (plastik ve elyaf türü maddeler gibi) elde edilmesinde hammadde (feedstock) olarak kullanılır.

ETKİLENEN TARAF: Mücbir sebep sonucu yükümlülüklerini yerine getiremeyen taraftır.

ETKİLİ BACA YÜKSEKLİĞİ: Atık gazın bacaya girdiği nokta ile baca ağzı (atık gazın bacayı terk ettiği ağız) arasındaki yükseklik farkıdır (TS 11386, TS 11388, TS 11389).

F HATTI: Boru hattıyla gelen ham petrolün tanklara girmeden önce hangi tanka gideceğine göre seçilen dolum hattıdır.

FCV (FLOW CONTROL VALVE): Akış Kontrol Vanası'dır.

FE-25 YANGIN SİSTEMİ: Kontrol binalarında bulunan, oksijeni boğucu özellikte HFC 125 Pentafluoroetan kimyasalını içeren, ozon tabakasına zarar vermeyen, yangın durumunda algılayıcı dedektörler vasıtasıyla otomatik olarak çok kısa sürelerde müdahale edebilen sistemlerdir.

FENS: A ve CA tipi istasyonlar ile diğer bazı doğal gaz tesislerinin çevresine güvenlik amacıyla inşa edilen tel örgüdür.

FİLM BANYOSU: Gizli görüntünün kalıcı görünür görüntü haline dönüşümü için gereken işlemdir. Film banyo işlemi karanlık odada gerçekleştirilir. Daha sonra film kurutma işlemine tabi tutulur. (İlgi: Radyografik Muayene)

FİLM DOZİMETRE: Soğurulmuş radyasyondan ısınma miktarını ölçmek amacıyla radyolojik işlerde çalışan personel tarafından kullanılan uygun fotoğrafik film ve filtrelerden oluşan bir pakettir. (İlgi: Radyografik Muayene)

FİLM HIZI: Pozlama, banyolama ve görüntülemenin belirli şartları için ışılan enerjiye fotoğrafik malzemenin tepkisinin ölçülmesidir. (İlgi: Radyografik Muayene)

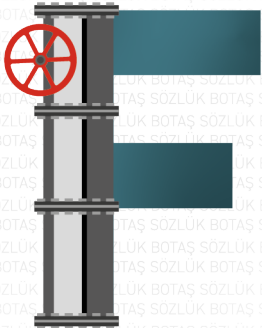
FİLM YOĞUNLUĞU: Yoğunluk, film kararmasının miktar olarak ölçüsüdür ve aşağıda verilen formüle göre hesap edilir.

Yoğunluk	D
Filme gelen ışık şiddeti	I ₀
Filminden geçen ışık şiddeti	I
$D = \log (I_0/I)$	

FİLTRE: Akış metreleri üzerinde bulunan ve geçen petrolün süzülmesini sağlayan malzemedir.

FİTTING (BAĞLANTI ELEMANLARI): Boru hatlarından birleştirme veya ayırma görevi yapan ilave parçalarıdır. Bknz... Bağlantı Elemanları

FİZİBİLİTE: Bir yatırım projesinin işletmenin politikasına uygunluğunu sağlamak amacıyla ekonomik ve teknik yönlerden yapılan, kuruluş yeri, hukuki sorunlar ve finansman araştırmalarını bünyesine alan, projenin etkinliğini tartışma imkânını veren bilimsel gerçeklere dayalı çalışmadır.

FLANŞ: İki boruyu veya boru donanım elemanlarını karşılıklı olarak birbirine civata yardımıyla bağlamada kullanılan çeşitli malzemelerden, değişik çap ve kalınlıklarda imal edilen bağlama elemanlarıdır.

FLEXIBEL HORTUM: Üniversal Esnek Bağlantı Parçası, Drain tank giriş çıkışları ve yangın ayak soğutmalarda bölge dağılımında kullanılan malzemedir.

FLOW COMPUTER: (Akış Bilgisayarı) Teslim edilen Doğal Gaz akış Miktarını belirlemek üzere Ölçüm Hatlarında techiz edilen ve bu hatlarda tespit edilen basınç, fark basınç, debi, sıcaklık ve Gaz analiz verilerini kullanarak, akış Miktarını belirleyen ekipmanlardır.

FLOW KONTROL VANASI: Akış miktarının istenilen debide geçmesini sağlayan vanalardır.

FLOWMETRE: Akış hızını ölçmek için kullanılan araçlara verilen isimdir.

FON PAYI: Gerçek kişi ve kurumların, gelir veya kurumlar vergilerinin %10'u oranında ödedikleri paydır.

FORE KAZIK: Bir boru çakarak, içini boşalttıktan sonra, demirlerini

koyup beton döküldükçe kılıf borunun çıkartılması yöntemiyle yapılan kazıktır.

FSRU: Yüzer depolama ve yeniden gazlaştırma terminalidir.

ENERJİ YÖNETİMİ SİSTEMİ BELGESİ

ISO
50001

KAMUDA İLK ALAN KURULUŞ
BOTAŞ

ACİL DURUMLARDA MÜDAHALE YETKİ BELGESİ

DENİZ ÇEVRESİNİN PETROL VE DİĞER ZARARLI
MADDELERLE KİRLENMESİNDE
ACİL DURUMLARDA MÜDAHALE
YETKİSİNİ ALAN VE EĞİTİM VEREN

ISO
14001

ISO
9001

TS
18001

ISO
27001

KAMUDA TEK KURULUŞ
BOTAŞ

G HATTI: Tank sahasından iskeleye giden gemi yükleme hattıdır.

Günden sonraki gün **G+1**

Günden sonraki ikinci gün **G+2**

Günden sonraki altıncı gün **G+6**

Günden önceki gündür **G-1**

Günden önceki yedinci gündür **G-7**

GABARİ: Yapılacak bir binanın imar planında belirtilmiş azami yüksekliktir.

GALVANİK ANOT: Magnezyum (Mg) ve Çinko (Zn) gibi Demir (Fe)'den daha aktif (elektronegatif) potansiyel gösteren metal anotlardır. Galvanik anot bez torba veya özel kablolar içerisinde toprağa gömülür ve pil devresi gibi çalışarak bünyesinde akım üretirken kendisini tüketirken ana çelik yapıyı korur. (İlgi: Katodik Koruma)

GALVANİK ANOT ÖMRÜ: Anodun belli bir akım şiddetinde akım verebildiği maksimum süredir. Ömür hesabı Faraday Kanununa göre yapılır ve formülü aşağıda verilmiştir. (İlgi: Galvanik Anot)

Anot ömrü (Yıl)	AÖ
Anot Kütlesi (kg)	AK
Anot Verimi	AV
Kullanma Faktörü	KF
Akım Şiddeti	A

Teorik Akım Kapasitesi
(kg/ampere.yıl)

TK

$$AÖ = (AK \cdot AV \cdot KF) / (A \cdot TK)$$

GALVANİK ANOT VERİMİ: 1 Kg anot kütlelerinden çekilen akım miktarının teorik olarak verebileceği akım miktarına oranıdır. (İlgi: Katodik Koruma)

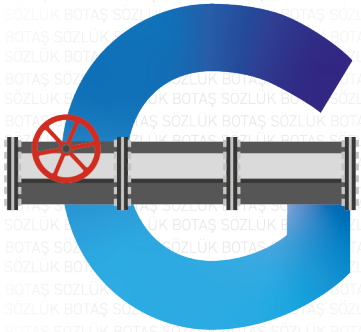
GAMMA İŞİNİ KAYNAĞI: Radyografi için uygun gamma ışını demetini yayan, soy metalden yapılmış ve ince kapsül içine alınmış radyoaktif malzemedir. (İlgi: Radyografik Muayene)

GARANTİ MEKTUBU: Bankalar tarafından taahhüt altına giren işletmelerin, bu taahhütlerine garanti olmak üzere vermiş oldukları bir belgedir.

GAS TREATMENT: Rezervuardaki ham doğal gazın bünyesinde bulunabilecek istenmeyen maddelerden, kondensattan, hidrojen sülfitten ve diğer sıvılardan arındırılması işlemidir.

GASKET: Bknz.... Conta

GATE VANA: (Sürgülü vanalar); akışkan geçişini, iki sızdırmazlık halkası arasında, geçiş yönüne dik olarak kayan bir diskle (sürgü ile) kapatıp, açarak görevlerini yerine

getirirler. Gate vanaların genellikle tam açık veya tam kapalı olarak çalışmaları tercih edilir. Gate Vanalarda gövde içine monte edilen vidalı mil sayesinde sürgü lineer hareket ettirilerek, vananın açma ve kapama işlemi gerçekleştirilmektedir. Gate Valfler kısmı ve debi ayar amaçlı kullanılamazlar. Bu amaçla kullanılmaları halinde açık konumdaki yüksek akış hızı nedeniyle vibrasyona, sürgünün gövde sızdırmazlık yüzeylerine çarpması sonucu kalıcı deformasyonlara neden olur.

GAZ AİLESİ: Aynı meme çapı ile brülörde aynı ısı yükü verecek şekilde gazların sınıflandırılmasıdır. Bu sınıflandırma Wobbe İndeksine göre yapılır ve gazlar dört aileye ayrılmıştır.

1. Gaz ailesi: 6,6- 8,7 kWh/m³ (Havagazı)

2. Gaz ailesi: 11,4-16,1 kWh/m³ (Doğal Gaz)

3. Gaz ailesi: 21,5-25,7 kWh/m³ (LPG)

4. Gaz ailesi: 8,7-11,0 kWh/m³ (Biyogaz)

(İlgi: Wobbe İndeksi)

GAZ BOŞLUĞU: Bknz... Gözenek

GAZ CİHAZI: Doğal gazı yakmak suretiyle elde edilen enerjiyi insanların faydalanabileceği muhtelif sahalarda muhtelif şekillerde dönüştüren fırın, ocak, şofben, soba, kat kaloriferi, buzdolabı,

çamaşır makinası gibi aygıtlara gaz cihazı denir.

GAZ DEDEKTÖRÜ: Zehirli veya tuşuma tehlikesi olan gazların şüphe edilen ortamlarda olup olmadığını anlamak konsantrasyonunu ölçmek ve korunma tedbirleri almak amacıyla kullanılan ve farklı birkaç gazı algılayabilen, taşınabilir bir cihazdır.

GAZ GÜNÜ: Herhangi bir günde saat 08.00'de başlayıp bir sonraki gün saat 08.00'de sona eren zaman dilimidir.

GAZ HUB: En geniş tanımıyla doğal gaz 'hub'ı, birden fazla noktadan (tedarikçiden) gelen arzın bir noktada toplanıp yine birden fazla alıcıya dağıtılması yoluyla yapılan ticari faaliyetin merkezidir. Spot piyasa işlemleri için uygun bir ortam oluşturan hublar, daha fazla alıcının görece ucuz arz kaynaklarına ulaşımını sağlarken, satıcılara da doğal gaz için anlık en uygun fiyatı sunan alıcılara ulaşma imkânı tanıyan temel piyasa birimidir.

GAZ KOLLEKTÖRÜ: Birden fazla ve birbirinden ayrı brülörlere ait gaz hatlarının bağlandığı daha büyük çaplı borudan imal edilmiş elemandır. Kollektörün hacmi; brülör kapasitesine ve kollektör öncesindeki servis regülatörünün

cevap verme süresine (respons time) bağlıdır.

GAZ KOMPRESÖRÜ: Gaz hacminin düşürülmesi ile gazın basıncını artıran ve gazı çıkış tarafından başka bir yere aktarılmasını sağlayan sistemdir.

GAZ KULLANIM EŞİĞİ: Ana çıkış noktası ve tali çıkış noktasında çekilmesi öngörülen günlük minimum doğal gaz miktarıdır.

GAZ KUYUSU: Doğal gazı yer-yüzüne çıkarmak amacıyla açılan sondaj kuyusudur.

GAZ METAL ARK KAYNAĞI: Eriyen tipte kargal (makara) halindeki tel elektrot ile ana metal arasında oluşturulan arkın ısıyla kaynak işlemi yapılan otomatik / yarı otomatik bir metottur. Ark bölgesine kaynak işlemi süresince arkı havanın tesirinden korumak amacıyla koruyucu gaz gönderilir. Gazın cinsine göre MIG veya MAG ismi verilir. Gaz altı ark kaynağı, erimeyen tip elektrotla yapıldığından TIG veya Plazma ismi verilir. Çeliklerin ve demir dışı metallerin kaynağında yaygın olarak kullanılır.

GAZ MODÜLÜ: Bir cihazın wobbe sayısı farklı başka bir gaz ile çalışabilir hale dönüştürülmesinde, ısı girdi paritesi ve primer hava

sürüklenmesinin doğru değerini elde etmek için, cihazın daha önce çalıştığı gazla aynı olması gereken orandır.

GAZ SIVILAŞTIRMA: Doğal gazın -162 °C 'ye kadar soğutulup 600 faktör kadar hacimsel küçültme sağlayan basınç altında sıvılaştırılmasıdır ki kısıtlanmış gösterilişi SDG'dir. Elde edilen SDG özel olarak dizayn edilen tanker gemilerle istenilen bölgeye taşınabilir ve/veya tanklarda depolanabilir.

GAZ SIZINTI SINIFI: Doğal gaz boru hatları ve ekipmanlarında ki sızıntıların çevrede sebep olabileceği tehlike sınırlarına göre yapılan itibari ayrımıdır. (İlgi: Birinci Sınıf Sızıntı, İkinci Sınıf Sızıntı, Üçüncü Sınıf Sızıntı)

GAZ SOĞUTUCU: Kompresör çıkışındaki sıcaklığı yükselen doğal gazın sıcaklığının istenen dereceye indiren sistemdir.

GAZ ŞİRKETİ: Gaz boru hattını ve donanımını işleten ve arızasını gidermekten sorumlu olan şahıs, firma, halka açık şirket veya başka bir kuruluştur.

GAZ TASFİYE İŞLEMİ: Doğal gazın son kullanıcıya gönderilmeden önce, petrolden ayrıştırılması istenmeyen maddelerden ve diğer likit

gazlardan arındırılması işlemidir.

GAZ TESLİM NOKTASI: Müşteriye gaz arzının sağlanacağı, Servis Kutusu veya Basınç Düşürme ve Ölçüm İstasyonudur.

GAZ TESLİM NOKTASI

REGÜLATÖRÜ: Gaz teslim noktasında tesis edilen ve ana dağıtım hattındaki basıncın gerek duyulan basınca düşürülmesi amacı ile tesis edilen regülatörlerdir.

GAZ TÜRBİNİ:

Kompresör paketinin bir parçası olup, gaz kompresörünü tahrik eden ekipmandır. Yanma ile açığa çıkan ısı enerjisini mekanik enerjiye çevirir.

GAZ YAKIT: Doğal gaz, sıvılaştırılmış petrol gazı, kok gazı veya rafineri gaz gibi boru hatları ile dağıtımı yapılabilen gaz halindeki yakıtlardır.

GAZ YAKITIN ÖZGÜL HACMİ: Bir kilogram kütledeki gazın sahip olduğu hacimdir.

GAZ YILI: 1 Ocak günü saat 08.00'de başlayıp bir sonraki 1 Ocak günü saat 08.00'de sona eren dönemdir.

GEÇİKME AÇMA KAPAMA ZAM-ANLAYICISI: Önceden ayarlanmış zaman aralıkları sonunda devreyi

kapaması ve daha sonra açması için tasarımılanmış kontrol cihazıdır.

GEÇİKME FAİZİ: İkmalen, resen veya idarece tarihyatlarda verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesi nedeniyle gecikme karşılığında hesaplanan faizdir.

GEÇİCİ İHRACAT: İşlenmesi için işçilik görmesi, ambalajlanması gibi nedenlerle bir malın yurt dışına geçici olarak gönderilmesi işlemidir.

GEÇİCİ İTHALAT REJİMİ: Türkiye gümrük bölgesi içinde kullanılması ve bu kullanımı sırasındaki olağan yıpranma dışında, herhangi bir değişikliğe uğramaksızın yeniden ihracına olanak sağlayan hükümlerin uygulandığı rejimdir.

GEÇİCİ TEMİNAT MEKTUBU: 1 (bir) yıl süreli STS (Standart Taşıma Sözleşmesi) imzalamak üzere Gaz Yılı öncesinde kapasite rezervasyonu talebinde bulunacak veya Gaz Yılı içinde atıl kapasiteler için ilk defa rezervasyon talebinde bulunacak Taşıtanların, başvuru ile birlikte Taşıyıcıya sunmakla yükümlü oldukları ve bir örneği EBT (Elektronik Bülten Tablosu) ve Taşıyıcının web sitesinde yayımlanan teminat mektubudur.

GEÇİCİ VERGİ: Gelir ve kurum-

lar vergisi mükelleflerinin, cari vergilendirme döneminin gelir ve kurumlar vergilerinden mahsup edilmek üzere ödedikleri vergidir.

GEÇİŞ HAKKI: Gaz boru hatlarının geçtiği güzergâhta bulunan özel veya tüzel kişilere ait arazilerin bedeli karşılığı veya bedelsiz olarak kullanım hakkıdır.

GEÇMELİ TİP PE BAĞLANTI:

Geçmeli tip bağlantı elemanının yuvasına erkek ısıtma soketi, birleştirilecek boru ucuna da dişi yuvalı ısıtma elemanı takılarak, PE malzemenin ergime oluşumuna kadar ısıtılıp ısıtma elemanlarının çıkarılıp derhal boru ucunun geçmeli elemene itilerek sokulması sonucu meydana gelen birleştirme şeklidir. Bu birleştirme metodunda en önemli husus; birleştirmenin çabuk yapılması ve birleştirme esnasında sadece eksenel yönde hareket edilmesidir. (döndürerek sokulma işlemi yapılmaz)

GENLEŞME KABİ: Kapalı bir su sisteminde, sistem ısıtıldığında meydana gelecek genleşmeyi karşılayan ve su ile teması bir diyaframla ayrılmış, içerisinde bir miktar hava veya soy gaz bulunan kaprı.

GERÇEK AZAMI İŞLETME BASINCI: Normal yıllık işletme süresince

mevcut gaz boru hattındaki azami işletme basıncıdır.

GERÇEK VERGİ YÜKÜ: Kişi açısından; verginin, kişisel gelir ve refahı üzerindeki etkisi, ekonomi açısından; vergi artışının, milli gelir ve toplum refahına getirdiği katkıdır.

GERİ ÜRETİM BEDELİ: Depodaki doğal gazın geri üretim yoluyla sunulan miktarı üzerinden alınacak bedeldir.

GERİ ÜRETİM DÖNEMİ: 1 Kasım – 24 Mart Günleri arasındaki dönemdir.

GERİ ÜRETİM HAZIRLIK DÖNEMİ: 17 Ekim – 31 Ekim Günleri arasındaki dönemdir.

GİRİŞ NOKTASI: Doğal gazın bağlanan sistemden iletim Şebekesine girdiği ve Taşıyıcıya teslim edildiği noktadır.

GLOB VANA (BASKILI VANA): Boru hatlarında açma kapama görevini, daire şeklindeki gaz akış ağızını tapa şeklindeki klapanin eksenel hareketi (baskı kuvveti) vasıtası ile sağlayan vanadır. Bu tür vanalar ayar vanası olarak kullanılabilir.

GÖLGE: Radyasyon kaynağı boyutlarının sonlu olmasından

dolayı radyografik görüntünün kenarlarında oluşan bulanıklıktır. (İlgi: Radyografik Muayene)

GÖMÜLÜ VANA: Çelik veya PE hatlarda gaz akışını yönlendirmek amacı ile kullanılan ve müferiden toprak altında gömülü olarak bulunan uzatma kolu vasıtası ile yerüstünden kumanda edilebilen vanadır.

GÖRÜNTÜ KALİTESİ: Film üzerinde elde edilebilen detay derecesini belirten radyografik görüntü özelliğidir. (İlgi: Radyografik Muayene)

GÖSTERİM: Ultrasonik bilginin yorumlanması için genellikle katot ışınları tüpü (CRT) üzerinde verilen görüntü şeklindedir. (İlgi: Ultrasonik Muayene)

GÖZENEK: Kaynak işlemi esnasında kaynak metali içinde oluşan boşluklardır. Bu tür kaynak hatası genellikle rutubetli bazik elektrot kullanımı, uzun ark boyu ile çalışılması gibi nedenlerle oluşur.

GÖZLE MUAYENE: Tahribatsız muayene metotlarından biridir. Herhangi bir malzeme veya kaynak dikişinin cüruf, yağ, boya, kir gibi unsurlardan temizlenip sadece gözle kontrol edilmesidir. Bu kontrollerde gerek görülmesi halinde

büyüteç, mikroskop gibi aletler kullanılabilir.

GRAVİTE: Petrolün yoğunluk değeri "gravite" ile ölçülür.

GRP (GLASS REINFORCED PIPE) : Güçlendirilmiş camdan elde edilmiş bir boru çeşididir.

GÜN (SİSTEM GÜNÜ): Kısaca G tabiri, herhangi bir günde saat 08.00'de başlayıp bir sonraki gün saat 08.00'de sona eren zaman dilimidir.

GÜNLÜK ÇEKİŞ: Bir çıkış noktasında taşıtan tarafından bir gün içinde çekilen ve ŞİD'e göre tespit edilen doğal gaz miktarıdır.

GÜNLÜK DEPOLAMA: Boru hatlarında veya depolama tanklarında kısa dönem için veya pik durumlar için depolanan gaz anlamına gelir ki mevsimlik ihtiyacı karşılamada da kullanılır.

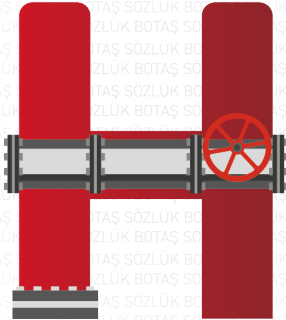
GÜNLÜK GİRİŞ: Bir giriş noktasında taşıtan tarafından bir gün içinde girişi yapılan ve ŞİD'e göre tespit edilen doğal gaz miktarıdır.

GÜNLÜK GÖNDERİLEN AVERAJ: Belirlenmiş bir zaman sürecinde verilen gazın toplam hacminin bu zaman sürecindeki toplam gün sayısına bölümüdür.

GÜNLÜK MUKAVELE MİKTARI: İmzalanan bir mukavele çerçevesinde verilmesi gereken günlük averaj gaz miktarıdır.

GÜNLÜK PİK: İmzalanan mukavele ile belirtilen bir süreç (genellikle bir yıl) içerisindeki herhangi bir günde verilen maksimum gaz miktarıdır.

GÜZERGAH: Boru hattı yapım işleminden önce; hattın geçeceği ülke, şehir, bölge, semt, cadde veya sokağın belirlenmesidir. Güzergahın, en ekonomik ve en güvenli bir hattan geçmesine özen göstermek gerekir. Şehir içi dağıtım şebekelerinde güzergah belirlendikten sonra ve kanal açılmadan önce gerektiğinde altyapının durumunu tespit etmek amacıyla yol boyunca belirli mesafelerde deneme (inceleme) çukurları açılmalıdır.

HACİZ: Amme borçlusunun, mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tespit edilen borçlu veya üçüncü şahıslar elindeki menkul malları ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından amme alacağına yetecek miktarı tahsil dairesine haczolunur.

HAKEDİŞ: Sözleşmesi imzalanmış ve uygulaması başlatılmış proje için, sözleşmede belirlenen aralıklarla, yapılan iş miktarı karşılığında yükleniciye ödenen bedeldir. Yaklaşık maliyet çalışmalarının ardından ihalesi yapılmış ve en uygun teklif veren istekliye ihale edilmiş yapım işi için hakediş süreçleri başlar.

HAM DOĞAL GAZ: Bünyesinde; su, azot, karbondioksit, hidrojen sülfür gazı ve helyum gibi çeşitli kirlilikler ve istenmeyen maddeler bulunan doğal gazdır. Gaz, kullanıcıya gönderilmeden önce bütün bu kirliliklerden arındırılmalıdır.

HAM PETROL: Yer altından sıvı halde çıkartılabilen hidrokarbonlardır. HARÇ: Gerçek veya tüzel kişilerin, özel menfaatlerine ilişkin olarak, kamu müesseseleri ve hizmetlerinden faydalanmaları karşılığında yaptıkları ödemedir.

HARMANLAMA ÜNİTESİ: Basınç düşürme ve ölçme istasyonlarında,

basınç düşürme işleminin önce ısıtılan gazın sıcaklık değerinin ayarlanması amacıyla gerektiği durumlarda soğuk gazla orantılı şekilde karıştırıldığı cihazdır.

HAT İŞARETİ: Doğal gaz boru hatlarının geçtiği yerleri belirlemek amacıyla, hat güzergâhı üzerine yerleştirilen plaka veya direk şeklindeki işaret levhalarıdır. (İlgi: Röperleme)

HAT VANASI: Boru hatları üzerine belirli aralıklarla yerleştirilmiş, gaz ve petrol akışını kontrol etmek için kullanılan, özellikle dere, nehir geçişi gibi riskli bölgelere konumlandırılmış uzaktan ve üzerinden kontrol edilebilen çelik vanalardır.

HATA: Boru ve donanımında tespit edilen ve standartlarda belirtilen toleranslar dışında kalan dolayısıyla reddedilmesini gerektiren büyüklükteki her türlü kusurdur.

HATA KONUMU SKALASI: Muayene edilen malzemedeki süreksizliğin yerini katot ekran üzerindeki hata yankısının konumuyla ilişkili olarak doğrudan okuma imkânı veren, enine dalga probuna iliştiirilebilen özel olarak işaretlenmiş bir skaladır. (İlgi: Ultrasonik Muayene)

HATA TESBİT HASSASIYETİ: Yapılan bir uygulamada hataların

mevcudiyetini tespit edebilmek için, ultrasonik hata dedektörünün özel hassasiyet ayar seviyesidir.

(İlgi: Ultrasonik Muayene)

HAVALANDIRMA VENTİLİ: Ham petrol tankında bulunan hacmi, belirli bir basınç altında tutan ve bu basınç değerinin aşılması durumunda da tankın içerisinde gazın dışarı çıkmasını sağlayan enstrümandır.

HC (HYDRAULICALLY COUPLED)

POMPA: Motordan aldığı mekanik güçle sıvıyı ileri iten hızı ayarlanabilen pompadır.

HEADER: Boru hattı üzerinde, birinden fazla bağlantı noktası yapılabilen bağlantı elemanıdır.

HESABA KATILAMAYAN GAZ:

İletim Şebekesinin herhangi bir kısmından kaybedilen veya ölçüm ekipmanlarının tolerans sınırları nedeniyle herhangi bir başka şekilde hesaba katılamayan doğal gazdır.

HESAP PLANI: Bir işletmenin bütün hesaplarının sistematik bir şekilde sınıflandırılmasını kapsayan listedir.

HİDRANT: Ana yangın besleme hatından hortum ve diğer yangından korunma cihazlarına su almak

amacıyla ana yangın besleme hattına yapılan bağlantıdır.

HİDROKARBON: Bünyesinde sadece Hidrojen ve Karbon elementleri bulunan organik bir bileşimdir. Hidrokarbonlar; katı, sıvı veya gaz halinde bulunabilirler.

HİDROKARBON DEW POINT: Doğal gazın component değerlerindeki çiğlenme noktasına denir. Nemlilik de denebilir.

HİDROLİK POMPA: Hidrolik sistemlerde gerekli basıncı oluşturmak için kullanılan elektrikli pompalardır.

HİDROLİK SİMÜLASYON/PROGRAM: Arz-Talep dengesinin sağlanmasına yönelik olarak Tüm Boru Hattı Segmentleri Kullanılarak yatırımların belirlenmesine yönelik çalışma ve program aracını belirtir.

HİDROMETRE: Bir sıvının yoğunluğunu ölçen alet. Bir tarafı ağırlaştırılmış ve diğer tarafında ölçeklenmiş bir boru bulunan bir cam küreden ibarettir.

HİDROSTATİK TEST: Yapımı tamamlanan; doğal gaz boru hattı, bağlantı hatları ve benzeri hatların sızdırmazlığının ve mukavemetinin kontrolü amacıyla, hattın azami işletme basıncının üzerinde (şart-

namede belirtilen) bir basınçta su ve/veya sıvı ile tecrübe edilmesidir.

HİZMET ALAN: Depolama hizmetine yönelik olarak Depolama Şirketi ile bir hizmet anlaşması imzalamış olan İthalat Lisansı ve/veya Toptan Satış Lisansı sahibi tüzel kişidir.

HİZMET KESİNTİSİ BEDELİ:

Taşıyıcının madde 3.4 gereği ödeyeceği bedeldir.

HOT TAP: İçerisinde gaz bulunan boru hatlarından branş hattı almak maksadıyla, üzerinde vana, vent delme aparatı vb. bulunan "T" dirsek şeklinde bir aparatın, özel bir kaynak prosedürü ile ana boruya kaynak edilmesi ve daha sonra delme aparatı ile borunun delinerek gaz alınması işlemidir.

HOV: (Hydrolic Oil Valve) Hidrolik sistemlerle çalışan vanaların kısaltmasıdır.

İAŞE: Bir kuruluşun personeli için yasal sınırlar çerçevesinde yaptığı, yemek giderleri bu kelime ile adlandırılır.

İÇ TESİSAT: Doğal gaz kullanan binaların girişinde bulunan servis regülatöründen, servis hattı sonunda veya ana kapama vanasından itibaren gaz cihazlarına kadar çekilmiş boru ve ekleme parçalarından meydana gelen boru hatlarının toplamıdır.

İHRACAT ÇIKIŞ NOKTASI: Doğal gazın yurt dışındaki bir Bağlanan Sistem'e, Taahhüt tarafından teslim edildiği noktadır.

İHRACATÇI ŞİRKET: Üretim şirketi ve toptan satış şirketlerinden veya ithalatçı şirketlerden satın aldığı gazı yurt dışına pazarlayan tüzel kişidir.

İKİ YOLLU HİDROLİK VANA:

Yükleme kolu manifoldlarının sağa ve sola dönmelerini sağlayan hidrolik ekipmanlardır.

İKİNCİ GAZ AİLESİ: Standart şartlar altında wobbe sayıları 11,46-16,1 kWh/m³ arasında olan gazlar olup, doğal gaz bu gaz ailesindendir.

İKİNCİ SINIF MAHAL (B): Boru hattı güzergâhı üzerinde 1 km

uzunlukta ve boru hattı ekseninden sağlı, solllu 200'er metre genişlikteki saha içerisinde 6 'dan fazla, 28 'den az bina bulunan yerleşimin seyrek olduğu yerler kastedilir. (İlgi: Mahal Sınıfı)

İKİNCİ SINIF SIZINTI: Tespit edildiği anda şahıs ve çevreye zararı olmayan, fakat gelecekte muhtemel zararlara sebep olabilecek sızıntılardır. Bu sızıntıların onarım programına alınarak bir yıl içerisinde giderilmesi gerekir. (İlgi: Gaz Sızıntı Sınıfı)

İLETİM HATTI: Doğal gazı kaynağından alıp şehirlerin, çevrim santrallerinin, sanayi bölgelerinin veya sanayi tesislerinin girişinde bulunan A tipi istasyon veya Basınç Düşürme ve Ölçüm (BDÖ) istasyonu girişine kadar taşıyan ve işletme basıncı en fazla 75 bar olan çelik hatlardır.

İLETİM ŞEBEKESİ: Doğal gazın taşınması için kullanılan, BOTAŞ'ın mülkiyet ve işletimindeki doğal gaz boru hattı şebekesi ile bununla ilgili tesislerdir.

İLETİM ŞEBEKESİ ASGARI

STOĞU: İletim Şebekesinin fiziksel dengesinin sağlanması ve emniyetli bir şekilde işletilebilmesi için, boru hatları içinde tutulması gereken asgari doğal gaz miktarıdır.

İLETİM ŞEBEKESİ İŞLEYİŞ DÜZEN-LEMELERİNE İLİŞKİN ESASLAR (ŞİD): "Doğal Gaz Piyasası İletim Şebekesi İşleyiş Yönetmeliği" gereğince, BOTAŞ tarafından hazırlanan ve iletim hizmetine ilişkin olarak BOTAŞ ile Taahhütler arasındaki ilişkileri düzenleyen, bu uygulama esaslardır (olabilecek değişiklik, ilaveler de dâhil).

İLETİM ŞEBEKESİ STOĞU: Her Günün başında İletim Şebekesi içinde bulunan doğal gaz miktarıdır.

İLETİM ŞİRKETİ: İletim faaliyetlerini gerçekleştiren tüzel kişidir.

İLGİLİ MEVZUAT: Doğal gaz piyasasına ilişkin kanun, yönetmelik, tebliğ, genelge, kurul kararları ile ilgili tüzel kişinin sahip olduğu lisans veya lisanslardır.

İNGİLİZ ISI BİRİMİ (BTU): (British Thermal Unit) ifadesinin kısaltılmışıdır. 39.1 °F deki 1 lb suyun sıcaklığını 1 °F yükseltmek için gerekli ısı miktarını tanımlar. (1 lb = 0,4546 kg, 1 btu = 1055 J, 1 btu = 0:252 kcal)

İTERPOLASYON: Bilinen en az iki değer arasındaki bilinmeyen üçüncü değerin aritmetik işlemle bulunması metodudur.

İNTİFA HAKKI: Başkasına ait bir maldan yararlanma, başkasına ait bir malı kullanma hakkıdır.

İRTİFA LAMBASI: Gemi, uçak ve yüksek yapıları gece veya gündüz görünür hale getirmek için kullanılan uyanı lambalarıdır.

İRTİFAK HAKKI: Kamulaştırılmasına karar verilen güzergâh alanından yararlanma veya bu alanı kullanma yetkisidir. Bknz... Geçiş Hakkı

İSPATLANMIŞ REZERV: Jeolojik ve mühendislik verilerine göre gelecek yıllarda kullanılmaya hazır, çıkarılması ve işletilmesi ekonomik olan potansiyel rezervlerdir.

İSTİNAT DUVARI: Dayanma duvarıdır.

İŞ GÜNÜ: Resmi tatil günleri dışında, Pazartesi'den Cuma'ya saat 8:00 ile 17:00 arasındaki zaman dilimi anlamındadır.

İŞLETME BASINCI: İşletim halindeki boru hatlarının ve donanımlarının fiziksel deformasyona uğramadan emniyetli şekilde uzun süre hizmet verebileceği akışkanın basıncıdır.

İŞLETME PROTOKOLÜ: Mülkiyeti ve işletme sorumluluğu Dağıtım

Şirketlerine ait olan istasyonların işletilmesi ve bu istasyonlarda yapılacak doğal gaz ölçüm ve özellik tespitlerine ilişkin hususların belirlendiği, Taahhüt ve Dağıtım Şirketi arasındaki anlaşmadır.

İŞLETME RAPORU: Arz-Talep miktarları, Kompresör İstasyonları'nın çalışma rejimleri ve diğer boru hattı segmentlerinin günlük gerçekleştirmelerini gösteren belgedir.

İŞLETME ŞİRKETİ: Doğal gaz şebeke ve tesislerini işleten, hidrokarbon kökenli her nevi gaz ticaretini yapan ayrıca sorumlu olduğu saha içerisinde yatırım da yapabilen özel veya tüzel kurum veya kuruluşlardır.

İTFA: Bir borcu azar azar ödeyerek kapatma, sönüm. Ticari hayatımızda, bir borcun azar azar ödenerek bitirilmesi ile muhasebede özellikle demirbaşlar, aktifleştirilen son kıymetlerin değerlerinin yıllara bölünerek yok edilmesi anlamında kullanılmaktadır.

İTHALATÇI ŞİRKET: Doğal gazın toptan satış şirketlerine, serbest tüketicilere veya ihracatçı şirketlere satışı veya yurt dışına doğrudan satışı amacıyla yurt dışından LNG veya gaz formunda doğal gaz temin edilmesi faaliyetlerini gerçekleştiren tüzel

kişidir.

İTİBAR EMRİ: Bir şahıstan diğer bir şahsa yazılan ve üçüncü bir kişinin yararına kredi ve itibar temin eden bir emri gösteren mektubudur.

İTİBARI DEĞER: Her nevi senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı değerdir.

İZ: Yüzey çatlakları (hatalar) içerisine girmiş bulunan girinim maddesinin sıvının akıtılması sonucunda muayene yüzeyinde beliren görüntülerdir. (İlg: Sıvı Girinim Muayenesi)

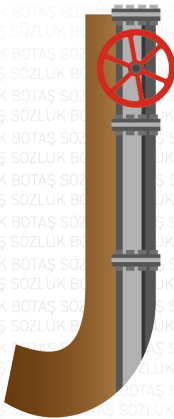
İZOLATÖR: Çelik boru hattının yine çelik boru ile kesonlanması halinde, çelik hat ile keson borunun birbirine temasını önlemek ve hat borusunun keson içerisinde merkeziyenmesini sağlamak amacıyla hat borusunun dışına bilezik gibi geçirilen, genellikle teflondan imal edilen plastik esaslı elemandır.

İZOLE DEDEKTÖRÜ: Boru hattı yapımı sırasında; boru yüzeyindeki fabrikasyon izoleyi ve kaynak ek yerlerine yapılan sıcak veya soğuk sargı izolelerdeki mikro delinmeleri kontrol etmek amacıyla imal edilmiş yüksek voltajlı akım üreterek boru yüzeyine uygulayan akü ile çalışan ve hasarlı kısımda sinyal sesi veren elle taşınabilir bir cihazdır.

JEOFİZİKSEL LOGLAR (GEOPHYSICAL LOGS): Kuyu boyunca jeolojik formasyonlardan bilgi toplamak amacıyla sondaj sırasında uygulanan işlemlerdir.

JET (KÖR): Boru hattında bağlantı flanşları arasına konularak hattı kapatan elemandır.

JOULE (J): Enerji ve iş ölçü birimidir. Herhangi bir cisme 1 Newton'luk bir kuvvet uygulandığında o cismi kuvvet yönünde 1 metre uzaklığa götürmesi durumunda yapılan işin değeri 1 Joule 'dür.

K DEĞERİ: Koku ikaz basamağına ulaşmak için gerekli mg/m³ cinsinden koku verici madde konsantrasyonudur. (İlgi: Kokulandırma)

KABUL KREDİSİ: Bir üçüncü kişinin ticari bir senede garanti verdiği ve muhatap yerine kaim olduğu durumları belirten iktisadi bir terimdir.

KAÇAK AKIMLAR: Bir doğru akım elektrik kaynağından veya başka bir yapıdan zemin içerisine dağılan elektrik akımlarıdır. Bu akımlar kaplamanın zayıf olduğu bölgeden boruya girerek boru üzerindeki zayıf bölgelere doğru akar. Çevre zemin direncinin en düşük olduğu bölgeden boruyu terk ederken o bölgeler anot olarak korozyona uğrar. (İlgi: Katodik Koruma)

KALİBRASYON: Belirlenmiş koşullar altında ölçme cihazı veya ölçme sisteminin gösterdiği değerler veya maddi ölçüt ile gösterilen değerler ile ölçülen büyüklüğün, bunlara karşılık geldiği bilinen değerleri arasındaki ilişkiyi belirleyen işlemler dizisidir.

KALİBRASYON BLOĞU: Belirli bir kompozisyona, ısıl işleme, geometrik şekle ve yüzeye sahip metal bir blok olup aynı (benzer) kompozisyona sahip malzemelerin muayenesi için; ultrasonik hata

tespit cihazının kalibre edildiği ve performansının değerlendirildiği bir bloktur. (İlgi: Ultrasonik Muayene)

KALİTE BELGESİ: Depolama Şirketi tarafından Ölçüm İstasyonunda teslim alınan veya teslim edilen doğal gazın özelliklerini gösteren belgeyi ifade eder.

KALİTE KUSURU: Ülkemiz giren gazın kimyasal özelliklerinden sapma durumunu gösteren terimdir. Kalite Kusuru' na ilişkin referans aralıları ŞİD de belirtilmiştir.

KALORİ: Normal atmosfer basıncı (1.01325 Bar) altında 1 gram saf suyun sıcaklığının 14.5°C'den 15.5°C'ye çıkarılması için gereken enerji miktarına eşit bir enerji birimidir.

KALORİMETRE: Yanma işlemi sonucunda açığa çıkan ısıyı ölçen cihazdır.

KANAT (FLANK): Tuz domunun yer altında bulunan sınırlarıdır.

KAPALI ATIK GAZ BACA SİSTEMİ: Yanma sonucu oluşan gazların cihazın bulunduğu ortamdan sızdırmaz şekilde atmosfere atıldığı sistemdir.

KAPAMA EMNİYET VENTİLİ: Basınç düşürme istasyonu

çıkışındaki doğal gaz şebeke veya tesisatlarında, gaz basıncının müsaade edilen emniyet basıncı altı ve üst sınırını aşması durumunda, otomatik olarak gaz akışını kesen cihazdır. Manuel olarak müdahale edilmezse kendisi açılmaz. (İlgi: Emniyet Ventili)

KAPAMA TOLERANSI: Regülatörün kapanması esnasında, regülatörden geçen gaz debisinin maksimum ve sıfır aralığında, müsaade edilen en fazla çıkış basıncı artış oranıdır. (Kapama Toleransı KT 30 ise, kapama esnasında müsaade edilen maksimum çıkış basıncı, ayarlanan çıkış basıncının %30 fazlasıdır.) (İlgi: Regülatör)

KAPASİTE BEDELİ: Sözleşme Depolama Kapasitesi üzerinden alınacak bedeldir.

KAPASİTE EĞRİSİ: Regülatör çıkış basıncına bağlı olarak debideki değişimi gösteren eğriye kapasite eğrisi denir. (İlgi: Regülatör)

KAPATMA BASINCI: Regülatörün subap yuvasını subap başı ile kapatarak gaz akışının durdurulacağı çıkış basınç değeridir.

KAPLAMA KALINLIĞI: Çelik boruları korozyondan korumak ve elektrik yalıtımı sağlamak amacıyla bitüm, polietilen vb. malzeme ile

yapılan kaplamanın ortalama kalınlığını tanımlar. Kaplama kalınlığı milimetre veya mills cinsinden ifade edilir. (İlgi: Mills)

KAPLAMA UZAMASI: Boru yüzeyinin kaplanması için kullanılan polietilen malzemeden alınan numunenin çekilerek koparılması sırasında meydana gelen uzamanın, numunenin çekme öncesi boyuna oranıdır.

KARBON SİYAHİ: Polietilen malzemelerin güneş ışığındaki ultraviyole ışınlarına karşı korunması amacıyla katılan katkı maddesidir.

KARBONDİOKSİT (CO₂): Yanma sonucu oluşan boğucu bir gazdır. Doğal gazın tam yanması sonucunda oluşan CO₂ miktarı 11,7 % olmalıdır.

KARBONMONOKSİT (CO): Yanma sonucu oluşan zehirleyici bir gazdır. Doğal gazın tam yanması sonucunda oluşan CO miktarı sıfıra yakın olmalıdır.

KARINCALANMA: Oksidasyon ve korozyon yoluyla malzeme moleküllerinin ana kütleden koparak ayrılması sonucu malzeme yüzeyinde görülen pürüzlü yapıdır.

KARIŞTIRMA HÜCRESİ: Enjektör ve brülör ıfleme ağını birbirine

bağlayan, gaz ve havanın içinde karıştığı hücredir.

KARKAS (İSKELET): Bir yapının betonarme, çelik, ahşap gibi taşıyıcı sistemidir.

KAROT: Zemin, beton, asfalt gibi yapımlardan, özel aygıt (karotiyer) ile alınan silindirik örnektir.

KARŞI BASINÇ: Alev borulu kazanlarda yanma ürünlerinin kazan çıkışına kadar ulaşmasına karşı kazan içerisinde gösterileri dirençtir. Brülör seçiminde kazan karşı basıncı mutlaka dikkate alınmalıdır.

KASET: Pozlama sırasında, ekranlı veya ekransız radyografik film, plaka veya kâğıdı tutmak için yapılmış ve ön yüzeyi Gamma veya X ışınlarını geçirebilecek nitelikte olan ışık geçirmeyen bükülebilir veya sert bir muhafazadır. (İlgi: Radyografik Muayene)

KATMA DEĞER VERGİSİ (KDV): Üretiminden tüketime her el değiştirme safhasında alınan ve o kişi veya kuruluşun ekonomiyeye kattığı değer vergilendirilmesini hedef alan harcama-muamele vergisi türüdür.

KATODİK KORUMA: Gömülü çelik yapıların korozyona karşı korun-

ması amacıyla metal potansiyelini yeteri kadar negatif yaparak katot haline getirilmesi işlemidir. Bu işlem ya metale bir dış akım uygulayarak ya da bir galvanik anot (kurban anot) bağlanarak yapılır.

KATODİK KORUMA AKIM İHTİYACI: Bir boru hattını katodik olarak koruyabilmek için gerekli olan minimum elektrik akım şiddetidir. (İlgi: Katodik Koruma)

KATODİK KORUMA ÖLÇÜ KUTUSU: Katodik koruması yapılmış çelik boru hattına uygulanan koruma akımlarının etkili olup olmadığının işletme süresince kontrol edilmesi için boru hattı boyunca yeterli sayıda yerleştirilmiş ölçüm noktalarıdır. (İlgi: Katodik Koruma)

KATODİK KORUMA REDRESÖR ÜNİTESİ: Katodik koruma amacıyla çelik boru hattına uygulanan koruma akımlarını (doğru akım) sağlamak için bir veya birkaç noktaya tesis edilen ve alternatif akımı doğru akıma çeviren ve koruma için gerekli çıkış potansiyeline ayar edilebilen ünedir. (İlgi: Katodik Koruma)

KAVERNA (CAVERN): Sıvı veya gaz ürünlerin depolanması amacıyla çözeltme madenciliği ile elde edilen yer altı boşluklarıdır. (İlgi: Tuz

Göli Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi)

KAVİTASYON: Pompa içindeki petrolün bulunduğu şartlardaki mutlak basıncının, aynı koşullardaki buharlaşma basıncı altına düşmesi durumudur. Bu şartlarda petrolün içerisinde küçük gaz kabarcıkları oluşur. İçinde petrol buharı ve erimiş hava bulunan kabarcıklar basıncın buharlaşma basıncından daha yüksek bölgeye gelince şiddetle patlayarak metalin yüzeyini delik deşik eder. Bu duruma kavitasyon denir.

KAVRAYICI (COUPLING): Yükleme kolu manifoldu ucunda bulunan, gemi yükleme manifoldunu kavrayarak kitlenen elemanlardır.

KAYNAK AĞZI: Çelik boruların ve bağlantı parçalarının veya levha halindeki malzemelerin kaynak edilecek ağız kısımlarının eksenleri doğrultusunda kaynak metoduyla birleştirilmesinde, birleşme yerinde karşı karşıya gelen yüzeylerin profilidir. Kaynak ağız profilleri, kaynak prosedürüne uygun olarak, ya dik kesitli (küt) ya da V - Y - X şeklinde hazırlanabilir.

KAYNAK AKIMI: Kaynak arkını meydana getirmek ve kaynak metalinin ergimesini sağlamak için kaynak elektrotunun tipine, çapına,

örtüsüne göre seçilen en uygun elektrik akım cinsi ve kademesidir.

KAYNAK BANYOSU: Kaynak metalinin katılaşmadan önceki sıvı halidir. Diğer deyimle, elektrotla ana metal arasında oluşan ark bölgesindeki sıvı metal havuzcuğuna verilen isimdir.

KAYNAK HATASI: Kaynak dikisinde veya ısıdan etkilenen bölgede meydana gelebilecek; özelliği veya tesiri itibarı ile parça veya mamulün kendi standardına uymasına engel olan, kabul edilemeyecek seviyedeki kusurlardır.

KAYNAK İŞLEMİ: Birbirinin aynı veya ergime sıcaklıkları birbirine yakın iki veya daha fazla metalik termoplastik parçayı, ısı ve/veya basınç uygulayarak ayrıca ihtiyaç durumuna göre dolgu malzemesi de kullanarak homojen ve mevzii olarak birbirine birleştirmektir.

KAYNAK KRATERİ: Ark kaynağında, genellikle kaynak dikisinin sonunda (katılaşma olduktan sonra) veya ark sırasında kaynak banyosunda oluşan çukur kısma verilen isimdir.

KAYNAK METALİ: Kaynak işlemi esnasında ark ısıyla ergiyen ve daha sonra katılaşan, elektrot malzemesi ve kısmen de ana metalin

karişiminden oluşan, diğer deyimle kaynak dikisini oluşturan metaldir.

KAYNAK METODU: Standartlarda öngörülen kaliteyi sağlayacak kaynaklı bağlantının yapılabilmesi için takip edilen ve deneylerle de ispatlanmış kaynak usul veya yöntemidir.

KAYNAK POZİSYONLARI: İş parçasına bağlı olarak kaynak işleminin gerçekleştirildiği yatay, düşey, yan, tavan gibi konumlardır.

KAYNAK TOZU: Tozaltı-ark kaynağı, Elektro-cüruf kaynağı gibi metotlarda, arki kolay başlatmak, kaynak metalinin alaşımlanması ve yüzeyinde cüruf oluşturarak korumak amacıyla kullanılan kum görünümünde kimyasal bir terkiptir.

KAYNAKÇI SERTİFİKASI: Bir kaynakçının ilgili standartlarda belirtilen şartlara uygun kaynak yapabildiğini gösteren yazılı ve tescilli belgedir. Bu belge, ilgili standartların öngörüldüğü şartlarda sınava girip başarılı olan kaynakçılara verilir.

KAYNAKLI ÇELİK BORU: Şerit halindeki alaşımsız çelik malzemenin düz veya spiral olarak bükülmesi ve ardından elektrik-ark, gazaltı, tozaltı, direnç ve diğer kay-

nak metotlarıyla kaynak edilerek imal edilen ve gaz / sıvı iletilmesi için kullanılan içi boş silindirik biçimli elemandır.

KAYYUM: Belli bir malın yönetilmesi veya belli bir işin yapılması için görevlendirilen kimsedir.

KELEBEK VANA: Vana gövdesi içinde bulunan bir klape vasıtası ile gaz akışını kontrol eden, düşük basınçlarda ve çeyrek tur ile tam açık veya tam kapalı pozisyonunda kullanılan vanadır.

KEROSEN: Su beyazı renginde yağimsi, kuvvetli kokulu olan petrol hidrokarbonları karışımı. Roketlerde ve jet motorlarında yakıt, insektisit ve temizleyici olarak da kullanılır. Benzinden daha zor alev alır ama benzinden daha fazla da ısı verir. Benzine göre donma derecesi daha düşüktür.

KESİN MİZAN: Hesap dönemi sonunda geçici mizan ile hesaplar doğrulanıp, envanter işleri yapıldıktan sonra hesap kalıntılarını da kapsamak suretiyle çıkarılan mizandır.

KESİN TEMİNAT MEKTUBU: Banka teminat mektubu; söz konusu herhangi bir işin, ihalenin, borç ödemesinin veya tüm bu prosedürleri kapsayan bir eylemin yapılabilme-

esinde gerekli olan tüm işlemlere güvence gösterebilmek adına bankalardan alınabilen bir belge veya ödeme çeşididir. Bu mektup, söz konusu icraatın yapılabilme gücünün varlığını ispatlamak için kullanılır.

KESİNTİ / KISINTI / ARTTIRMA

TALİMATI: Zor Günde veya Sınırlı Kapasite Gününde ya da böyle bir Gün beklentisinde, bunu engellemek veya ortadan kaldırmak için, yapılacak kesinti, azaltma veya arttırmaya ilişkin olarak Taşıyıcının Taşıtanlara verdiği talimattır.

KESON: Doğal gaz hatlarının fiziksel korunumu veya olası gaz sızıntısının tahliyesi için borunun dışına geçirilen koruyucu kılıf borudur. Kesonların çoğunlukla çelik boru olmasının yanı sıra plastik boru veya beton gömlek uygulamaları da vardır.

KISA SÜRELİ MUKAVEMET:

Poliyeten boruların ilgili standartlarda belirtilen süreler içinde bozulmadan işletme hizmeti verebileceği mukavemet değeridir. "Alternatif Uzun Süreli Mukavemet" metodundaki 1000 saatlik test süresi daha da kısaltılmıştır. Kısa Süreli Mukavemet testine ait parametreler aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Boru Sınıfı	Çevre Gerilmesi	Bozulma Süresi	Çevre Gerilmesi	Bozulma Süresi
A	150	1	30	170
B	120	1	40	170
C	120	1	30	170

Kısa süreli mukavemet testindeki bozulma sürelerini daha da kısaltmak için "Alternatif Kısa Süreli Mukavemet" metodu geliştirilmiştir. Bu metotta PE boru (SBO 11 veya S5, Ø 32 mm) numunesi alınıp içerisine su doldurulur. 23 °C sıcaklıkta boru cidarında 17,4 MPa (174 bar) çevre gerilmesi oluşacak şekilde basınçlandırılır ve bu şartlarda 60-70 saniye süre ile dayanım göstermesi istenir. Referans: ISO 4437, TS 10827 (İlgi: Uzun Süreli Mukavemet)

KISMA VANASI: Boru hattından geçen gazın tamamen kesilmesini önlemek ve gaz akışını azaltıp çoğaltmak için kullanılan vanadır.

KİSMİ KOROZYON: Çelik hat borusunun cidarında belirli bir derinliğe kadar meydana gelen paslanma veya aşınma nedeniyle zayıflamasıdır. (İlgi: Korozyon)

KİSTELYEVM: Görev başına gelinmediği günlerde kesilen paradır. Muhasebe uygulamalarında kistelyevm bir işlem olarak kabul edilmekte ve işyerinde çalışan bir ücretlinin işyerine işveren veya vekilinin bilgisi olmaksızın

gelmediği günler için ücretinden kesinti yapılması işlemidir.

KIŞ DÖNEMİ: 1 Kasım günü saat 08:00'de başlayıp 1 Nisan günü saat 08:00'de sona eren dönemdir.

KİK: Kamu İhale Kurumu (Kamu İhale Kanunu)'dur.

KİLİTLEME: Bir kontrol sisteminin, elle bir müdahale olmaksızın yeniden devreye alınmadığı emniyet kapatması durumudur.

KİMYASAL ENJEKSİYON: Petrolün içerisine enjekte edilen madde sayesinde, boru hattı içerisindeki akış esnasında oluşabilecek helezonik hareket nedeniyle meydana gelen direnci kırarak akışkanlığın artırılmasıdır.

KLAPE: Hava geçiş miktarını ayarlamak amacıyla sürgü, pancur tipli oynar elemanlarla hava geçiş kesitini değiştiren elemandır.

KOKU İKAZ BASAMAĞI: Ortalama koku alma hissine sahip ve normal rahatça hissedilebileceği koku şiddetidir. (İlgi: Kokulandırma)

KOKU ŞİDDETİ: Kokulandırma işlemi yapılmış bir gazdaki kokunun hissedilme miktarıdır. Koku şiddeti 6 gruba ayrılarak derecelendirilmiştir.

İştir. Bunlar; 0 Koku hissi yok, 0,5 Koku hissetme alt sınırı, 1 zayıf koku, 2 koku ikaz basamağı, 3 Kuvvetli koku, 4 Çok kuvvetli koku ve 5 Koku şiddetinin üst sınırı derecelerdendir. (İlgi: Kokulandırma)

KOKU VERİCİ MADDE KONSANSTRASYONU: Kokulandırma işlemi yapılmış normal şartlar altında 1 m3 gazın içerisindeki koku veren madde miktarının mg biriminden ifadesidir. (İlgi: Kokulandırma)

KOKULANDIRICI: Doğal gazı veya doğal gaz gibi kokusuz maddelere katılarak onların varlığı konusunda uyarıcı vazife gören ve aynı zamanda parfüm, kozmetik, makyaj malzemesi gibi tüketim malzemelerinde katkı malzemesi olarak kullanılan koku verici sıvılardır.

KOKULANDIRMA: Sızıntı halinde kolayca tespit edilmesi için doğal gazı Gaz İşletmesi tarafından karakteristik kokusu olan özel koku maddesi katılma işlemidir.

(İlgi: K Değeri, Koku İkaz Basamağı, Koku Şiddeti, Koku Verici Madde Konsanstrasyonu, Merkaptan, Sülfet)

KOLLEKTÖR TİP BORU: Tüketim noktasına yakın bir yerde boru hattının bir bölümünün çapı büyültülerek ani debi artışlarında kompanzasyon sağlanması veya birden çok ayrırmı hattı bağlantısı

için imal edilen elemandır.

KOLON HATTI: Doğal gaz kullanan binaların girişinde bulunan servis regülatöründen, servis hattı sonundan veya ana kapama vanasından, gaz sayacının giriş bağlantılarına kadar düşey veya yatay olarak çekilen boru hatlarıdır; diğer bir deyimle bina iç tesisat borulamasında daire içi gaz tesisat borularının kendisinden ayrıldığı ana gaz borusudur. Kolon hattı çelik boru olup, 2 inçe kadar olan çaplarda dişli bağlantı ile daha büyük çaplarda ise kaynakla birleştirilir.

KOMPAKT: Sıkı, katı, yoğun anlamındadır.

KOMPANSATÖR: Boru bağlantılarında kullanılan esnek bağlantı parçasıdır. Bknz... Esnek Bağlantı Parçası

KOMPRESÖR: Gaz fazında olan akışkanların basınçlandırılması amacıyla kullanılan ekipmanlardır. Pistonlu ve kanatçıklı şekilde imal edilirler. Kanatçıklı kompresörler akış şekline göre radyal, aksiyal, koaksiyal tipte tasarımları vardır. (İlgi: Kompresör İstasyonu)

KOMPRESÖR İSTASYONU: Doğal gazın boru hatlarıyla taşınması sürecinde basınçlandırıldığı ista-

syondur. Doğal gazın, hat boyunca taşınması esnasında boru iç yüzeyi ile gaz arasındaki lineer sürtünme ve lokal sürtünme kayıplarından dolayı mevcut basınçta düşme meydana gelir, Gaz akışının düzenli olmasından emin olmak amacıyla, ilk basıncın % 75 seviyesine düştüğü bölgede (yaklaşık her 60-80 km'de bir) gazın yeniden basınçlandırılması işlemi için kompresör istasyonu tesis edilmelidir. Kompresör İstasyonu; kompresör, tahrik üniteleri, soğutma sistemleri, enstrüman ve kontrol ünitelerinden oluşur.

KONİK DİŞ: Boru bağlantılarında sızdırmazlığın temini için 1/16 oranında konik olarak açılan boru dişidir. Diş profilinde tepe açısı 55°'dir (Withwoth).

KONSOL: 1-Bir nesneyi alttan ve duvardan destekleyen eğik parça 2- Yalnız bir ucu yapı elemanına gömülü, diğer ucu boşta olan yapı ögesi

KONTROL BİNASI: Yükleme ve tahliye operasyon işlemlerini gerçekleştiren elektrik ve elektronik sistem ve ekipmanların bulunduğu ve yaşam alanı bulunan mekanlardır.

KONTROL PANELİ: Operatörden aldığı emirleri otomasyon sistem-

ine ileten, otomasyon sisteminden aldığı proses verilerini de ekranında görüntüleyen panedir.

KONTROL PANOSU: Bir cihaza ait bir veya daha fazla elektrik kontrol aparatını muhafaza eden kutu veya dolaptır. (İlgi: Bağlantı Panosu)

KONTROL ODASI: Yükleme ve tahliye operasyonlarının yönetildiği sistemlerin bulunduğu kullanıcı odalarıdır.

KONTROL TERTİBATI: Regülatör çıkışında müsaade edilen en fazla basınca (emniyet basıncı) göre ayarlanabilen ve çıkış basıncının emniyet basıncını geçmesi durumunda kapama tertibatını harekete geçirerek gaz akışını durduran tertibattır. Kumanda mandalı, membran, ayar yayı ve yay tablası gibi parçalardan meydana gelir. (İlgi: Regülatör)

KONVEKTÖR: Isıtılmış olduğu havayı sadece kurulu bulunduğu mekân içine veren bir hava ısıtma cihazıdır.

KOPMA MUKAVEMETİ: Bknz... Çekme Mukavemeti

KOROZYON: Metal ve alaşımlarının kimyasal veya elektrokimyasal reaksiyonlar nedeniyle zamanla iyonlaşarak metalik özelliklerini

kaybetmesi olayıdır. (İlgi: Katodik Koruma)

KOROZYON KUPONU: Gaz ve petrol taşıyan borularda, boru iç yüzeyinin korozyon kontrolü yapmak maksadıyla boru malzemesinden imal edilmiş ve akışkanla sürekli temasta bulunan dikdörtgen biçimli parçadır. (İlgi: Katodik Koruma)

KOROZYON ÖNLEYİCİ: Merkezi ısıtma sisteminde dolaşan suya ilave edilerek boru radyatör ve benzeri kısımlardaki dâhili korozyonu en aza indirmekte kullanılan katkı maddesidir.

KORUMA KATMANLARI ANALİZİ (LOPA) : Tesis dizaynında kullanılan bir risk değerlendirmesi yöntemidir. Tehlike senaryolarının riskini hesaplamak ve varolan önlemlerin yeterli olup olmadığına ve ilave önlemlerin alınması gerek- kip gerekmediğine karar vermek için risk tolerans sistemleri ile karşılaştırmak için yöntem sunar.

KORUMA VE GÜVENLİK BÜTÜNLÜK SEVİYESİ (SİL): Emniyet bütünlük derecesi, hidrokarbon işleyen yanıcı ve patlayıcı olarak tehlikeli tesislerde, faaliyetlerin güvenliğini sağlamak için kullanılan emniyet sistemlerinin güvenliği ve performansına

uygulan hedeflerdir.

KORUYUCU GAZ: Gazaltı ark kaynak metodlarında, kaynak metalini, kaynak banyosunu, elektrotu veya dolgu telini havanın oksitleme tesirinden korumaya yarayan gazdır. Asal veya aktif olmak üzere iki çeşit gaz mevcuttur. Bazı uygulamalarda karışım gaz da yaygın olarak kullanılmaktadır.

KORUYUCU YASTIK GAZI / SIVISI (BLANKET): Çözme işlemi süresince kuyuyu stabil tutmak, ana muhafaza borularını korozyona karşı korumak ve kavernanın tavanında kontrollü çözme işlemi gerçekleştirmek için kullanılan gaz veya sıvıdır.

KÖPÜK HATTI: 8 inch ebatında, kule köpük monitörü, manuel monitörlere bağlı olan ve köpük tankından köpük enjekte edilebilen yangın köpük hattıdır.

KÖPÜK MONİTÖRÜ: Köpük monitörleri köpüklü yangın söndürme sistemlerinde kullanılmaktadır. Petrol tesisleri, petrol tankerleri ve yanıcı kimyasal bulunduran tesislerde olabilecek yangınlar büyük çapta alevlerin olduğu yangınlarda kullanılan 360° müdahale imkânı sağlayan teçhizatdır.

KÖPÜK TANKI: Yangın durumunda kullanılacak olan 18 m³ hacmindeki köpüğü bünyesinde bulunduran tanktır.

KÖRÜK: Gaz boru hattı ve tesisatlarında, eksenel, açılabilir veya yanal sapmaları karşılayabilen, tek veya çok cidarlı ve muhtelif sayıda, halka veya ondule şeklindeki elemanlardan meydana gelen esnek bağlantı elemanının hareketli parçasıdır.

KÖRÜKLÜ SAYAÇ: Körük şeklinde müstakil dört odacığın ardışık olarak dolup boşalma sayısının numaratör yardımı ile kaydedilmesi prensibine göre çalışan hacimsel gaz ölçme cihazıdır.(İlgi: *Sayaç*)

KÖŞE VANA: Giriş ve çıkış delik merkezlerinden geçen eksenleri, birbirleri ile 90° açı yapan vanadır.

KRİSTAL: Ultrasonik dalgaların meydana getirilmesi ve/veya tespit edilmesi için kullanılan, piezo elektrik özelliklere sahip, tek veya çoklu kristal plaka parçasıdır. (İlgi: *Ultrasonik Muayene*)

KRİTİK BASINÇ: Bir gazın kendi kritik sıcaklığında sıvılaştırılabilmesi için gereken düşük basınç değeridir.

KRİTİK SICAKLIK: Bir gazın kendi karakteristiğine uygun olarak hiç bir basınç değerinde sıvılaştırılmayacağı sıcaklık değeridir.

KRİYOJENİK: Çok düşük sıcaklıklarda (-46°C / - 50°F derecelerinin altında) yapılan üretim, imalat, araştırma vb. işlemlerdir.

KROMATOĞRAFI: Kromatografi, bir karışımda bulunan maddelerin, biri sabit diğeri hareketli faz olmak üzere birbirleriyle karışmayan iki fazlı bir sistemde ayrılması ve saflaştırılması yöntemidir. (Kullanılan doğal gazın içerisindeki bileşenlerin miktarlarını ölçen cihazdır.)

KULE (RİG): Sondaj operasyonlarının (sondaj takımlarının, muhafaza borularının kuyuya indirilip çıkarılmasını vb) yapılabilmesini sağlayan ve üzerinde çeşitli vinç makaraları vb. düzenekler içeren çelik kuledir.

KULE MERDİVENİ: Gemi ile sahil arasındaki bağlantıyı sağlayan, hidrolik sistemle kumanda edilen köprüdür.

KULE TEZGÂH: Kuleden yüklemeye kollarına hareket verebilmek için kullanılan panodur.

KULE VİNCİ: Kuleler üzerinde bulunan max. 1 ton ağırlık kaldırma-

bilen hidrolik vinçlerdir.

KULLANIM ISIL DEĞERİ: Gazın kullanıldığı veya gaz sayacının bulunduğu yerdeki atmosferik şartlar ile aktif gaz basıncındaki 1 m³ gazın alt ısı değeri.

KULLANIM PERİYODU: Tasarımdaki sabit sıcaklıkların istendiği zaman aralığıdır.

KUMLAMA: Metalik yüzeylerde oluşmuş kir, pas gibi kalıntıların giderilmesi amacıyla basınçlı hava yardımıyla silisyum esaslı kumun veya küçük çelik bilyelerin malzeme yüzeyine püskürtülerek temizleme işlemidir.

KURBAN ANOT: Bknz... Galvanik Anot

KURU GAZ: Bileşiminin büyük kısmı metan kalanı ise önemsiz oranlarda etan, bütan, propan gibi diğer hidrokarbonlardan meydana gelen ayrıca bünyesinde su buharı ve normal ortam sıcaklığında ve basıncında sıvılaştırabilen hidrokarbonları içermeyen doğal gazdır. (İlgi: *Doğal gaz*)

KURU GAZ SIZDIRMAZLIK SİSTEMİ (DRY GAS SEAL): Doğal gaz kompresörlerinin sızdırmazlıklarının mekanik elemanlarla sağlandığı sistemdir.

KURUMLAR VERGİSİ: Kurumların kazançları üzerinden alınan, gelir vergileri grubunda yer alan dolaysız vergi türüdür.

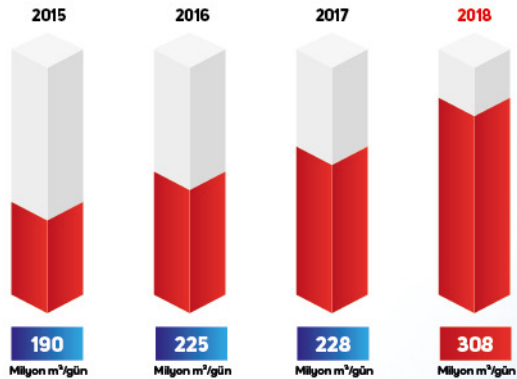
KUSUR: Boru ve donanımında tespit edilen ve standartlarda belirtilen toleranslar içinde kalabilen ve uygulamada herhangi bir mahsur arz etmeyen her türlü uygunsuzluk veya düzensizliklerdir.

KUYU (WELL): Arama, üretim, işletme, araştırma vb amaçlarla sondaj matkapları aracılığıyla yer altının derinliklerine doğru açılan boşluktur.

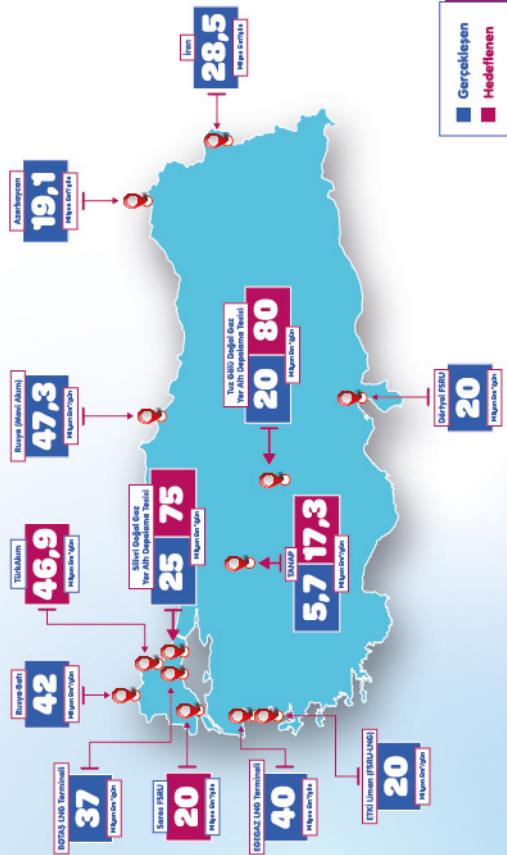
KUYUBAŞI (WELLHEAD): Bir petrol veya doğal gaz kuyusunun yüzeyinin girişinde, sıvı ya da gaz akışı ve basıncının denetlendiği ekipmanların bulunduğu ve kuyunun dış ortamdan yalıtımının sağlandığı bölümdür.

KÜRESEL VANA: Ortası delik bilye şeklindeki klapenin boru eksenine dik yönde 90° derece (1/4 tur) döndürülmesi ile açma kapama görevi yapan elemandır. "Ball vana" diye de bilinir. Ayar vanası olarak kullanılmaz. Ya tam açık ya da tam kapalı pozisyonda olmalıdır. Bilye ortasındaki delik boru iç çapına eşitse "düz geçişli bilyeli vana", delik çapında daralma var ise "dar geçişli vana" diye adlandırılır.

DOĞAL GAZ GİRİŞ KAPASİTELERİ

DOĞAL GAZ GİRİŞ KAPASİTELERİ

LAMİNASYON: Bünyesinde cüruf bulunan çelik malzemenin had- deleme işlemi sırasında bu cürufun malzeme içerisinde tabakalar halinde yayılması ve malzemeyi kullanılamaz hale getirmesi olayıdır.

LASTİK HALKA: Sızdırmazlık sağlamak amacı ile vulkanize kau- çuktan yapılan dairesel kesitli ve halka biçimli sızdırmazlık elemanı olup, O- ring diye de adlandırılır. (İlgi: Conta)

LAUNCHER: Pigin yerleştirilerek yollandığı kovandır.

LINE MARKER: Ham petrol boru hattının geçtiği yerlerin belirlenme- sini sağlayan boru hattına belli me- safelerde akış yönü doğrultusunda dikilen işaret levhalarıdır.

LİKİT PETROL GAZI: Propanın veya Bütanın veya bunların karışımının, basınç altında ve sıcaklıkdüşürülerek sıvılaştırılması ile elde edilir. LPG, genellikle piyasada " Tüp gaz " olarak isimlendirilir. Tipik kullanım alanları; konutlar, kampingler, karavanlar vb. yerlerdir.

LINE - FILL: Boru içindeki toplam stok miktarını ihtiva eder.

LINE - PACK: Boru içindeki anlık stok miktarını ihtiva eder.

LINK HATTI: Telekomünikasyon (haberleşme ve bilgi aktarma) ekipmanlarının bulunduğu iki istasyon arasındaki haberleşme hattıdır.

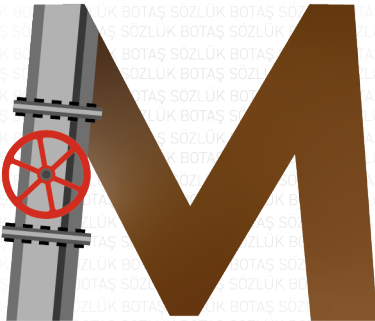
LNG: Bakınız SDG (Sıvılaştırılmış Doğal Gaz)

LOADİNG: Gazın gemilere yüklenme işidir.

LOGIC CONTROLLER Controller & PLC: (Programmable Programlanabilir Kontrol Cihazı), algılayıcılardan aldığı bilgiyi, kendine verilen programa göre işleyen ve iş ele- manlarına aktaran bir mikroişlem- ci tabanlı bir cihazdır. PLC'li denetimde sayısal olarak çalışan bir elektronik sistem, endüstriyel çevre koşullarında sağlanmıştır.

LOOP: Mevcut boruya ek boru yapılması durumunda ilave olan borunun addır.

MAFSAL: Hareket eden iki parçanın hareket edebilme özelliklerini kaybetmeden birbirine bağlanmasını sağlayan mekanik sistemdir.

MAHAL SINIFI: Doğal gaz boru hattı güzergâhında ve donanımı çevresindeki bina ve nüfus yoğunluğunun kabaca tespiti ve buna göre gerekli emniyet tedbirlerinin alınması amacıyla yapılan sınıflandırmadır. TS 8154). (İlgi: Birinci Sınıf Mahal (A), İkinci Sınıf Mahal (B), Üçüncü Sınıf Mahal (C), Dördüncü Sınıf Mahal (D))

MAKE UP: Telaflı Miktarıdır.

MAKSİMUM AYRILABİLİR KAPASİTE (MAK): Herhangi bir Giriş ve Çıkış Noktasında, Taşıyıcının, teknik altyapıyı dikkate alarak, o noktada rezerve edebileceği azami toplam kapasitedir.

MAKSİMUM GÜNLÜK ENJEKSİYON MİKTARI: Depolama Şirketi tarafından Teslim ve Kabul Noktasında bir günde enjeksiyon için Sm^3 cinsinden alınacak maksimum gaz miktarıdır. Bu değer Hizmet Alan'lar ile imzalanacak olan DHS'de yer alır.

MAKSİMUM GÜNLÜK GERİ ÜRETİM MİKTARI: Depolama Şirketi tarafından Teslim ve Kabul Noktasında bir günde geri üretim

için Sm^3 cinsinden verilecek maksimum gaz miktarıdır. Bu değer Hizmet Alan'lar ile imzalanacak olan DHS'de yer alır.

MAL BİLDİRİMİ: Amme borçlusunun gerek kendisinde gerekse üçüncü şahıslar elinde bulunan mal, alacak ve haklarından borcuna yetecek miktarın, nevini, mahiyetini, vasfını, değerini ve her türlü gelirlerini veya haczi kabil mal veya geliri bulunmadığını ve yaşayış tarzına göre geçim kaynaklarını ve buna nazaran borcunu ne suretle ödeyebileceğini yazılıyla veya sözlü tahsil dairesine bildirmesidir.

MALİ ANALİZ: Firmanın varlık yapısını, likidite derecesini ve borç öz sermaye oranını değerlendiren, finansal riski ve iş riskini ortaya koymak amacıyla yapılan analizdir.

MANDREL: Boru malzemelerin bükme ve çekme işlemlerinde homojen boru profilinin sağlanması için boru içerisine yerleştirilen kılavuz elemandır.

MANOMETRE: Atmosferik basıncın üzerindeki basınç değerlerini ölçen gösteren veya kayıt edebilen ölçüm cihazıdır.

MAOP: Hesaplanan Maksimum

Operasyon Basıncı'dır (Maximum Allowable Operating Pressure).

MASL (METERS ABOVE

SEA LEVEL): Deniz Seviyesinden Olan Yüksekliktir.

MASP (MAXIMUM ALLOWABLE

SURGE PRESSURE): Hesaplanan Maksimum Surge Basıncıdır.

M.A.Q (MINIMUM ANNUAL QUANTITY): Minumum Yıllık Miktarıdır.

MEKANİK ÖZELLİK: Malzemenin çekme, basma, eğme gibi etkiler altında davranış durumunu gösteren karakteristik özellikleridir.

MEKANİK SIZDIRMAZLIK TESTİ (MECHANICAL INTEGRITY TEST):

Kuyuda ve kuyunun mekanik bileşenlerinde sızıntı olmadığını kanıtlamak için yapılan testtir. MERKAPTAN: Kokulandırma malzemesi olarak kullanılan tiyollerin genel adıdır. Koku şiddetleri çok yüksek olup, kimyasal kararlılıkları sülfidlerden daha zayıftır.

MERKEZİ ISITMA SİSTEMİ: Isıtılan mekân sıcaklıklarının ve bir bütün olarak sistemin işletiminin elle veya otomatik olarak kontrol edildiği ve bir binanın tek bir ısı kaynağı vasıtasıyla ısıtıldığı sabit sistemdir.

MERKEZİ UZLAŞTIRMA

KURULUŞU: PUE'de tanımlanan Kuruluştur.

METAN (CH₄): Normal şartlarda, renksiz, kokusuz, havadan hafif ve tutuşabilen bir gazdır. Metan, alkan serisi gazların ilk elemanı olup doğal gazın ana bileşenidir. Atmosferik basınçta ve -162 °C 'da sıvılaşır.

MIG/MAG, TIG KAYNAĞI: Bknz... Gaz Metal Ark Kaynağı

MİKSER: Ham petrol depolama tankları içinde bulunan ve petrolün tank içerisinde homojen kalması için belirli aralıklarla çalıştırılan ekipmandır.

MILLS: Borulardaki kaplama kalınlığını tarif eden birimdir. (100 milts=1 inch)

MINİMUM ÇALIŞMA BASINCI: Bir gaz cihazının girişinde, önceden beyan edilen ısı girdisini sağlayacak en düşük basınç değeridir.

MINİMUM GÜNLÜK ENJEKSİYON MİKTARI:

Depolama Şirketi tarafından Teslim ve Kabul Noktasında bir günde enjeksiyon için Sm³ cinsinden alınacak minimum gaz miktarıdır. Bu değer Hizmet Alan'lar ile imzalanacak olan DHS'de (Depolama Hizmet

Sözleşmesi) yer alır.

MINİMUM GÜNLÜK GERİ

ÜRETİM MİKTARI: Depolama Şirketi tarafından Teslim ve Kabul Noktasında bir günde geri üretim için Sm³ cinsinden verilecek minimum gaz miktarıdır. Bu değer Hizmet Alan'lar ile imzalanacak olan DHS'de (Depolama Hizmet Sözleşmesi) yer alır.

MINİMUM İŞLETME HIZI: Bir gaz cihazının, emniyetini belgeleme çalışmaları sırasında ilgili standarda göre en düşük hızda çalıştırılmasıdır.

MINİMUM KAPLAMA KALINLIĞI:

Çelik boru yüzeyine yapılan yalıtkan kaplamanın her noktada olması gereken en düşük kalınlığıdır.

MOD: Boyuna, enine vs. şekilde ifade edilen ve tanecik hareketi ile karakterize edilen, ultrasonik dalgalının malzeme içinde yayılma tipidir. (İlgi: Ultrasonik Muayene)

MODÜLASYON FAKTÖRÜ:

Sezici (sensör) elemanda sıcaklık değişimi ile meydana gelen gaz debisindeki değişime hızıdır.

MODÜLE EDEN TERMOSTAT:

Gaz debisini sürekli değiştiren termostattır.

MOMENT: Bir kuvvetin uygulandığı kütleli bir eksen etrafında döndürme eğilimidir.

MOODY DİYAGRAM: Tam gelişmiş boru akışında sürtünme faktörünün, Reynolds sayısı ve pürüzlülük parametresinin fonksiyonu olarak gösterildiği yaygın olarak kullanılan diyagramdır.

MOV: Elektrik motorlu vanaların kısaltmasıdır (Motor Operated Valve).

M.S.Q (MINIMUM SUMMER QUANTITY): Minimum Yazlık Miktarıdır.

MT: Marine Terminal'dir.

MTA (MILLION METRIC TONS ANNUALLY):Yıllık Milyon Metrik Ton'dur.

MTON: Metrik Ton'dur.

MUAYENE VE KABUL

KOMİSYONU: Muayene ve kabul komisyonları, yetkili makam tarafından, biri başkan olmak üzere en az üç (3) kişiden oluşturulur. İşin önemi ve özelliği dikkate alınarak komisyonun üye sayısı, toplam sayı tek olmak üzere yeterli kadar artırılabilir. Bu komisyonlarda görevlendirilecek olanların tamamının işin uzmanı olması zorunludur. Ancak, ilgili idarede

yeterli sayıda veya işin özelliğine uygun nitelikte uzman personel bulunmaması durumunda, 4734 sayılı Kanuna tabi idarelerden uzman personel görevlendirilebilir.

MUHAFAZA BORUSU: Bknz... Keson

MUHAFAZA BORUSU AYAĞI (CAS-ING SHOE): Muhafaza borusunun kuyu içerisindeki ucuna takılan ve muhafaza dizgisine rehberlik ederek, herhangi bir yanlış konumlanma veya yönlendirmelerin önüne geçmeye yardım eden halka şeklinde sert metalden yapılmış bir parçadır.

MUHETEMEL REZERV: Mümkün (belirlenmiş) rezervler gibi kullanılabilirliği kesin olarak belirlenmesi hususunda daha fazla araştırmaya gerek duyulan daha derinlere nüfuz etmiş petrol veya gaz rezervleridir.

MUKKA: Merkezi Uzlaştırma Kuruluşu Katılımcı Anlaşması'dır.

MUTLAK BASINÇ: Basınç göstergeleri aksi belirtilmedikçe atmosfer basıncı üzerindeki değerleri okurlar. Okunan bu değer üzerine mevcut atmosfer basıncını ilave ederek mutlak basınç bulunur.

MÜCBİR SEBEPLER: Sorumlu veya

borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun veya borcun ihlaline, mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır. (Hukukta görevin, taahhüdün ve sorumluluğun yerine getirilmesine engel teşkil edebilecek nitelikte bulunan ölüm, iflas, hastalık, tutukluluk ve buna benzer hallerdir. "Mücbir sebep" kavramı hukukun temel kavramlarından birisidir ve hukukun hemen hemen bütün dallarında uygulaması görülmektedir.)

MÜMKÜN REZERV: Henüz test veya sondaj çalışmaları yapılmamış ancak jeolojik ve mühendislik çalışmaları neticesinde elde edilen bilgilere göre kullanılabilir durumda olduğu tahmin edilen petrol veya gaz rezervleridir.

MÜSAADE EDİLEN AZAMİ DENEY BASINCI: Mevcut gaz boru hattında kullanılan malzeme ve mahal özellikleri dikkate alınarak sistemin emniyetle denenebileceği en yüksek deney akışkan basıncıdır.

MÜSAADE EDİLEN AZAMİ İŞLETME BASINCI: Mevcut gaz boru hattının emniyetle işletilebileceği azami işletme basıncıdır.

MÜŞAVİR FİRMA: "Boru Hattı ve

İstasyon Montajı" işinin yapımı esnasında sahada BOTAŞ adına kontrollük hizmeti verecek şirketidir.

NAKİT AKIM TABLOSU: İşletmenin belirli bir hesap dönemi içinde ortaya çıkan nakit akışlarını kaynakları ve kullanım yerleri bakımından gösteren tablodur.

NFPA-30: Parlayıcı ve patlayıcı petrol türevlerinin taşınması ve depolanması sırasında ortaya çıkabilecek yangın ve patlama risklerine karşı emniyet kurallarını içerir.

NİPEL: Her iki ucuna da dış açılmış kısa boru parçasıdır.

NOMİNASYON: Bknz... Taşıma Miktarı Bildirimi (TMB) Hizmet Alanın ilgili tarihler için geri üretilmesi ve/veya enjekte edilmesi için planladığı ve Depolama Şirketi onayına sunduğu gaz miktarıdır.

NORMAL HACİM: Normal Şartlar Altında (0 °C sıcaklık, 1 atm = 1,013 bar basınç) gazın sahip olduğu hacimdir. Normal hacim birimi Nm³'tür.

NORMAL M³: Bknz... Normal Hacim kısaca Nm³, 0°C'de ve 1.01325 bar mutlak basınçta, 1 metre küp lük bir hacim dolduran, doğal gaz miktarıdır.

NORMALLEŞTİRME TAVİ UYGULANMIŞ BORU: Malzeme üst dönüşüm sıcaklığından yüksek bir sıcaklıkta kontrollü olarak atmosferde

ferde veya vakumda tavlandıktan sonra fırın dışında hava akımı olmayan bir yerde soğutulmuş boruya normalleştirme tavı uygulanmış boru denir.

NOZUL: İçinden geçen akışkanın hızını arttırmak için kullanılan, üfleç anlamında da kullanılan elemandır.

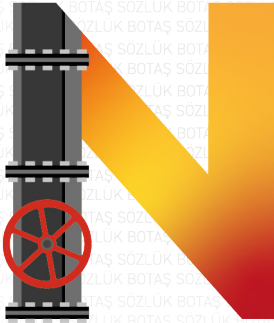
NPSH (NET POSITIVE SUCTION HEAD): Pozitif Emme Yüksekliği'dir.

NÜFUS YOĞUNLUĞU İNDEKSİ:

Bölgedeki boru hattının veya ana dağıtım boru hattının projelendirilmesinde, işletme basıncı ve deney şartlarının belirlenmesinde dikkate alınmak üzere, güzergâh üzerinde 1 km mesafedeki 200'er metre genişlikteki mevcut veya olası nüfus yoğunluğu göz önüne alınarak tespit edilen bir sayıdır.

NÜFUZİYET: Bir kaynak dikisinde, kaynak pasolarının birbirlerine ve ana metale arada boşluk olmaksızın girme (nüfuz etme) derinliğidir.

NÜFUZİYET NOKSANLIĞI: Kaynak dikisinin alt tarafında (kökte) veya üst yüzeyinde ya da yüzeylerinde kaynak metali ile ana metal arasında meydana gelen yetersiz ergime bölgeleridir. Bu tür kaynak haritaları genellikle düşük amper,

uygun olmayan kaynak ağzı,
kaynak hızının fazla olması gibi
nedenlerle oluşur.

OMEGA: Boru hattının sıcaklığına bağlı olarak genişmesini absorbe etmek için "U" şeklindeki bükümlerdir.

OPEC (ORGANIZATION of PETROLEUM EXPORTING COUNTRIES): Petrol ihraç eden ülkeler organizasyonunu betimlemek için kullanılır. OPEC'in kuruluş amaçlarından en önemlisi dünyada petrol fiyatlarını stabil hale getirmektir. 11 gelişmekte olan ülkenin katılımı ile oluşturulmuştur. (Birleşik Arap Emirlikleri, Cezayir, Endonezya, Irak, İran, Katar, Kuveyt, Libya, Nijerya, Suudi Arabistan, Venezuela)

OPERASYONEL AKIŞ EMRİ (OAE): Depolama Şirketi tarafından, herhangi bir Hizmet Alan'a verilen emir anlamındadır.

ORANSAL KONTROLLÜ VANA: Brülör yanma odasına ve son brülöre giden gazı uygun oranlarda gönderen vanadır.

ORİFİSMETRE: Boru içine indirilen ortası delik bir plakanın önünden ve arkasından alınan basınçların farkı yöntemiyle çalışan gaz ölçüm sistemidir.

O - RİNG: Lastik Halka flanşlara ve yükleme kolları manifold ağzlarına monte edilen sızdırmazlık sağlayan

malzemedir.

ORTA YOĞUNLUKLULU PE: Yoğunluğu 0,926- 0,940 gr/cm³ arasında olan polietilen boru malzemesidir. (İlgi: Alçak Yoğunluklu PE, Yüksek Yoğunluklu PE)

ORTAM SICAKLIĞI: Ölçüm yapılan ortamdaki atmosfer sıcaklığıdır. Birimi °C derecedir.

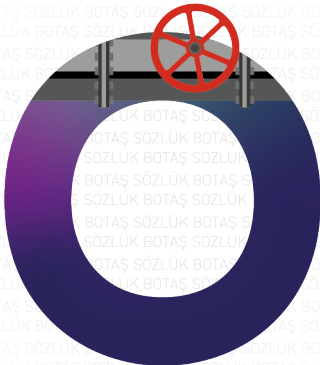
ORTAM SICAKLIK HATASI: Bir termostatin sezici (sensör) elemanı dışındaki parçalarının sıcaklıklarının değişmesi sonucu kontrollü sıcaklıktaki değişimdir.

OTOMATİK BRÜLÖR: Tam veya yarı otomatik kontrol sistemi ile çalıştırılan brülör sistemidir.

OTOMATİK HAVA TAHLİYE VENTİLİ: Merkezi ısıtma biriminden beslenen su boruları ve boru bağlantıları grubudur.

OTOMATİK KESİCİ: Önceden belirtilen miktardaki gazın yanması için uygun olan ön ayar süresinden sonra ana brülörü kapatmaya yarayan cihazdır.

OTOMATİK OLARAK YENİDEN DEVREYE ALMA: Emniyet kapatmasından sonra, herhangi bir elle müdahale olmaksızın başlangıç işlemlerinin otomatik olarak tekrar-

lanmasıdır.

OTOMATİK VANA: Şofbenlerde suyun bir orifis veya venturi borusu boyunca akarken meydana getirdiği basınç farkına göre çalışan gaz kontrol vanasıdır.

OTOMATİK YENİDEN

ATEŞLEYİCİ: Brülör alevinin herhangi bir sebeple sönmesi halinde yeniden ateşleme sekansının devreye girerek brülörü yakması için tasarlanmış bir bujidir.

OTSP: Organize Toptan DG Satış Piyasası'dır.

ÖDEME EMRİ: Amme alacağını vadesinde ödemeyenlere, 7 gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları gereğinin tebliğinde kullanılan belgedir.

ÖLÇÜM HATTI: Taşıyıcı tarafından teslim edilen veya Taşıtan tarafından teslim alınan doğal gazın, filtreleme işlemlerinden sonra ticari ölçümünün gerçekleştirildiği düzeneştir.

ÖLÇÜM İSTASYONU: Ulusal İletim Şebekesinden enjekte etmek için alınan gazın veya geri üretilerek Ulusal İletim Şebekesine verilen gazın faturalama amacıyla ölçüldüğü istasyonu belirtir.

ÖLÇÜM TOLERANSI: Herhangi bir ölçüm ekipmanına ilişkin olarak üretici firma tarafından belirtilen sapma yüzdesidir.

ÖN BİRLEŞTİRME: Doğal gaz hattı yapımında, imalatın hızlandırılması amacıyla çelik boruların kanal dışında 2'li, 3'lü gruplar halinde uç uca kaynak edilerek eklenmesiyle yapılan ön montaj imalatıdır.

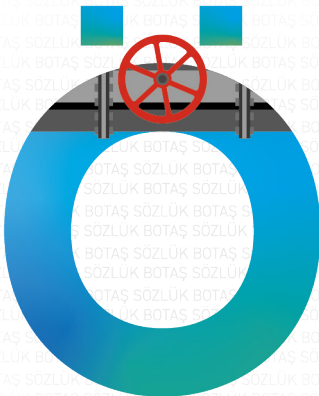
ÖN ÖDEMELİ SAYAÇ: Gaz tüketim bedeli elektronik karta yüklenmek suretiyle önceden ödenen ve ödenen bedele karşılık gelen gaz miktarından fazlasının geçişine

izin vermeyen sayaçlardır. Bu tür sayaçlara piyasada "kartlı sayaçlar" da denilmektedir.

ÖRTÜLÜ ELEKTROT: Kaynak işlemi için gerekli elektrik arkını meydana getiren ve aynı zamanda kendisi de ergiyerek kaynak metalini oluşturan, üzeri özel bir kimyasal terkip (örtüyle) kaplı, ortasında çekirdek ismi verilen özel alaşımlı metal çubuk bulunan çeşitli çap ve boylarda imal edilebilen kaynak sarf malzemesidir.

ÖZEL İNDİRİM: Gerçek ücretlerin vergilendirilmesinde gelir vergisi matrahından yapılan indirimdir.

ÖZLÜ ELEKTRODLA ARK KAYNAĞI: Metot olarak MIG / MAG kaynağına benzer, ancak kullanılan tel elektrotun yapısı farklıdır. Dıştan çıplak tel görünümünde olmasına rağmen içerisinde özel alaşımlı kimyasal toz (flux) vardır. Korumacı gaz, kaynak şartlarına göre kullanılır, zira elektrot teli içerisindeki toz (flux) ayrıca koruma ve alaşımlandırma görevi yapar. Bu metotta kaynak hızı ve nüfuziyet derinliği daha fazladır.

P&ID (PIPE AND INSTRUMENTATION DIAGRAM): Borulama ve Enstrümantasyon diyagramları ya da sahada kullanılan enstrüman ve kontrol (otomasyon) ekipmanlarının şematik gösterimidir.

PARAPET: Balkon, teras, köprü vb. korkuluk duvarlarıdır.

PATLAMA: Yanıcı gazların hava ile belirli bir karışım oranında bulunmaları halinde meydana gelebilecek kontrolsüz yanma olayıdır.

PATLAMA HIZI: Patlama anında alevin yayılma hızını tarifler. Alevin yayılma hızı gaz-hava karışımının basıncına bağlı olmakla birlikte 10.000 m/sn civarındadır.

PATLAYICI GAZ KARIŞIMI: Yanıcı gazların bava ile belirli oran aralığında karışması halinde patlama özelliği gösterirler. Bu karışıma patlayıcı gaz karışımı denir. Doğal gazın hava ile % 4,5 - 14,5 arasında karışımı patlama riski taşımaktadır.

PE BORU (POLİETİLEN): PE malzemenin ekstrüzyon metoduyla imal edilen boru çeşididir. Borunun dış çapı ile et kalınlığı arasında bir oran vardır. (İlgili standart: TS 7483)-(İlgi: Standart Boyut Oranı)

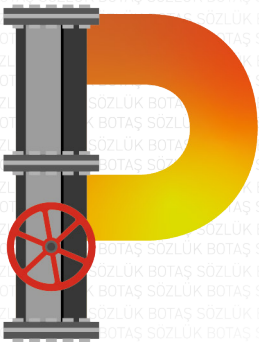
PE BAĞLANTI ELEMANI: PE boruların birbirlerine bağlanmasında,

çap değiştirilmesinde, bransman ayrımlarında, vana ve benzeri elemanların boruya birleştirilmesinde kullanılan boru ile aynı fiziksel, kimyasal özelliklere sahip enjeksiyon kalıplama, biçimlendirme, transfer kalıplama, ekstrüzyon veya işleme ve fabrikasyon metotlarından birisi ile imal edilen ekleme elemanlarıdır.(İlgi: TS 4783, TS 7483) Bağlantı elemanları; alın eritmeli, elektro füzyon kaynaklı, geçmeli (soket) tipte monte edilecek şekilde tasarlanırlar.

PE (POLİETİLEN) BORU HATTI: Doğal gaz ve petrol taşımak için yer altına tesis edilen, azami 4 bar işletme basıncında çalışan PE boru ve bağlantı elemanları ile kontrol cihazları ve vanaların meydana getirdiği boru şebekesinin bir parçasıdır.

PENETRAMETRE: Radyografik muayene metodunda elde edilecek görüntü kalitesini ölçebilmeyi sağlayan, muayene edilecek malzeme ile benzer kompozisyona sahip ve kalınlıkları derecelendirilmiş bir seri elemanı kapsayan düzenektir. Bu elemanlar genellikle teller veya delikli kademelerden (basamak) oluşan düzeneklerdir. (İlgi: Radyografik Muayene)

PENETRASYON: Bknz... Nüfuziyet

PERİYODİK MUAYENE: Damga süresini doldurmuş ölçü ve ölçü aletlerinin belirli bir zaman aralığında yapılan muayenesidir. Doğal gaz sayaçlarının periyodik muayenesi 10 yılda bir, doğal gaz sayaç ayar istasyonları ise 5 yılda bir periyodik muayene den geçirilmektedir.

PETROL: Bünyesinde doğal gaz, ham petrol ve diğer hidrokarbon gazlarını içeren tüm hidrokarbonların genel adıdır. Petroleum kelimesi Latince, oil, oleum ve petra kelimelerinden türetilmiştir.

PETROL BORU HATTI: Petrolü kaynağından alıp, depolama veya yükleme noktasına kadar taşıyan çeşitli çap ve basınçlardaki çelik döküm veya polietilen hatlardır.

PETROL GAZLAŞTIRMA: Yakıt olarak kullanılmak üzere petrolün gaza dönüştürülmesi işlemidir.

PETROLÜN PARLAMA NOKTASI (FLASH POINT): Petrol ve türevlerinin buharlaşan ve hava ile karışan kısmının tutuşabildiği en düşük sıcaklıktır.

PETROLÜN UÇUCULUĞU: Bir petrol veya ürünün gaz çıkarmaya olan yatkınlığıdır. Buhar basıncı ile tarif edilir.

PIG: İngilizce Pipeline Inspection Gauge kelimelerinin kısaltılmış halidir. Boru hattının temizliği, deformasyon kontrolü veya taşınan malzemenin birbirine karışmasını önlemek amacıyla boru iç çapına uygun kesitte imal edilmiş ekipmanlardır. Kullanım amacına uygun olacak şekilde çelik veya sünger esaslı pek çok çeşidi vardır. Pig Operasyonu, boru hattı üzerinde bulunan pig atma (Pig Launcher) ve pig alma (Pig Receiver) istasyonlarında yapılır. Uygulanan pig boru hattında gaz varsa gaz ile petrol varsa petrol ile ötelenir.(İlgi: **PIG İstasyonu**)

PIG İSTASYONU: Çelik boru hatlarında PIG operasyonlarının yapılması amacıyla inşa edilen istasyondur. İstasyon içerisinde PIG atma (Pig Launcher) ve PIG alma (Pig Receiver) başlıkları vardır. (İlgi: **PIG (Pipeline Inspection Gauge)**)

PIG KOVANI: Pig ekipmanının görevini bitirdikten sonra, hattan çıkarılması için kullanılan yerdir.

PIG SKREYPER: İşletmeye alınan boru hatlarında akış nedeniyle boru iç yüzeyinde oluşacak birikintilerin süpürülmesi amacıyla boru dirseklerinden de kolayca geçebilen temizlik cihazıdır. İlgi: **PIG (Pipeline Inspection Gauge)**

PIK YÜK: Bir ünite tarafından, belirlenen bir zaman süreci içerisinde üretilen veya tüketilen maksimum yüke verilen isimdir.

PISTON KOMPRESÖR: Piston kompresörler pozitif yer değiştirme prensibine göre çalışır ve tüm teknik gazları sıkıştırmak için kullanılır. 2000 bar'a kadar yüksek sıkıştırma basınçları meydana getirebilir. Pistonlu Kompresörler, tek silindirli veya çok silindirli ve aynı zamanda tek aşamalı veya çok aşamalı kompresörler olarak mevcuttur.

PIYASA İŞLETMECİSİ: STP'yi kuran ve merkezi karşı taraf olarak işleten, piyasa işletim lisansı sahibi Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi'dir (EPIAŞ).

PIYASA KATILIMCISI: STP'de işlem yapma hakkı bulunan Sistem Kullanıcılarıdır.

PNÖMATİK TEST: İşletme basıncı 5 bar'dan küçük hatlarda yapılan test akışkanı olarak genellikle havanın kullanıldığı testtir.

POLARİZASYON: Bir elektrottan akım geçmesi sonucu elektrot potansiyelinde meydana gelen değişimdir. Polarize olmuş bir elektrotun potansiyeli ile akım kesildikten hemen sonra ölçülen

potansiyel farkına da polarizasyon kayması adı verilir. (İlgi: **Katodik Koruma**)

POLIETİLEN (PE): Etilenin belirli sıcaklık ve basınç altında polimerizasyonu ile elde edilen plastik esaslı malzemedir. Mekanik özellikleri ve montaj kolaylığı nedeniyle özellikle doğal gaz sektöründe boru ve fittings malzeme olarak kullanımı süratle yaygınlaşmaktadır. Sarı ve siyah olmak üzere iki renkte piyasaya arz edilmektedir.

POMPA: Kendisine verilen mekanik enerjiyle içine çektiği sıvı akışkana kinetik veya potansiyel enerji kazandıran makinedir.

POMPA İSTASYONU: Petrol boru hattında taşınan petrolün basınçlandırılmasında kullanılan belli bölgelere imar edilmiş istasyonlardır.

PREFABRİKASYON: Önyapım, ön üretim anlamındadır.

PROB: Ultrasonik dalgaları gönderme / alma görevi yapan ve genellikle bir ya da daha fazla sayıda ultrasonik kristal ihtiva eden elektro-mekanik cihazdır. (İlgi: **Ultrasonik Muayene**)

PROGRAM: Taşıyıcı tarafından onaylanmış TMB veya en son

onaylanmış TMDB'dir.

PROGRAM MİKTARI: Taşıtanın Programındaki Miktarıdır.

PROGRAMLI BAKIM: Taşıyıcının İletim Şebekesi üzerinden doğal gaz taşımalarını etkileyebilecek veya sınırlandırabilecek, planlanmış Bakımdır.

PROGRAMLAYICI: Kontrol seri aralıklarından bir tanesini önceden belirleyecek ve otomatik olarak tekrarlayacak şekilde tasarlanan ve bir zaman anahtarı ihtiva eden cihazdır.

PROJELENDİRME BASINCI: Boru hattı ve/veya ana dağıtım hattı projelendirme esaslarına göre kullanılan malzeme ve mahal özellikleri dikkate alınarak hesap edilen, hattın müsaade edilen en yüksek işletme basıncıdır.

PROPAN (C3H8): Doymuş bir hidrokarbon olup normal şartlarda gaz halindedir. Atmosferik basınçta ve - 42 °C de sıvılaştırılabilir.

PROSES AKIŞ DİAGRAMI (PFD) : Tesislerdeki ekipmanları gösteren, ısı ve kütle balansına baz teşkil eden genel akışı gösterir dökümandır.

PROSES VE ENSTUMANTASYON

DİAGRAMI (PID) : Tesisi işletmek için gerekli olan tüm ekipman, enstrüman ve boruların gösterildiği dokümandır.

PRO-RATA: Miktar veya Miktarların oran dâhilinde dağıtılmasıdır.

PROVER SİSTEM: Hampetrolün yüklenmesi operasyonu sürecinde, kullanılan metrelerin kalibrasyonunun yapılması işlemidir.

PROVER 4 YOLLU VANA: Prover ölçüm hattı üzerinde bulunan, hidrolik basınçla çalışan ve ölçüm hattını yönlendiren vanalardır.

PSV: Basınç Güvenlik Vanası'dır (Pressure Safety Valve).

PTS: Piyasa Teslim Sözleşmesi'dir.

PUE: DG Satış Piyasası İşletim Usul ve Esasları'dır.

PÜRÜZLÜLÜK: Boruların imalatı esnasında boru iç yüzeyinde malzeme ve imalat tekniğine bağlı olarak meydana gelen ve akış esnasında akışa karşı direnç gösteren küçük girinti ve çıkıntılardır.

PÜSKÜRME (KAÇAK) ÖNLEYİCİ (BLOW OUT PREVENTER): Sondaj ekibinin, sondaj sıvıları ve dolayısıyla kuyu üzerindeki kontrolünü kay-

betmesi sonucu herhangi bir patlamaya sebebiyet vermemek için, kuyu başında bulunan ve uzaktan kapatılabilen, ekibin, kuyunun ve kulenin güvenliği için kritik öneme sahip, sertleştirilmiş çelikten üretilmiş büyük bir vanadır.

R HATTI: Tanklar arası sirkülasyon giriş boru hattıdır.

RADYASYON: Radyasyon, elektromanyetik dalgalar veya parçacıklar biçimindeki enerjinin yayımı (emiyonu) ya da aktarımıdır. Radyoaktif maddelerin etrafa yaydığı alfa, beta, gama gibi ışınlar veya uzayda bulunan unsurların meydana getirdiği, dalgalar veya parçacıklar biçiminde yayılan elektromanyetik ışınların tamamı da radyasyondur.

RADYASYON ALANI: İçerisinde çalışan kişilerin iyonlaştırıcı radyasyonlara maruz kaldığı alanlardır. (İlgi: Radyografik Muayene)

RADYOGRAF: Bir kayıt ortamında, muayene edilen parçadan geçen radyasyon sonucu ortaya çıkan kalıcı, gözle görülebilir görüntüdür. (İlgi: Radyografik Muayene)

RADYOGRAFİ: Radyografların üretilmesidir. Bknz... Radyograf

RADYOGRAFİK FİLM: X veya Gamma ışınları ile kullanmak üzere tasarımlanan ve taban kısmı emülsiyonla kaplanmış bir film tabakasıdır. (İlgi: Radyografik Muayene)

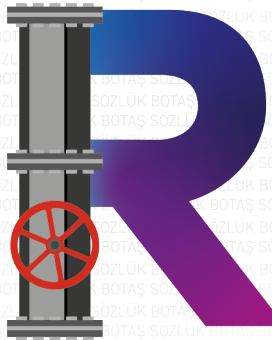
RADYOGRAFİK KALİTE: Bir radyografin, muayene edilen kısımdaki çatlak, gözenek vb

hataları net olarak gösterebilme kabiliyetini tanımlamakta kullanılan kalitatif deyimdir. (İlgi: Radyografik Muayene)

RADYOGRAFİK KONTRAST: Bir radyografıta, muayene edilen kısım ile onu çevreleyen alan arasındaki yani görüntü ile fon arasındaki yoğunluk (kararma) farkıdır. (İlgi: Radyografik Muayene)

RADYOGRAFİK MUAYENE: Gamma veya X ışınlarını kullanmak suretiyle, metalik malzemelerin ve/veya bu malzemelerin kaynak dikişlerinin içerisinde olabilecek hataları bir film üzerinde görüntüleyerek tespit etmekte kullanılan bir tahribatsız muayene metodudur. (İlgi: Dozimetre, Film Banyosu, Film Dozimetresi, Film Hızı, Film Yoğunluğu, Gamma Işını Kaynağı, Görüntü Kalitesi, Kaset, Penetrametre, Radyasyon Alanı, Radyograf, Radyografik Film, Radyografik Gölge, Radyografik Kalite, Radyografik Kontrast, Radyografik Poz, Sis, Soğurma, X-ışınları Radyasyonu.)

RADYOGRAFİK POZ: Geliştirilebilir yeteneğine sahip gizli görüntünün oluşması amacıyla film veya diğer kayıt edici malzeme üzerine radyasyonun düşürülmesi işlemidir. (Poz değerleri, Source'un yarı ömrüne ve/veya malzeme kalınlığına göre hesaplanır ve

çizelge şeklinde sunulur.)
(İlgi: Radyografik Muayene)

RAKOR: Boru, boru elemanı ve cihazların bağlantı işlerinde kullanılan bir sıkıştırma elemanı ile teçhiz edilmiş birleşik bağlantı elemanıdır.

RECEIVER: Pigin alındığı kovandır.

REFERANS ELEKTROT: Potansiyeli zamanla değişmeyen elektrotur. Standart hidrojen elektrot, potansiyel değişimi sıfır olan referans elektrot olarak kabul edilmesine rağmen, pratikte doymuş gümüş-gümüş klorür, doymuş bakır-bakır sülfat elektrotları referans elektrot olarak kullanılır. (İlgi: Katodik Koruma)

REGÜLATÖR: Gaz giriş basıncını düşürerek giriş basıncındaki değişikliklere bağlı kalmaksızın, çıkışta gaz basıncını ayarlanan değerde sabit tutan doğal gaz cihazıdır.

REGÜLATÖR DEBİSİ: Regülatörden minimum giriş basıncında saatte geçen gaz miktarının normal m3 cinsinden ifadesidir. (İlgi: En Büyük Gaz Debisi, En Küçük Gaz Debisi)

REGÜLATÖR VANA: Boru hattı üzerinde bulunan yönlendirme vanalarıdır.

RELIEF SİSTEM: İstasyonlarda pompajın ani kesilmelerinde veya istasyon giriş basınçlarının ani yükselmesi halinde boru hattı içerisinde aşırı basıncı almak amacı ile kurulmuş sistemdir. Relief tank, Relief Pompa, Relief ceket ve azot sistemleri, Aktarma Boruları gibi ekipmanlardan oluşur.

RELIEF TANK: Boru hattının basıncı normal çalışma basıncının üzerine çıktığında sistemin emniyetini sağlamak amacıyla hattı rahatlatmak için ham petrolün depolandığı tanktır.

RELIEF VANA: Yangın pompalarının basma hattının hemen çıkışına monte edilir. Anlık basınç yükselmelerinde fazla suyu tahliye ederek sistem üzerindeki ekipmanların zarar görmesini engeller.

REVİZYON: Bir işletmenin bünyesi ve faaliyeti ile ilgili muamelelerin defter kayıtlarının ve bunların vesikalarını sistemli ve kritik bir bakışla tekrar gözden geçirilerek incelenmesi, muamele ve kayıtların doğruluk ve düzeninin sağlanması, işletme analizi yapılarak mali ve iktisadi yönlerden durumunun ne olduğunun araştırılıp tespit edilmesi.

REYNOLDS SAYISI: Borulardaki akışın düzgün (laminer) veya çal-

kantılı (türbülanslı) olup olmadığını tarife yarayan boyutsuz referans sayısıdır. Reynolds Düzgün akıştan çalkantılı akışa geçişteki referans sayısı $Re_{kr} = 2320$ 'dir

REZERVE KAPASİTE: Her bir giriş ve çıkış noktası için ayrı olmak üzere taşıtana ayrılan ve taşıtanın ilgili gaz yılı içinde herhangi bir günde, bir giriş noktasında teslim edebileceği veya bir çıkış noktasında teslim alabileceği doğal gaz miktarının azami sınırını belirten, azami günlük kapasitedir.

REZERVUAR: Petrol veya gazın, gözenekli (geçirgen) kayaçlardan oluşan bir yeraltı boşluğunda tabii olarak toplandığı bölgeye verilen isimdir. Bir rezervuarda, normal durumda farklı çökelme nedeniyle birbirinden ayrı katmanlar halinde ve sırasıyla; gaz, petrol ve su (üç sıvı) bulunur. Gaz en hafif olması nedeniyle rezervuarda en üst kısımda, petrol orta kısımda ve en alt kısımda da su ve taş / kaya bulunur.

RM/A (REDUCING METERING STATION): Bknz... A Tipi İstasyon.

ROTARİMETRE: Bknz... Döner Pistonlu Sayaç

RÖLE İSTASYONU: Tele-komünikasyon (haberleşme ve

bilgi aktarma) ekipmanlarının bulunduğu istasyondur.

RÖPERLEME: Doğal gaz boru hatlarının geçtiği yerlerin belirlenmesi amacıyla hazırlanan proje veya skeçlere, boru hattı güzergâhı boyunca boru eksenini ile tespit edilen bir sabit nokta (bina köşesi, elektrik direği vb.) arasındaki mesafenin aktarılmasıdır. (İlgi: Hat İşareti)

RTU (REMOTE THERMAL UNIT): İçerisinde mikroprosesör kontrol sistemi olan, fiziksel saha ekipmanları ile SCADA sistemi arasında iletişimi sağlayan, sahadan gelen sinyal ve bilgileri merkez kontrol sistemine ileten ve merkez kontrol sisteminden gelen komutları sahaya taşıyan elektronik bir cihazdır.

SDG (SIVILAŞTIRILMIŞ DOĞAL GAZ, LNG): Doğal gazın depolanması veya SDG tankerleriyle taşınması amacıyla, atmosferik basınçta ve sıcaklığın yaklaşık

-162°C'ye düşürülmesi metoduyla sıvılaştırılmış halidir. Doğal gazın hacmi sıvılaştırılma işleminden sonra 600 kat küçülür. SDG'nin bünyesini büyük oranda metan teşkil eder. SDG, dağıtım yapılmadan önce yeniden gazlaştırılır.

SDG TANKERİ: SDG (Sıvılaştırılmış Doğal Gaz) taşımak için özel tasarlanmış bir tanker olup paslanmaz çelik veya alüminyumdan imal edilmiş izoleli ve basınçlı tanklarla donatılmıştır. Tanklar -162 °C'ye kadar soğutulmaktadır

SDG TERMİNALİ: SDG (Sıvılaştırılmış Doğal Gaz) Tankerlerinin boşaltma yapabildiği ayrıca depolama, sıvılaştırma ve yeniden gazlaştırma ünitelerinin bulunduğu tesisler.

SDG ÜNİTESİ: Bir SDG tesisi, birbirinden bağımsız ve her birinde gaz sıvılaştırma işlemi yapabilen bir veya birden fazla SDG ünitesinden meydana gelir. (diğer ünitelerin yanı sıra). Mevcut bir SDG terminaline (tesisine), bir SDG ünitesi daha ilave etmek yeni bir terminal inşa etmekten çok daha ekonomiktir, zira en azından yeni bir iskele inşa edilmesine gerek yoktur.

SEBEP SONUÇ MATRİSİ (C&E) : HAZOP çalışması sonucunda çıkan,

emniyet sistemlerinin özette-
ndiği tesis prosesi ile ilgili teknik dokümandır.

SELENOID VANA: Hidrolik sistemlerde açma ve kapama için kullanılan elektromanyetik vana'dır.

SEMER: Canlı veya cansız PE boru hatlarına servis hattı bağlantısı yapmak amacıyla kullanılan ve önce yukarı sonra yatay yönde akışa müsaade eden, kesme bacağı ile donatılmış PE bağlantı elemanıdır.

SEPERATÖR FİLTRE: İstasyona gelen gazdaki kirlilikleri, parçacıklar ve sıvı damlacıklarını tutan ekipmandır.

SEPTİK (ÇUKUR): Sızdırmaz çukurdur.

SERT BÖLGE: Bknz... Isıdan Etkilenen Bölge.

SERVET BEYANI: Mükellefler tarafından bildirilen servet unsurlarındaki artışın, aynı dönemde beyan olunan gelir toplamını aşması halinde, gelir toplamını aşan ve izah edilmeyen miktar üzerinden gelir vergisi salınmasını öngören sistemdir.

SERVİS HATTI: Doğal gazı dağıtım şebekesinden alıp tüketicilerin mül-

kiyetindeki bina girişlerine kadar taşıyan ve işletme basıncı en fazla 4 bar olan çoğunlukla polietilen boru hatlarıdır.

SERVİS HATTI VANASI: Servis hattı sonunda, servis regülatörü öncesine monte edilen 1/4 küresel vana'dır.

SERVİS KUTUSU: Servis hattının bitiminde 300 mbar (milibar) yada 21 mbar'lık bina regülatörü ve regülatör bataryası ihtiva eden kutudur.

SERVİS REGÜLATÖRÜ: Şebeke basıncını kullanım basıncına düşüren ve çıkış basıncını sabit bir değerde tutan regülatördür. Güvenli gaz kullanımını sağlamak için minimum ve maksimum basınçta gazı kapama ve tahliye etme gibi emniyet donanımlarının tamamına veya bir kısmına sahiptir.

SERVİS VANASI: İşletme basıncı en fazla 4 bar olan ve müstakil bina veya tesisleri besleyen servis hattı üzerinde bulunan çelik veya PE vanalardır.

SEVK İRSALİYESİ: Malın alıcıya teslim edilmek üzere satıcı tarafından taşındığı ve taşındığı hallerde satıcının, teslim edilen malın alıcı tarafından taşınması veya taşınması halinde alıcının,

taşınan veya taşındıkları mallar için düzenlemek ve taşıtta bulunur-mak zorunda oldukları belgedir.

SHORE-LINE VANA: Yükleme ve balast hattı üzerinde bulunan küresel vanaların hidrolik sistemlerle açılıp-kapatıldığı vana grubudur.

SICAK KAPLAMA: Bitümler kaplanacak boruların ve kaplama malzemesinin ortam sıcaklığından daha yüksek bir sıcaklığa kadar ısıtılmasından sonra, sıcak olarak yapılan kaplama işlemidir.

SICAKLIK FARKI: Belli bir değere ayarlanmış hızla etkiyen termostat-larda, vananın açma ve kapama sıcaklıkları arasındaki farktır.

SICAKLIK GECİKMESİ: Sezici (sensör) elemanın efektif sıcaklığı ile içinde bulunduğu ortam sıcaklığı arasındaki farktır.

SIDE BOOM: Boru hattı montajında boruların kaldırılması, taşınması, kanala indirilmesi işlerinde kullanılan kaldırma konsolunun yan tarafında bulunan mobil araçtır.

SIKIŞTIRMA ORANI: Bir gazın normal şartlar altında ideal gaz kanununa göre hesaplanan hacminin, belirli bir basınç ve sıcaklık altında sahip olduğu hacme oranıdır.

SINAV PARÇASI: Kaynakçının sınav esnasında önceden belirtilen şartlarda iş parçalarını kaynakla birleştirirerek meydana getirdiği parçadır.

SINIR YÜKÜ: Yanma tekniği, ısı ekonomisi ve cihazın dayanıklılığı göz önüne alınarak, bir cihazın çalışmasına müsaade edilen en az veya en fazla yük değerlerine o cihazın sınır yükü denir. Bknz... Yük

SINIRLAMA PİMİ: Bir tapanın dönme açısını sınırlamak için bir vana veya musluğu tamamlayıcı veya bunlarla birlikte kullanılan parçalarıdır.

SINIRLI KAPASİTE GÜNÜ: Taşıtanların doğal gaz giriş miktarının artması ve/veya doğal gaz çekiş miktarlarının azalması nedeniyle sistem dengesinin bozulduğu gündür.

SIZDIRMAZLIK DENEYİ: Yapımı tamamlanan doğal gaz borularına Mukavemet (direnc) testi sonunda işletme basıncının çok altındaki bir basınç değerinde sızdırmazlık kontrolü için yapılan deneydir.

SIZDIRMAZLIK MACUNU: Boru birleştirmelerinde dışı bağlantılarda sızdırmazlık sağlanması amacıyla boru dışlarına keten elyafla birlikte tatbik edilen özel

macundur.

SIZDIRMAZLIK SİSTEMİ: Doğal gaz kompresörlerinde proses gazının (sıkıştırılarak hatta basılan gazın) yağlama sistemine karışmasını önleyen sistemdir.

SIZINTI: Yanma sonucu oluşan gazların yetersiz çekiş veya baca tepmesi sonucu yanma ürünlerinin bir kısmının bacadan gitmeyerek ortama sızması olayıdır.

SİKLON FİLTRE: İstasyona gelen doğal gazın kirlilikten arındırılması, belli hızda giriş yapan gazın giriş yön değiştiricisine çarptırılarak radyal bir hareket almasıyla, partiküllerin tabana çökmesi şeklinde olan temizlik ekipmanıdır.

SLAÇ: Gemilerin makine dairelerinde, yakıt tanklarında veya petrol tankerlerinin kargo tanklarında tortu ve/veya yağ çökteltirilen oluşan çamurdur.

SLOP: Gemilerde kargo tanklarının yıkanması sonucu oluşan tank yıkama suları dahil, slop tanklarında biriken yağlı su atıklarıdır.

SİNTİNE: Gemilerin makine ve yardımcı makine alt tankları, koferdamlar, ambarlar veya benzer bölümlerinde oluşan sızıntı su ve yağlı atık sularıdır.

SİS: Görüntü oluşturan radyasyonun doğrudan etkisinin dışında herhangi bir nedenle banyo işlemi yapılmış filmin optik yoğunluğunun artmasını belirtmek için kullanılan genel bir terim olup çeşitli türleri vardır. (İlg: Radyografik Muayene)

SKİD: Çelik hatlardaki 20 bar'lık basıncı projelendirilerek gerekli olan kullanım basıncına düşürüp belirli bir tüketiciyi besleyen basınç düşürücü ve düzenleyici istasyonlardır.

SLACKLINE: Boru hattı içinde bulunan petrolün basıncın düşük olması nedeniyle gaz ve sıvı fazıyla birlikte akmasıdır. Gevşek hat olarak tabir edilir.

SLOP SİSTEM: Tüm istasyon içindeki, devrede olan ve olmayan pompalar, vanalar ve pig trap dâhil olmak üzere, sözü edilen ünitlerden dreyn edilen petrolün, tank ve pompa yardımıyla boru hattına ve / veya relief tankına enjekte eden sisteme denir. Slop tankı, Slop pompa aktarma boruları gibi ekipmanlardan oluşur.

SLOP TANKI: Gemilerde kargo tanklarının yıkanması sonucu oluşan tank yıkama suları dahil, slop tanklarında biriken yağlı su atıklarıdır.

SLUDGE (ÇAMUR): Yumuşak, siyahımsı kalıntılardır; toz, yağ, benzin, su ve diğer kirliliklerden oluşur. Örneğin, motor yağının gereken zamanda değiştirilmemesi karterde çamur birikmesine neden olur.

SNUBBING: Susuzlaştırma işlemi tamamlandıktan sonra, kaverna içerisinde bulunan ve artık işletmede kullanımına ihtiyaç duyulmayan dizgilerin çıkartılması ile kavernanın gaz işletimine hazırlanması operasyonları. (İlg: Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi)

SOCAR: Azerbaycan Devlet Petrol Şirkettir.

SOĞUK ÇEKİLMİŞ SERT BORU: Soğuk çekme metodu ile imal edilen ve hiçbir ısı işleminden geçirilmemiş borulardır.

SOĞUK ÇEKİLMİŞ YUMUŞAK BORU: Nihai ısı işleminden sonra, düşük hızda soğuk çekilmiş borudur.

SOĞUK DURUM: Bazı deneyler için, soğuk durumdaki gaz cihazının çevresiyle termal denge halinde bulunması ve içindeki gazın atışlenmemiş olması durumudur.

SOĞUK GENİŞLETİLMİŞ BORU:

Soğuk durumda ve kalıcı olarak çevresi en az % 0.50 nispetinde genişletilmiş olan dikişli veya dikişsiz borudur.

SOĞUK SARGI BANDI:

Çelik boruları korozyona karşı korumak amacıyla bir yüzü yapışkan madde ile kaplanmış polietilen esaslı plastik malzemedir. Sarma işleminden önce boru dış yüzüne primer astar yapışkan madde sürülür, ısıtma işlemi yapılmaz. Genellikle iki kat olarak tatbik edilir. İç sargı yumuşak, dış sargı ise darbelere karşı daha dayanımlı sert malzemedir. Sıcak sargının uygulanamadığı yüzeylere (genellikle dirsek tipi parçalara) uygulanır.

SOĞUK SU BESLEME BORUSU:

Besleme tankını su ısıtıcı sisteme bağlayan borudur.

SOĞURMA:

X veya Gamma ışınlarının malzeme içerisinde geçen radyasyon şiddetinin azalmasıdır. Radyasyon soğurmasının üç ana nedeni vardır; Foto-elektrik, saçılma ve çift oluşumdur. (İlgi: Radyografik Muayene)

SOĞUTMA HATTI: 10 inç ebatında, iskele boyu hidrantları, kule sprayleme ve platform altı bölgeleri besleyen yangın soğutma hattıdır.

SOLENOİD GAZ VANASI: Gaz beslemesini açma ve kapama için kullanılan elektromanyetik vanadır.

SON BOŞALTMA: Emniyet kapatmasını izleyen gaz boşaltmasıdır.

SON KULLANICI TESİSLERİ: Son Kullanıcının doğal gazı kullanacağı her türlü tesis, teçhizat veya sair mal varlığıdır.

SON KULLANICILAR: Taşıtan Tedarikçi tarafından herhangi bir Çıkış Noktasında çekilen doğal gazı satın almak ve/veya kullanmak amacıyla Taşıtan Tedarikçi ile anlaşma imzalayan gerçek ya da tüzel kişilerdir.

SONAR SİSTEM: Gemilerin iskeleye yaklaşması sırasında uzaklık, mesafe, rüzgâr yönü ve hızı gibi bilgileri klavuz kaptana ileten dijital sistemlerdir.

SOYULMA DAYANIMI: Çelik borulardaki polietilen kaplamanın boruya olan yapışkanlığını kontrol etmek için uygulanan test metodudur. Boru çevresinden en az 20 mm ençok 50 mm genişliğinde bir şerit çıkarılacak gibi kesim yapılır. Şerit bir ucundan ayrılarak sökülür, serbest ucuca her cm şerit genişliği için 3,5 kgf kuvvet uygulanır. Soyulma hızı 10 mm/dak'dan fazla olmamalıdır. (TS 5139)

SÖZLEŞME DEPOLAMA KAPASİTESİ (SDK):

Depolama Hizmeti Sözleşmesi imzalayan bir Hizmet Alan'a Depolama Yılı boyunca tahsis edilen depolama hacmidir.

SPESİFİK GRAVİTE: Belirli bir hacimdeki bir maddenin aynı hacimdeki suyun ağırlığına oranıdır. Bir maddenin 60 °F deki yoğunluğunun 60 °F deki suyun yoğunluğuna oranına denir.

SPIRAL DİKİŞLİ BORU: Çelik sacın boyuna doğrultuda helis şeklinde sarılarak biçimlendirilmesi ve kaynak edilmesi ile imal edilen borudur. (İlgi: Dikişli Boru)

SPIRAL HORTUM: Bknz... Üniversite Esnek Bağlantı Parçası

SPOOL: Birkaç malzemenin (boru, vana, tee vb.) kaynaklı imalatla birleştirilmiş halidir.

STABİLİZE MALZEME: Yastıklama işlemi tamamlandıktan sonra kanal içerisine (peding kumu üzerinden yüzeye kadar) doldurulan küçük kırılmış çakıl malzemeye veya çakıllı kaba kum malzemeye verilen isimdir.

STANDART BOYUT (SB): Standart boyut oranının bir eksiğinin yarısıdır. Yabancı literatürde "S" şeklinde ifade edilir. (İlgi: Standart

Boyut Oranı)

STANDART BOYUT ORANI (SBO):

Polietilen (PE) borularda boru dış çapının boru et kalınlığına oranıdır. Yabancı literatürde "SDR" şeklinde ifade edilir. (İlgi: Standart Boyut)

STANDART FT³: 15.5 °C sıcaklık ve 1 atm (760 mmHg) basınçta gazın sahip olduğu hacmin ft³ cinsinden ifadesidir.

STANDART KULLANIM BASINCI: Gazın tüketim mahallinde servis regülatöründen sonraki basıncıdır.

STANDART METREKÜP Sm³: 15 santigrat derece (15 °C) sıcaklıkta ve bir virgül sıfır bin üç yüz yirmi beş (1,01325) Bar mutlak basınçta bir (1) metreküplük hacim dolduran, su buharı içermeyen ve Üst Isıl Değeri 9155 kcal olan, Doğal Gaz Miktarıdır. (1 Sm³ 10,64 kWh) STANDART SICAKLIK: 15.5 °C (=60 °F) sıcaklık değeridir.

STANDART ŞARTLAR: 1.01325 bar basınç ve 15 °C sıcaklık şartlarıdır.

STANDART TAŞIMA SÖZLEŞMESİ (STS): Standart Hizmetin sağlanması için Taşıyıcı ile Taşıtan arasında akdedilen taşıma sözleşmesidir.

STATİK BASINÇ: Boru içerisinde

bulunan akışkanın borunun her yönüne yaptığı basınçtır.

STATİK BASINÇ YÜKSEKLİĞİ:

Açık su sistemlerinde depodaki herhangi bir noktanın üzerinde kalan su seviyesinin sebep olduğu ve yükseklik olarak ifade edilen o noktada okunan basınç değeridir.

STATİK GAZ BASINCI: Gazın durgun haldeki (gaz akışının olmadığı) basıncına statik gaz basıncı denir.

STD METREKÜP: 15 °C'de ve 1,01325 bar mutlak basınçta, 1 metre-küp bir hacim dolduran gaz miktarıdır. Isıl değer sınırlaması olmaksızın birim hacimdir.

STOK MUAYENESİ: İlk muayenede damgasını taşıdıkları halde satıl-mayıp depo, atölye, imal ve satış yerlerinde veya kullanılmasına ihtiyaç duyulmayarak stok halinde bulundurulmuş ölçü ve ölçü aletlerinin periyodik muayene süreleri içinde tekrar tabi tutuldukları bir muayene şeklidir. (Ölçü ve Ölçü Aletleri Ayar Yönetmeliği) (İlgi: Periyodik Muayene, İlk Muayene, Şikâyet Muayenesi, Ani Muayene)

STOKİOMETRİK KARIŞIM: Teorik hava ihtiyacına göre belirtilen oranlardaki gaz ve hava karışımıdır. Stokiyometrik karışımın reaksi-yona iştirak eden elemanlar ile

reaksiyon sonucu oluşan elemanlar moleküler yönden eşittir.

STOOPLE: Deplase edilecek bir boru hattında doğal gaz akışı kesilmeden boruya kaynatılan bir nevi vana sistemidir.

STP: Sürekli Ticaret Platformu'dur.

STOPAJ: Verginin, sonradan mahsubu yapılmak üzere ödemenin yapıldığı esnada kesilmesidir (vergi tevkifatı, vergi kesintisi).

SU ALMA YAPISI (WATER INTAKE STRUCTURE): Tuz Gölü Doğal gaz Yer altı Depolama Projesi kapsamında, çözeltme işleminde kullanılmak üzere gerekli olan tatlı suyun, baraj gölünden teminini sağlayan ve baraj gölü kıyısına inşa edilen yapıdır.

SURGE CEKETLERİ: Hattın emniyeti için uygun görülen basınç değerinin üzerine çıkılması durumunda, surge tankına tahtıye yapan elemanlardır.

SURGE (DALGA – BASINÇ KARIŞIKLIĞI) : Akışkanlarda, ani olarak hızın dengesinin bozulması sonucu, akış istikametinde pozitif, akışın tersi istikametinde ise negatif bir dalga birlikte hareket etmesidir. Pompaj varken aniden vana kapanması durumunda yaşanan

koç darbesi (SURGE) olayıdır.

SURGE SİSTEM: Hat üzerinde basınç dalgalanması ve basınç yükselmesi durumunda hattın emniyetini sağlayan sistemdir.

SURGE TANK: Hat üzerindeki basınç dalgalanmalarında hattın emniyetini sağlamak amacıyla surge sisteminin devreye girmesi ile bir miktar petrolün alınıp depolandığı tanktır.

SUSUZLAŞTIRMA (DEWATERING): Leaching işleminin tamamlanmasından sonra, kaverna içerisinde biriken tuzlu suyun içeriye enjekte edilen gaz ile yer değiştirmesi ve kavernanın susuzlaştırılması operasyonudur. (İlgi: Tuz Gölü Doğal Gaz Yer altı Depolama Projesi)

SÜLFİD: Kokulandırma malzemesi olarak kullanılan kükürtlü bileşenlerin genel adıdır. Kimyasal kararlılıkları, fiziksel özellikleri ve koku şiddetleri açısından yaygın kullanımları vardır. En çok kullanılan bileşeni THT (Tetra Hidra Tiyofen)'dir. (İlgi: Kokulandırma)

SÜNME (CREEP): Tuz kaverna duvarlarının gaz dolmuş boşalım döngüsüyle veya tektonik aktiviteler etkisiyle yavaşça akma hareketidir. Aynı zamanda; sondaj

ve çözme işlemleri sırasında gerçekleşebilecek, tuz içindeki çatlak ve kırıkların kapanmasına vesile olan tuzun doğal kendi kendini iyileştirme hareketine de bu isim verilir.(İlgi: Tuz Gölü Doğal Gaz Yer altı Depolama Projesi)

SÜPÜRME: Doğal gaz cihazlarının yanma odasında (hücrelerinde) veya atık gaz kanallarında bulunması muhtemel yanmamış hidrokarbonların ateşleme öncesi, cebri üfleme yoluyla açık havaya atılması işlemidir.

SÜRGÜLÜ VANA: Boru hatlarında açma kapama görevini disk şeklindeki sürgünün aşağı yukarı hareketi ile yapan elemandır. Bu tür vanalar ayar vanası olarak kullanılmaz. Gate vana diye de bilinir. Ya açık ya da kapalı pozisyonunda tutulmalıdırlar.

SWAP: Gazın değiş-tokuşu anlamına gelmektedir.

T PARÇASI: Boru hattı üzerinden diğer bir ayırım hattı bağlantısına imkân sağlayan aksi istenmedikçe genellikle dik açılı boru bağlantı elemanıdır.

TAHLİYE: Bknz... Boşaltma

TAHLİYE EMNİYET VENTİLİ: Basınç düşürme istasyonu çıkışındaki doğal gaz şebeke veya tesisatlarında, gaz basıncının müsaade edilen emniyet basıncı üst sınırını aşması durumunda otomatik olarak gaz tahliyesi yapan cihazdır. (İlgi: Emniyet Ventili)

TAHLİYE OPERASYONU: Dışardan deniz yoluyla gelen hampetrolün, sahile depolanması sürecidir.

TAHLİYE TERTİBATI: Ekipmanlar arası veya vanalar arası boru hattındaki basınçlı borusundan oluşan tertibattır. (İlgi: Basınç Blöf Tertibatı.)

TAHRİBATLI MUAYENE (DT): Genellikle deney parçasına ve seyrek olarak da iş parçasına uygulanan bir muayene metodu olup muayene sonucunda parçanın kullanılamaz duruma geldiği ancak bir değer sayısının elde edildiği, çekme, bükme, çentik darbe vb. gibi metotlardır. Söz konusu metotlarla malzemelerin ve/veya kaynak dikişinin mekanik özellikleri hakkında

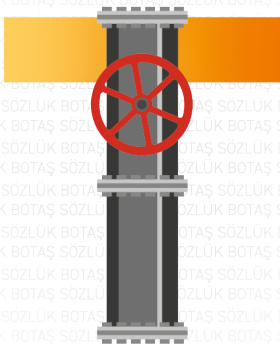
bilgi edinilir. (DT: Destructive Test)

TAHRİBATSIZ MUAYENE (NDT): Muayene edilen parça üzerinde hiçbir tahribat veya iz bırakmayan ultrasonik, radyografi, manyetik parçacık, sıvı penetrant vb. gibi muayene metotlarıdır. Bu metotlar, yarı mamul malzemelerin veya kaynak dikişi bölgesinin içerisinde hata olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanır. Muayene sonucunda parça veya mamul kullanılabilir durumdadır. (NDT: Non Destructive Test)

TAHSİSAT: Hizmet Alanların ilgili Gün için Depolama Şirketi tarafından onaylanmış programlarına göre KUE (Temel Kullanım Usul ve Esasları) kapsamında paylaştırılan gaz miktarıdır.

TAKE OFF: Bir Doğal Gaz Şehir Şebekesinin ana şebeke hattından (belirti noktalarından) gaz almak amacıyla yer altına inşa edilen ve içerisinde vana ve vent bulunan menhol kapaklı küçük betonarme yapılarıdır.

TALİ ÇIKIŞ NOKTASI: Ana İletim Şebekesine doğrudan bağlanmayan, bir ana çıkış noktasının alt akışında yer alan, mülkiyet ve işletim sorumluluğu taşıyıcıya ait olan istasyonların istasyon çıkış vanasıdır.

TAM BOY: Borunun belirli ölçülerde kesildikten sonraki boyudur.

TAM YANMA: Doğal gazın, kimyevi bileşimine uygun olarak hesaplanmış gerekli miktarda yakma havası ile kimyasal tepkimeye girmesi olayıdır.

$CH_4 + 2O_2 + 8N_2 \rightarrow CO_2 + 2H_2O + 8N_2 + ENERJİ$

TAMİR BANDI: Polietilen esaslı koruyucu bantla kaplanmış boruların kaplamasında olası küçük yırtılma ve hasarların onarımı amacıyla imal edilmiş bantlardır. Sıcak ve soğuk sargı bantlarının uygulamasında olduğu gibi tamir edilecek yüzey parlak metal yüzey görünene kadar çok iyi temizlenmelidir.

TANAP (TRANS ANADOLU DOĞAL GAZ BORU HATTI PROJESİ): Azerbaycan'ın Hazar Denizi'ndeki Şah Deniz 2 Sahasında üretilecek doğal gazı Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşımaya amaçlayan boru hattıdır.

TANK KALİBRASYON CETVELİ: Tankın 1 mm'sine karşılık gelen hacim miktarıdır.

TANK SEDDESİ: Tankın yarılması durumunda ham petrolün etrafa yayılmasını önlemek amacıyla tankı çevreleyen belirli bir alan ve yüksekliğe sahip yapılarıdır.

TANKER KULLANIM SUYU HATTI: Gemilerin kullanım suyu ihtiyacını sağlayan hattır.

TAP: Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı'dır.

TAPALI VANA: Boru hatlarında açma kapama görevini ortası delik silindiri veya konik şeklindeki tapanın eksenel döndürülmesi suretiyle yapan elemanıdır.

TASARIM BASINCI: Bknz... Projelendirme Basıncı

TASARRUF VANASI: Sıcak suyu kazanın bir bölümünde veya tamamında depolamak amacıyla yerleştirilen vanadır.

TASERON: Büyük bir işi yapmayı üstlenen bir üstenciden iş alan, işin herhangi bir bölümünü onun hesabına yapan ikinci, küçük üstlenicidir (Alt yüklenici).

TAŞIMA İRSALİYESİ: Ücret karşılığında eşya nakleden bütün gerçek ve tüzel kişilerin, naklettikleri eşya için kullanmak zorunda oldukları belgedir.

TAŞIMA MİKTARI BİLDİRİMİ (TMB): Bir Gün içinde İletim Şebekesine teslim edilecek ve İletim Şebekesinden çekilecek olan doğal gaz Miktarı ile ilgili olarak

bir Taşıtan tarafından Taşıyıcıya yapılan bildirimdir.

TAŞIMA MİKTARI DEĞİŞİKLİK BİLDİRİMİ (TMDB): Daha önce yapılan bir TMB'de veya TMDB'de veya Programda Taşıtanca talep edilen değişikliklere ilişkin bildirimdir.

TAŞITAN: Taşıyıcı ile STS (Standart Taşıma Sözleşmesi) imzalamış Tedarikçi ve İhracatçı Şirkettir.

TAŞITAN TEDARİKÇİ: Taşıyıcı ile STS (Standart Taşıma Sözleşmesi) imzalamış Tedarikçidir.

TAŞIYICI: BOTAŞ, Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi'dir.

TAŞIYICI KULLANIM GAZI: Diğer kullanımların yanı sıra kompresör istasyonlarında kullanılan gaz da dâhil İletim Şebekesinin işletilmesi için taşıyıcı tarafından kullanılan doğal gazdır.

TATLI SU (FRESH WATER): Çözeltme işlemi için kullanılan doygun olmayan su çözeltisidir. (İlgi: Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi)

TAVLAMA: Çelik malzeme dokusu içerisindeki sert lamel sementitlerin, küresel sementit haline dönüşmesi için özel fırında yavaş

yavaş ısıtılıp 830 °C ile 900 °C arasında bir süre bekletilip yine fırında yavaş yavaş soğutulma işlemidir.

TAVLANMIŞ BORU: Nihai soğuk şekillendirmeden sonra atmosferde veya vakumda kontrollü olarak ısıtılıp işleme tabi tutulmuş borulara tavlanmış boru denir.

TEBLİĞ: Vergilendirmeyi ilgilendiren ve hüküm ifade eden hususların yetkili makamlar tarafından mükellefe veya ceza sorumlusuna yazı ile bildirilmemesidir.

TECİL: Amme borcunun vadesinde ödenmesi veya haczin tatbiki veya hut haczolunmuş malların paraya çevrilmesi amme borçlusunu çok zor duruma düşürecekse, borçlu tarafından yazı ile istenmiş ve teminat gösterilmiş olmak şartıyla, alacaklı amme idaresince veya yetkili kılacağı makamlarca; vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası ve gecikme zammı alacaklarının iki yılı, bu alacaklar dışında kalan amme alacaklarının ise beş yılı geçmemek üzere ve faiz alınarak ertelenebilmesi, taksitlendirilmesidir.

TECİL FAİZİ: Amme alacaklarının tecil edilmesi (ertelenmesi) halinde

alınan faizdir.

TEDARİKÇİ: Serbest tüketicilere, toptan satış şirketlerine, ithalatçı şirketlere, ihracatçı şirketlere, CNG dağıtımı, iletimi ve satışı şirketlerine ve Dağıtım Şirketlerine doğal gaz satan ithalatçı şirketleri, toptan satış şirketleri ve üretim şirketleridir.

TEFLON BANT: Boru birleştirmelerinde dişi bağlantılarda sızdırmazlık sağlanması amacıyla boru dişlerine diş yönünde sarılan banttır.

TEHLİKE BELİRLEME ANALİZİ (HAZID The Hazard Identification): Vaziyet planı, ısı kütle balansı ve proses akış diagram bilgileri çıktığında genel sistem tehlike analiz raporudur.

TEHLİKE VE İŞLETİLEBİLİRLİK ANALİZİ (HAZOP Hazard and Operability): Tesislerin, insanlara ekipmana çevreye ve/veya organizasyona olan riskleri tanımlama tekniğidir.

TEMAS FİLMİ: Ultrasonik enerjinin parça içine girişini temin ya da kolaylaştırmak için prob ile muayene edilecek malzeme arasına konulan bir sıvı veya esnek madde-dir. (İlgi: Ultrasonik Muayene

TEMEL KULLANIM USUL VE ESASLARI (KUE): Standart Hizmet ile ilgili tarafların hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi amacıyla Depolama Şirketi tarafından hazırlanan ve EPDK'nın onayına sunulan Depolama Tesis'i'nin kullanımı ile ilgili usul ve esaslardır.

TEORİK HAVA İHTİYACI: Laboratuvar şartlarında kimyasal yanma denklemine göre yakıtın tam olarak yanabilmesi için gerekli hava miktarıdır.

TERMAL KESME CİHAZI: Civarındaki hava sıcaklığının önceden belirlenmiş bir değeri aşması halinde gaz akışını durdurmak için tasarlanmış bir emniyet cihazıdır.

TERMİNAL: Atık gaz baca sisteminin çıkışına yerleştirilerek yanma gazlarının dışarı atılmasına veya kaçmasına yardım eden bu arada tepmeyi azaltan ve baca sistemini tikayabilecek unsurların girişini engelleyen elemandır.

TESİSAT KANALI: Tesisat borularının yerleştirilmesi için yapılan kanaldır.

TESLİM BASINCI: Teslimat Noktası'nda anlık olarak tespit edilen basınçtır.

TESLİM SÖZLEŞMESİ: Sistem kullanıcıları veya onların adına hareket edenlerle Taşıyıcı arasında veya Depolama Şirketi ve Taşıyıcı arasında veya İletim Şirketi ile Taşıyıcı arasında doğal gazın devir teslimi için yapılan sözleşmedir.

TESLİM VE KABUL NOKTASI: Depolama Tesisindeki Ölçüm İstasyonunun izole flanşı çıkışı anlamına gelir.

TESLİMAT NOKTASI: İşbu Sözleşmenin yapıldığı tarih itibarıyla doğal gazın hukuki teslim noktası, gazın mülkiyetinin ve riskinin Taşıtan adına Dağıtım Şirketi'ne geçtiği Şehir Giriş İstasyonu giriş vanasının giriş tarafıdır.

TESLİMAT ÖZELLİKLERİ: Herhangi bir Giriş Noktasında teslim edilen veya teslim için sunulan doğal gazın, Gaz Giriş Hükümlerine göre tespit edilen, özellikleridir.

TEST BASINCI: Yapımı tamamlanarak işletmeye hazır duruma getirilen doğal gaz boru hattının veya dağıtım hattının sızdırmazlığının ve mukavemetinin denemesi amacıyla hatta doldurulan akışkana uygulanan basınçtır.

TEST BAŞLIĞI: Hattın tamamının veya kısmi hidrostatik testinde su doldurma ve boşaltma, PIG

gönderme ve alma, ölçü kontrol aletleri ile pompa, kompresör bağlantıları için özel olarak imal edilmiş elemanlardır.

TEST ÇUKURU: Bknz... Deneme Çukuru

TEST NİPELİ: Sızdırmazlık testi, bakım ve ayarları sırasında yapılacak basınç ölçümlerinde kullanılmak amacı ile aksesuarlar ve boru hatları üzerine konulan elemanlardır.

TIGHTLINE: Boru hattı içinde bulunan petrolün basıncın yüksek olması nedeniyle sıvı fazıyla birlikte akmasıdır. Sıkı hat olarak tabir edilir.

TİCARİ ÖLÇÜM EKİPMANLARI: Teslim edilen doğal gazın miktarını belirlemeye esas Ölçüm Hattında veya Ölçüm Hatlarında kullanılan Ölçüm Ekipmanlarıdır.

TİCARİ TESLİM NOKTASI: Teslim edilen doğal gaz miktarının ölçümlendiği noktadır.

TİE - IN: İki çelik hattın birleştirilmesidir.

TOLERANS: Boru, tesisat ve makina elemanlarında nominal boyut dışında olan, fakat o nominal boyuta ait kabul edilebilir ölçüler

içerisinde kalan ölçü farklılıklarıdır.

TOPLAM KAPASİTE: Bir binada bulunan bütün cihazlar tarafından bir saatte tüketilebileceği kabul edilen ve bina tesisatı boyutlandırılmasında kullanılan maksimum gaz debisidir.

TOPLAM VERGİ YÜKÜ: Bir ekonomide toplanan bütün vergilerin ekonomi üzerinde hasıl ettiği yük.

TOPRAK SICAKLIĞI: Yaklaşık 1 metre derinlikteki zemin sıcaklığıdır. Uygulamada ölçüm derinliği olarak ilgili gömülü boru hattının bulunduğu kot alınır. Birimi °C derecedir.

TOPTAN SATIŞ ŞİRKETİ: Sistem içinde veya dışında, iletim veya dağıtım faaliyeti yapmaksızın, doğal gazın toptan satış faaliyeti ile iştigal eden tüzel kişidir.

TORÇ: Özellikle gazaltı ve tozaltı kaynak metotlarında arkin oluşturulmasını, kaynak banyosunun ve kaynak dikisinin kontrol edilmesini sağlayan ve içerisinde kaynak akımının, koruyucu gazın (veya tozun), tel elektrotun geçtiği elemandır. El ile yapılan kaynakta kaynakçı tarafından otomatik uygulamalarda ise mekanize olarak hareket ettirilir.

TOZALTI ARK KAYNAĞI (SAW Submerged Arc Welding): Tel sürme ünitesi MIG/MAG kaynağına benzer ancak ark bölgesi, gaz yerine kimyasal bir toz (flux) ile korunur. Flux'ın, hem koruma (dikiş yüzeyinde cüruf oluşturarak), hem de kaynak metalini alaşımlandırma görevi vardır. Daha yüksek akım şiddetlerinde kaynak yapma imkânı sağladığından, et kalınlığı fazla ve büyük kütleli parçaların kaynağında yaygın olarak kullanılır. Özellikle yatay ve seyrek olarak da yan pozisyonlarda olmak üzere otomatik şekilde uygulanır.

TPIC: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) bağlı Turkish Petroleum International Company Limited Şirketi'nin (TPIC) Kuruluşumza devrine ilişkin 24.12.2012 tarih ve 2012/4152 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 22.01.2013 tarih ve 28536 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. TPIC, 12.07.2013 tarihinde Kuruluşumuz adına tescil ve ilan edilmiştir.

TRANSDUSER: Elektrik enerjisini akustik enerjiye ve akustik enerjiyi elektrik enerjisine çeviren bir elektro-akustik elemandır. (İlgi: Ultrasonik Muayene)

TRANSFER ÇIKIŞ NOKTASI: Bir Giriş Noktası'nda bir Toptan Satış

Lisansı sahibi Taşıtana İthalat Lisansı sahibi bir Taşıtan veya üretim şirketi tarafından, ölçümleme işleminin yapılmasını müteakip, bir miktar doğal gazın mülkiyet ve riskini devrettiği sanal bir noktadır.

TRANSFER GİRİŞ NOKTASI: Bir Giriş Noktası'nda bir Toptan Satış Lisansı sahibi Taşıtanın, İthalat Lisansı sahibi bir Taşıtandan veya üretim şirketinden, ölçümleme işleminin yapılmasını müteakip, bir miktar doğal gazın mülkiyet ve riskini devraldığı sanal bir noktadır.

TRANSİT HAT: Doğal Gazın Türkiye üzerinden başka ülkeler ihracı için yapılan bağımsız boru hattıdır.

TRANSMETER: Analog bilgileri (sıcaklık, basınç vb.), dijital bilgilere dönüştüren enstrümanlardır.

TRANSMİTTER: Sahadan aldığı fiziksel değerleri elektrik enerjisine çevirerek aktaran cihazdır.

TRANŞE: Boru hattı yapımı sırasında çelik veya polietilen boruları yeraltına döşemek için, boru çaplarına uygun ve teknik şartnamede belirlenen ölçüler ve diğer hususlar çerçevesinde açılan kanala verilen isimdir.

TSO (TRANSMISSION SYSTEM OPERATOR): İletim Sistemi Operatörü

TURBO-KOMPRESÖR PAKETİ: Kompresör istasyonlarının ana ekipmanıdır. Doğal gazın sıkıştırılarak transfer edildiği gaz kompresörü, kompresörü tahrik eden gaz jeneratörü ve yardımcı ekipmanlarından oluşur.

TURUSGAZ: Rusya'dan Türkiye'ye doğal gaz ithalatı yapmak amacıyla Türk-Rus işbirliğiyle 1993 yılında Gama-Gazprom şirketi olarak kurulmuş olup, 1997 yılında Kuruluşumuzun % 35 iştiraki ile birlikte şirket unvanı TURUSGAZ Taahhüt Pazarlama ve Ticaret A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

TUTUŞMA SICAKLIĞI: Yanma işleminin başlayabilmesi için yanacak nesnenin alev alacağı sıcaklık değeridir. Doğal gaz için tutuşma sıcaklığı 704 °C'dir.

TUZ DOMU (SALT DOME): Yeraltında kabaca bir kubbe şeklinde bulunan tuz yapısıdır.

TUZLU SU (BRINE): Çözeltme işlemi sonrası oluşan tuzlu su çözeltisidir.

TUZLU SU DEŞARJ HATTI (BRINE DISCHARGE LINE): Tuz Gölü Doğalgaz Yer altı Depolama Projesi kapsamında, çözeltme işlemi neticesinde elde edilen tuzlu suyun, Tuz Gölü'ne boşaltılmasını

sağlayan boru hattıdır.

TUZLU SU HAVUZU (BRINE

BASIN): Tuzlu su çözeltisinin, boşaltım hattına verilmeden önce seyreltilmek amacıyla toplandığı ve seyreltildiği havuzlardır. (İlgi: Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi)

TÜKETİCİ SAYACI: Tüketilmek (yakılmak) üzere tüketim mahal-line sevk edilen gazı ölçmekte kullanılan cihazlardır. (TS 8415, TS 5910, TS 5477)

TÜKETİM HATTI: Doğal gaz sayacından ayırım hatlarına kadar olan ve genellikle yatay olarak çekilen iç tesisatın bir bölümüdür.

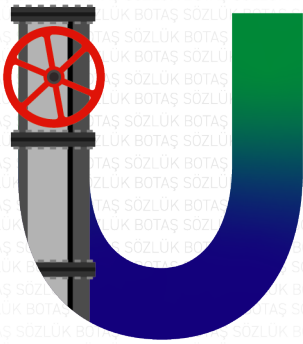
TÜNEL: Yer altında bir insanın geçebileceği ölçülerde inşa edilen ve gaz toplanması muhtemel olan dehlizlerdir.

TÜRBİN SAYAÇ: İçinden geçen gaz tarafından döndürülen çarkın devir sayısına bağlı olarak, hattan geçen gaz hacminin kaydedilmesi prensibine göre çalışan gaz ölçme cihazıdır. (İlgi: Sayaç)

TÜRBİNMETRE: Bknz... Türbin Sayaç

TÜRK AKIMI: Rusya'daki doğal gaz rezervlerinin Karadeniz'den

geçerek doğrudan Türkiye'nin doğal gaz dağıtım şebekesine bağlayarak Türkiye ve Güneydoğu Avrupa ya taşınması projesidir.

ULTRASONİK MUAYENE: Ultrasonik dalgaların (yaklaşık 20.000 Hz'den daha büyük frekans seviyelerindeki mekanik titreşimler) bir malzeme içerisinden geçerken değişikliğe uğraması durumunun gözlenmesi prensibinden hareketle, metalik malzemelerin ve/veya bu malzemelerin kaynak dikişlerinin içerisinde olabilecek hataların, bir ekran üzerinde tespit edildiği (gözleendiği) tahribatsız muayene metodudur. (İlgi: Darbe - Darbe Ayarı, Darbe-Yankı Tekniği, Desibel (dB), Gösterim, Hata Konumu Skalası, Hata Tespit Hassasiyeti, Kalibrasyon Bloğu, Kristal, Mod, Prob, Temas Filmi, Transduser.)

ULUSAL Dengeleme Çıkış Noktası: Pozitif dengesizliği olan bir Taşıtanın, sisteme bıraktığı doğal gaz miktarını çektiği varsayılan sanal noktayı ifade eder.

ULUSAL Dengeleme Giriş Noktası: Negatif dengesizliği olan bir Taşıtanın, sistemden çektiği doğal gaz miktarını teslim ettiği varsayılan sanal noktadır.

ULUSAL İletim Şebekesi: Ulusal iletim sisteminin bir parçası olan yüksek basınçlı boru hatlarıdır.

ULUSLARARASI ELEKTROTEKNİK KOMİSYONU (IEC) : Elektroteknik sistemleri standardize etmek,

sertifikalandırmak için kurulmuş komisyondur. Elektronik ekipmanların emniyet sistemlerini belirleme konusunda yardımcı olan endüstri standartlarını (örn. EIC 61508, 61511) sunar. (ICE: Equipment Identification Code)

UPSTREAM (GAZIN İLK SATIŞ NOKTASI): Gazın üretildiği ülkede sevkiyata hazır duruma getirildiği tesisin bulunduğu noktaya verilen isimdir.

USTURMACA: Gemilerin yanaşma iskelelerine yaslanırken, kendisine ve işletmeye zarar vermemesi için kullanılan lastik ve kauçuk malzemelerdir.

UV DEDEKTÖR: Gaz brülörlerinin ateşleme kılıcını kontrol ve alev sürekliliğinin denetlenmesini yapmak üzere geliştirilmiş bir kontrol sistemidir. Bu sistem hem gaz hem de sıvı yakıt brülörlerinde uygulanır. (İlgi: Alev İyonizasyon Dedektörü)

UYGUN OLMAYAN GAZ: Gaz giriş hükmü veya ŞİD ekindeki Doğal Gaz Kalite Şartnamesine uygun olmaksızın, bir giriş noktasında teslim edilen veya teslim için sunulan doğal gazdır. (ŞİD: Doğal Gaz Şebeke İşleyiş Düzenlemeleri)

UZLAŞMA: İkmalen, resen veya idarece tarh edilen vergilerle bunlara ilişkin vergi cezalarının tahakkuk edecek miktarları konusunda idare ile mükellefler veya cezaya muhatap olanların uzlaşmasıdır.

UZUN SÜRELİ MUKAVEMET: Polietilen boruların 100.000 saat veya 50 yıllık süre boyunca tahribata uğramadan işletme hizmeti verebilecekleri mukavemet değeridir. Test için 100.000 saat veya 50 yıl beklemenin pratikte uygulanamaması sebebiyle bunun yerine "Alternatif Uzun Süreli Mukavemet" metodu geliştirilmiştir. Bu metotta PE boru (SBO 11 veya S5, Ø 32 mm) numunesi alınıp içerisine su doldurulur. 23 °C sıcaklıkta boru cidarında 9,1 MPa (91 bar) çevre gerilmesi oluşacak şekilde basınçlandırılır ve bu sabit şartlarda 1000 saat süre ile dayanım göstermesi istenir. Referans: ISO 4437, TS 10827 (İlgi: Kısa Süreli Mukavemet)

ÜCRET BORDROSU: İşverenlerin, her ay ödedikleri ücretler için tutmaya mecbur oldukları çizelgedir.

ÜÇ AYLIK DÖNEM: 1 Ocak, 1 Nisan, 1 Temmuz ve 1 Ekim tarihlerinde saat 08.00'de başlayan birbirini mütekip her üç (3) Aylık dönemdir.

ÜÇ YOLLU HİDROLİK VANA:

Yükleme kollarının, üç hareket pistonunun, hidrolik yollarını kesen hidrolik ekipmanlardır.

ÜÇÜNCÜ SINIF MAHAL (C) : Boru hattı güzergâhı üzerinde 1 km uzunlukta ve boru hattı ekseninden sağlı sollu 200'er metre genişlikteki saha içerisinde 28'den fazla bina bulunan, ticari, sanayi bölgeleri ile yeni yerleşime komşu gelişme sahalarıdır. (İlgi: Mahal Sınıfı)

ÜÇÜNCÜ SINIF SIZINTI: Tespit edildiği anda çevreye ve şahıslara karşı bir zararı olmayan ve ilerde de muhtemel bir zararı olmayacak sızıntılardır. (İlgi: Gaz Sızıntı Sınıfı)

ÜÇÜNCÜ TARAF: Bir son kullanıcı, bağlanan sistem işletmecisi, müstakbel taşıtan ve müstakbel bağlanan sistem işletmecisi de dâhil olmak (ancak bunlarla sınırlı kalmamak) üzere, makul ölçüler içerisinde kendisinin doğrudan ŞİD'le ilgisi olduğunu kanıtlayabilen herhangi bir şahıstır.

ÜÇÜNCÜ TARAF TEDARİKÇİ:

Herhangi bir taşıtanın İletim Şebekesi üzerinden taşınmak üzere herhangi bir Giriş Noktasında doğal gaz aldığı veya alma hakkına sahip olduğu herhangi bir kişidir.

ÜNİVERSAL ESNEK BAĞLANTI

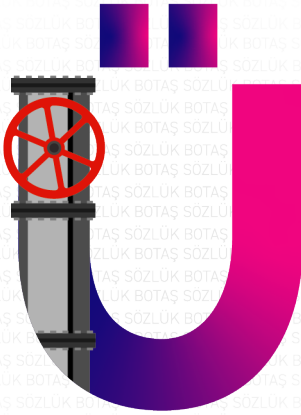
PARÇASI: Gaz boru hattı ve tesisatlarında eksenel hareket, açılmal hareket ve yanal eksen sapmalarını karşılayabilen esnek bağlantı elemanıdır.

ÜRETİM ŞİRKETİ: Doğal Gazın 7.3.1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanunu kapsamında Türkiye'de yer altında bulunan yataklarından yer üstüne çıkarılması, temizlenmesi ve arıtılması, toplama hatlarıyla iletim hatlarına kadar taşınması faaliyetini gerçekleştiren tüzel kişidir.

ÜST AKIŞ OPERATÖRÜ: BOTAŞ'ın doğal gazı teslim aldığı teslimat noktasından önceki boru hattını işleten işletmecidir.

ÜST ISIL DEĞER: Yanma sonucu açığa çıkan etkin ısı değerine ilaveten su buharı tarafından emilen ısıнын toplam değerini tanımlar. (İlgi: Alt Isıl Değer)

ÜST PATLAMA SINIRI (ÜPS): Gazın hava ile karışmasıyla patlama meydana getirecek en yüksek gaz

karışım oranıdır. Doğal gaz için bu oran (kompozisyonuna bağlı olarak) % 14,5'tir. (İlgi: Alt Patlama Sınırı)

ÜST SINIR YÜKÜ: Anma yükünün 1,15 katına eşit olan sınır yüküne üst sınır yükü denir.

VANA ANMA ÇAPI: Vanaların kullanıldıkları boru hattının anma çapına göre adlandırılmasıdır. VANA GRUBU: Birden fazla gömülü çelik veya PE vananın birlikte aynı mekânda bulunduğu o bölgeden diğer boru hatlarının gaz akış yönlendirmesinin yapıldığı yerdir.

VANA ODASI: Bir doğal gaz şehir şebekesinin ana şebeke hattı üzerinde belirli noktalarda bulunan vanaları muhafaza etmek ve işletmek amacıyla yeraltına inşa edilen, içerisine insanın girebileceği büyüklükteki betonarme odaktır. Vana odalarının, yer üstünde menhol kapağı ve havalandırma boruları mevcuttur.

VANTUZ: Hat içerisindeki havayı tahliye etmeye yarayan elemanlardır.

VARİL (BBL): Ham petrol hacminin (m³) 6,28981 ile çarpıldığında elde edilen değerdir. Ham petrolün dünyada ticaretini kolayca sağlamak için, uluslararası antlaşmaya göre, hacim ölçüsü olarak american standard oil company blue barrel (mavi varil) birimi kullanılır. Blue barrel (1 bbl) hacim olarak 159 litre (42 gallona) eşittir.

VENT HATTI: Boru hattındaki gazın gerektiğinde tahliyesi için; boru hattına, emniyet kapama vanaları

systemine, basınç tahliye vanalarına, brülör öncesi gaz kontrol hatlarına monte edilen doğal gazı uygun küresel vana ve borulardan oluşan hattır.

VERASET: Miras, vasiyet ve miras mukavelesi gibi ölüme bağlı tasarruflardır.

VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ: Veraset yoluyla veya ivazsız bir tarzda bir şahıstan diğer şahsa intikal eden malları konusuna alan servet vergisidir.

VERGİ CEZALARI: Vergi Kanunları hükümlerine aykırı hareket edenlerin cezalandırıldığı, Vergi Usul Kanununda yazılı kaçakçılık, ağır kusur, kusur ve usulsüzlük cezalandırılır.

VİBRASYON: Malzemenin birim zamanda aldığı yol olarak tarif edilir. Birimi mm/s'dir.

VİSKOZİTE: Bir akışkanın viskozitesi, kesme kuvvetine karşı (akmaya karşı) mukavemetinin şiddetini gösteren bir özelliktir. Sıcaklıkla doğru orantılı olarak değişir. Akışkanın akmaya karşı gösterdiği direnç olarak algılanır.

WATER DEW POINT: Bir gaz karışımının su çığlaşma noktası (veya çiy noktası) belirli bir basınçta, gaz karışımındaki herhangi bir su buharının sıvı suya yoğunlaşmaya başlayacağı sıcaklıktır. Belli bir basınçta, bir gaz karışımının su çiy noktası, genellikle, gaz karışımının su buharı ile doyurulduğu nokta olarak adlandırılır. (Diğer bir deyişle gaz daha fazla su buharı tutamaz).

WPS: "Kaynak Yöntem Şartnamesi" ya da daha basit anlamıyla "kaynak talimatı" kaynakçılara hangi kaynak detayını ne şekilde ve hangi parametreler ile kaynatacağını açıklayan dokümandır.

YANAL ESNEK BAĞLANTI PARÇA-SI:

Gaz boru hattı ve tesisatlarında yanal eksen sapmalarını karşılamaya yarayan esnek bağlantı elemanıdır.

YANGIN SİSTEMİ: Yangını başlangıcı anında tespit ederek uyarı elemanları ile birimlerin müdahalesini sağlayan, söndürme sistemlerini ikaz eden, tehlikeli olabilecek birimleri devre dışı bırakarak tahliye için zaman kazandıran sistemdir.

YANMA OLUŞU: Kaynak dikişinin kenarlarında meydana gelen oyuk veya çentik şeklindeki hatalardır. Özellikle kaynakçının gereğinden fazla akım şiddetlerinde yanlış elektrot açısıyla ve aşırı hızda çalışması gibi nedenlerle oluşur. Bu hata, kaynak dikişinin dinamik zorlanmalara karşı mukavemetini düşürür.

YANMIŞ GAZ: Gazın hava ile karışık yanması sonucu oluşan ve atmosfere atılan gazdır.

YANMIŞ GAZ AKIŞ SİGORTASI (BACA EMNİYET VENTİLİ):

Yanmış gaz borusuna monte edilen ve bacada meydana gelen kuvvetli çekiş, yığılma ve geri tepme durumlarında gazı kesen tertibattır.

YANMIŞ GAZ BACASI: Gaz tüketim cihazlarında yanma sonucu oluşan

yanmış gazların atmosfere atılmasını sağlayan bacadır.

YANMIŞ GAZ KLAPESİ: Bacada veya yanmış gaz kanalında termik veya mekanik olarak çalışan bir klapedir.

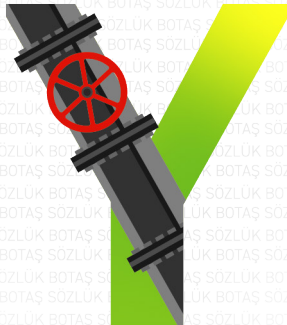
YAPIM BOYU: Borunun haddeden çıktıktan sonraki boyudur.

YARDIMCI ANOT: Dış akım kaynaklı katodik koruma sistemlerinde, transformatör-redresör sisteminden katodik koruma devresine verilen doğru akımın pozitif ucunun bağlandığı grafit, metal veya alaşımlardır. (İlgi: Katodik Koruma)

YARI ÖMÜR: Bir radyoaktif bozunma olayından radyoizotopun başlangıçtaki aktivitesinin yarıya inmesine kadar geçen zamandır. (İlgi: Radyografik Muayene)

YASAK BÖLGE: İçerisinde gaz toplanması muhtemel olan istasyon binası, bölge regülatörü, vana odası gibi bir şahsın girebileceği yapıların bulunduğu bölgelerdir.

YASTIK GAZI: Yastık gazı yer altı gaz deposunun depolama faaliyetine hizmet edebilmesi için rezervuarlarda tutulması gereken gazdır.

YASTIK GAZI (CUSHION GAS):

Oluşturulan kavernanın stabilitesini sağlamak için, kaverna içerisinde daima bulunması gereken geri üretimi ancak kaverna ekonomik ömrünü tamamlayıp terk edileceği zaman yapılabilecek gaz miktarıdır. (İlgi: Tuz Gölü Doğal Gaz Yer altı Depolama Projesi)

YASTIKLAMA: Kanal içerisine yerleştirilen doğal gaz boru hatlarında, boru kaplamasının sert cisimlere karşı korunması amacıyla boru çevresinin en az 10 cm kalınlığında (20 cm olması tavsiye edilir) ince kum ile doldurulması işlemidir.

YAZ DÖNEMİ: 1 Mayıs günü saat 08:00'de başlayıp 1 Eylül günü saat 08:00'de sona eren dönemdir.

YER ALTI DEPOSU: Yer altında basınçlı su emdirilerek doyurulan geçiren özellikteki kayalarla sınırlı boşluk bölgedir. Gaz depolama uygulamalarında, bir akiferde (yeraltı deposunda) gazın depolanabilmesi için alt taraftaki kaya tabakanın geçiren özellikte ve üst taraftaki tabakanın (veya kapağın) geçiren olmayan özellikte olması gerekmektedir.

YEŞİL BÖLGE: Genellikle fazla bir alt yapı gerektirmeden sadece tesviye edilerek hazırlanmış bir alan üzerine inşa edilebilen SDG

tesisi için planlanmış bölgeyi (alanı) temsil eder.

Y.İ. : Yap İşlet Modeli'dir.

Y.İ.D. : Yap İşlet Devret Modeli'dir.

YOĞUNLUK: Birim hacimdeki kütle miktarını tanımlar. Doğal gaz sektöründe yaygın olarak m³ hacimdeki doğal gaz kütle miktarının kg cinsinden değeri kg/m³ kullanılır.

YURT DIŞI OPERATÖRÜ: İthal veya ihraç edilen doğal gazın Giriş veya Çıkış Noktalarında, İletim Şebekesine bağlanan yurt dışı iletim sistemini işleten yurt dışı şebeke işletmecisidir.

YÜK (q) : Bir gaz cihazında bir saatte yanan gazın kcal/h veya kwh cinsinden eşdeğerine o cihazın yükü denir. (İlgi: Alt Sınır Yüğü, Anma Yüğü, Sınır Yüğü, Üst Sınır Yüğü)

YÜK FAKTÖRÜ: Belirli bir süreç içerisinde averaj yükün pik yüke olan oranıdır.

YÜKLEME HATTI: Tanklarda depolanan hampetrolün, gemiye yüklenmesi için kullanılan ana hatlardır.

YÜKLEME KOLLARI: Hampetrolün yükleme ve tahliye operasyonu için gemi ile sahil arasındaki geçişi sağlayan sistemlerdir.

YÜKLEME KOLU MINİ PANELİ:

Yükleme kolu üzerinde bulunan ve operatörün yükleme kollarını daha hassas bir şekilde kullanmasına imkân sağlayan paneldir.

YÜKLENİCİ FİRMA: "Boru Hattı ve İstasyon Montajı" işinin yapımını üstlenen şirket, ifade eder.

YÜKSEK BASINÇ DAĞITIM ŞEBEKESİ:

İşletme basıncı en fazla 4 bar olan doğal gaz dağıtım şebekesine yüksek basınç dağıtım şebekesi denir.

YÜKSEK YOĞUNLUKLU PE: Yoğunluğu 0,942 - 0,965 gr/cm³ arasında olan polietilen boru malzemesidir. (İlgi: Alçak Yoğunluklu PE, Orta Yoğunluklu PE)

YÜZEY KALİTESİ: Döküm, had- deleme, talaşlı ve benzeri imalat yöntemleri ile elde edilen mamül parçanın yüzeylerinde görülen küçük girinti ve çıkıntıların referans bir yüzeye göre tanımlanmasıdır.

ZAMAN ANAHTARI: Günün belirli zamanlarında belli bir işlem veya işlemler serisini başlatan bir kontrol cihazıdır.

ZEMİN ELEKTRİK ÖZGÜL DİRENCİ:

Aralarında 1 cm uzaklık bulunan birer cm^2 alanlı iki yüzey arasında kalan zeminin elektrik direncidir. Birimi ohm-cm'dir.

ZEMİN REDOKS POTANSİYELİ:

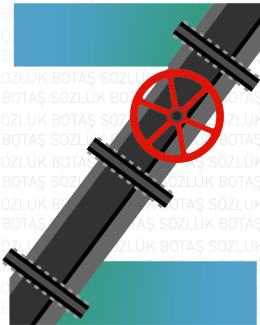
Zemin içerisinde platin elektrotun, bir referans elektrot kullanılarak ölçülen elektrot potansiyeli ve zemin pH değerinden hesaplanan potansiyel değeridir.

ZEMİN POTANSİYELİ: Boru hattı boyunca zeminin belli uzaklıktaki iki noktası arasında referans elektrotlar yardımı ile ölçülen potansiyel farkıdır. (İlgi: [Katodik Koruma](#))

ZENGİN GAZ: Metan oranı fazla olan gazdır, ancak beraberinde diğer hidrokarbon gazları da bulunmaktadır.

ZOR GÜN: Taşıtanların, doğal gaz çekiş miktarlarının artması ve/veya giriş miktarlarının azalması ve/veya herhangi bir Giriş Noktasında-ki doğal gaz girişinin durması nedeniyle sistem dengesinin bozulduğu gündür.

3-B SİSMİK ÇALIŞMA (3-D SEISMIC STUDY): Yerin altındaki jeolojik yapıları görüntülemek amacıyla kullanılan jeofiziksel bir yöntemdir.

DÜNYANIN EN BÜYÜK
FSRU GEMİSİ **BOTAŞ'TA**

**İHBAR
HATTI
Ücretsiz**

Doğal Gaz - LNG & Ham Petrol Birim Dönüşüm Tabloları

Doğal Gaz & LNG	Sm ³	Mmbtu	MWh	Ton LNG	Toe (Tep)
1 Sm ³ (9155 Kcal/m ³)		0,04	0,01	0,00	0,001
1 Mmbtu	27,53		0,29	0,02	0,025
1 MWh	93,98	3,41		0,07	0,09
1 Ton LNG	1.431	52	15		1,30
1 Toe (Tep)	1.101	40	11,63	0,77	

Ham Petrol	Ton (Metrik)	Metreküp	Varil (bbl)	Galon (US)
1 Ton (Metrik)		1.165	7,33	307,86
1 Metreküp			6,2898	264,17
1 Varil (bbl)	0.1364	1.199		42
1 Galon (US)	0.00325	0.0038	0.0238	

BOTAŞ

Üniversiteler Mah. 1598. Cad. Bilkent Plaza Küme Evleri,
A1-A2 Blok No:1-1A, 06800, Çankaya / ANKARA

T: 0 312 297 20 00

F: 0 312 266 07 33 & 266 07 34

www.botas.gov.tr